

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Mgr. Jana Šťastná

SPOLEČNÉ JMĚNÍ MANŽELŮ

Rigorózní práce

Vedoucí rigorózní práce: doc. JUDr. Josef Salač, Ph.D.

Katedra: občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 26.11.2012

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci vypracovala samostatně a že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Prohlašuji, že tato rigorózní práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.“

V Praze dne 26.11.2012

Mgr. Jana Šťastná

„Děkuji vedoucímu mé rigorózní práce doc. JUDr. Josefu Salačovi, Ph.D. za jeho cenné rady a připomínky a účinnou pomoc při zpracování. Zároveň děkuji své rodině a partnerovi za podporu, pomoc a pochopení.“

V Praze dne 26.11.2012

Mgr. Jana Šťastná

Obsah

1 Úvod.....	6
2 Historický vývoj majetkových vztahů mezi manžely.....	9
2.1 Římské právo.....	9
2.2 Obecný zákoník občanský z roku 1811.....	10
2.2.1 Svatební smlouvy.....	10
2.2.2 Věno.....	11
2.2.3 Obvňení.....	16
2.2.4 Jitřní dar.....	17
2.2.5 Společenství statků.....	17
2.2.6 Vdovský plat.....	23
2.2.7 Darování mezi manžely.....	24
2.3 Právní úprava na Slovensku.....	25
2.4 Vývoj po roce 1918.....	26
2.5 Zákon o právu rodinném.....	26
2.6 Občanský zákoník z roku 1964.....	28
2.7 Nový občanský zákoník.....	31
3 Pojem „společné jmění manželů“.....	34
3.1 Nástin pojmu SJM dle občanského zákoníku.....	34
3.2 Nástin pojmu SJM dle nového občanského zákoníku.....	36
4 Vznik společného jmění manželů.....	37
4.1 Vznik SJM dle občanského zákoníku.....	37
4.2 Vznik SJM dle nového občanského zákoníku.....	39
4.3 Komparace úpravy vzniku SJM v ObčZ a NObčZ.....	40
5 Předmět společného jmění manželů.....	41
5.1 Předmět SJM dle občanského zákoníku.....	41
5.1.1 Obecně o předmětu SJM.....	41
5.1.2 Aktiva.....	42
5.1.3 Pasiva.....	50
5.1.4 Výlučný majetek.....	53
5.2 Předmět SJM dle nového občanského zákoníku.....	56
5.2.1 Aktiva.....	56
5.2.2 Komparace úpravy aktiv jako předmětu SJM v ObčZ a NObčZ.....	57
5.2.3 Pasiva.....	59
5.2.4 Komparace úpravy pasiv jako předmětu SJM v ObčZ a NObčZ.....	59
5.2.5 Výlučný majetek.....	60
5.2.6 Komparace úpravy výlučného majetku v ObčZ a NObčZ.....	60
6 Obsah společného jmění manželů.....	62
6.1 Obsah SJM dle občanského zákoníku.....	62
6.1.1 Obecně o obsahu SJM.....	62
6.1.2 Obsah SJM a podnikání.....	66
6.2 Obsah SJM dle nového občanského zákoníku.....	67
6.3 Komparace úpravy obsahu SJM v ObčZ a NObčZ.....	68
7 Modifikace společného jmění manželů.....	72
7.1 Modifikace SJM dle občanského zákoníku.....	72
7.1.1 Modifikace SJM dohodou.....	72
7.1.2 Modifikace SJM rozhodnutím soudu.....	78

7.1.3 Předmanželská smlouva.....	81
7.2 Modifikace SJM v novém občanském zákoníku.....	83
7.2.1 Smluvený režim.....	83
7.2.2 Komparace úpravy smluvní modifikace SJM v ObčZ a NObčZ.....	86
7.2.3 Režim založený rozhodnutím soudu.....	89
7.2.4 Komparace úpravy modifikace SJM rozhodnutím soudu v ObčZ a NObčZ.....	90
7.2.5 Režim oddělených jmění.....	93
7.2.6 Předmanželská smlouva	93
7.2.7 Ochrana třetích osob.....	94
8 Zánik a vypořádání společného jmění manželů.....	96
8.1 Zánik a vypořádání SJM dle občanského zákoníku.....	96
8.1.1 Zánik SJM.....	96
8.1.2 Obecně o vypořádání SJM.....	97
8.1.3 Vypořádání SJM dohodou.....	99
8.1.4 Vypořádání SJM rozhodnutím soudu.....	103
8.1.5 Zákonná domněnka vypořádání SJM	109
8.1.6 Vypořádání SJM při jeho modifikaci.....	110
8.1.7 Vypořádání SJM po smrti jednoho z manželů.....	110
8.1.8 Zánik a vypořádání SJM dle insolvenčního zákona.....	112
8.1.9 Zánik a vypořádání SJM dle trestního zákoníku.....	114
8.2 Zánik a vypořádání SJM dle nového občanského zákoníku.....	115
8.2.1 Obecně o vypořádání SJM.....	115
8.2.2 Komparace obecných ustanovení o vypořádání SJM v ObčZ a NObčZ.....	116
8.2.3 Vypořádání SJM dohodou.....	117
8.2.4 Komparace úpravy vypořádání SJM dohodou v ObčZ a NObčZ.....	118
8.2.5 Vypořádání SJM rozhodnutím soudu.....	118
8.2.6 Komparace úpravy vypořádání SJM rozhodnutím soudu v ObčZ a NObčZ	119
8.2.7 Vypořádání SJM uplatněním zákonné domněnky.....	121
8.2.8 Komparace úpravy vypořádání SJM uplatněním zákonné domněnky v ObčZ a NObčZ.....	121
9 Závěr.....	123
Seznam nejčastěji používaných zkratk.....	126
Seznam použité literatury.....	127
Abstrakt.....	132
Abstract.....	133
Resumé.....	134
Klíčová slova – Key-words.....	135

1 Úvod

Dne 22.2.2012 byl ve Sbírce zákonů pod č. 89/2012 Sb. vyhlášen nový občanský zákoník, čímž se završilo více než desetileté úsilí odborníků o rekodifikaci občanského práva. Občanský zákoník z roku 1964 se totiž postupem času stal předpisem nevyhovujícím a vlivem novelizací již značně roztržitým. Nový občanský zákoník si klade za cíl integrovat převážnou část soukromého práva do jediného právního předpisu a umožnit tak větší přehlednost celé materie.

Když jsem na podzim roku 2010 odevzdávala svou diplomovou práci na téma „*Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*“, byl nový občanský zákoník ještě ve fázi návrhu a nebylo jisté, bude-li jako zákon přijat, a pokud ano, kdy se tak stane. Přesto mi již v té době přišlo nezbytné se o chystané právní úpravě zmínit, a proto jsem poslední kapitulu mé diplomové práce věnovala stručnému přehledu úpravy rodinného práva v návrhu nového občanského zákoníku. Má diplomová práce byla koncipována jakožto shrnutí majetkoprávních důsledků rozvodu manželství jednak z oblasti práva rodinného, jednak z pohledu práva občanského. Jejím cílem tedy bylo nastínit vypořádání společného jmění manželů, vypořádání společného bydlení manželů a rovněž právní úpravu výživného po rozvodu manželství.

Když byl nový občanský zákoník přijat a vyhlášen ve Sbírce zákonů, rozhodovala jsem se, jaké téma rigorózní práce zvolit. Chtěla jsem se věnovat problematice majetkových vztahů mezi manžely a využít tak znalost judikatury a literatury nabytou při psaní diplomové práce. Jelikož přijetím nového občanského zákoníku dojde k průlomů do dosavadní úpravy občanského práva a ke značným změnám, rozhodla jsem se svou rigorózní práci koncipovat jako přehled právní úpravy problematiky společného jmění manželů v občanském zákoníku a v novém občanském zákoníku a srovnání obou právních úprav.

Ve své rigorózní práci budu mimo judikatury a literatury čerpat rovněž ze své diplomové práce, přičemž veškeré zdroje budou řádně citovány.

Co se týče struktury této práce, předně považuji za nezbytné věnovat prostor historickému vývoji majetkových vztahů mezi manžely, proto bude druhá kapitola rigorózní práce věnována pohledu do historie. Historický vývoj majetkových vztahů

manželských jsem nastínila i ve své diplomové práci, v této práci mu ovšem bude věnován mnohem širší prostor. Jak bude rozepsáno níže, nový občanský zákoník z historie v mnohém čerpá, z toho důvodu považuji za nezbytné se věnovat historickému vývoji obsáhleji. V kapitole druhé tedy nastíním vývoj manželských majetkových vztahů od dob římského práva, přes obecný zákoník občanský z roku 1811 až k právním předpisům dvacátého století – zákonu o právu rodinném, občanskému zákoníku z roku 1950, občanskému zákoníku z roku 1964 a jeho pozdějším novelizacím a novému občanskému zákoníku.

Třetí kapitola bude věnována definici samotného pojmu „*společné jmění manželů*“ v občanském zákoníku a v novém občanském zákoníku.

Ve čtvrté kapitole pojednám o vzniku společného jmění manželů, a to jak ve stávající právní úpravě, tak v novém občanském zákoníku a následně provedu srovnání obou právních úprav.

V kapitole páté bude provedena analýza úpravy předmětu společného jmění manželů v obou právních předpisech, a to jednak úpravy aktiv, úpravy pasiv a úpravy výlučného majetku, a opět následná komparace této úpravy v obou právních předpisech.

Šestá kapitola bude věnována obsahu společného jmění manželů. Nejprve se budu věnovat právní úpravě v občanském zákoníku, a to napřed obecným ustanovením o správě společného jmění manželů a následně ustanovením, která se týkají souvislosti společného jmění manželů a podnikání. Dále bude následovat popis právní úpravy obsahu společného jmění manželů v novém občanském zákoníku a opět srovnání této problematiky v obou právních předpisech.

V kapitole sedmé se budu věnovat nástinu právní úpravy modifikace společného jmění manželů, a to modifikace smluvní a modifikace soudním rozhodnutím. Sedmá kapitola bude opět strukturována jako přehled problematiky v občanském zákoníku, přehled problematiky v novém občanském zákoníku a jejich srovnání.

Osmá a nejobsáhlejší kapitola mé rigorózní práce bude věnována problematice vypořádání společného jmění manželů. V podkapitole věnované úpravě této problematiky v občanském zákoníku se budu věnovat vypořádání společného jmění manželů dohodou, rozhodnutím soudu, uplatněním zákonné domněnky vypořádání a dále vypořádání společného jmění manželů po jeho modifikaci, vypořádání společného

jmění manželů po smrti jednoho z manželů a vypořádání společného jmění manželů dle insolvenčního zákona a dle trestního zákoníku. Dále budou následovat podkapitoly věnované právní úpravě vypořádání společného jmění manželů v novém občanském zákoníku a její srovnání s úpravou v občanském zákoníku.

V závěru provedu zhodnocení hlavních změn v novém občanském zákoníku oproti stávající právní úpravě.

Cílem mé práce je na jednom místě přehledně shrnout problematiku jednotlivých aspektů společného jmění manželů dle stávající a nové právní úpravy a provést srovnání obou předpisů. Tento úkol nemusí být snadný, jelikož u nového občanského zákoníku mám k dispozici pouze čistý text zákona a dosud neexistují žádná komentovaná vydání zákona ani žádná judikatura. Jako určitý návod budu používat důvodovou zprávu k návrhu nového občanského zákoníku k objasnění a pochopení záměrů zákonodárce.

Věřím, že se mi cíl práce vytyčený v úvodu podaří splnit a že má rigorózní práce bude moci sloužit jako příručka pro pochopení problematiky společného jmění manželů jednak pro odbornou, jednak pro laickou veřejnost.

Rigorózní práce vychází z právního stavu ke dni 27.9.2012.

2 Historický vývoj majetkových vztahů mezi manžely

2.1 Římské právo

Římské právo mělo výrazný vliv na vývoj evropského kontinentálního práva a to i co se majetkových vztahů mezi manžely týče. Zpočátku se v římském právu uplatňovala naprostá podřízenost manželky vůči manželovi, jednalo se tak zvaná manželství s manželskou mocí nad ženou („*matrimonium cum in manum conventione*“), ovládaná zásadou, že manželka je ve vztahu ke svému manželovi v postavení dcery. Pro tento typ manželství bylo typické, že okamžikem uzavření manželství se manžel stával vlastníkem veškerého manželčina majetku a stejně tak věcí, které manželka za trvání manželství nabyla.

Postupem času se ale vztahy ve společnosti začaly měnit a došlo i ke změnám v oblasti manželských vztahů – začala se objevovat nová forma manželství, a to manželství bez manželské moci nad ženou („*matrimonium sine in manum conventione*“)¹. V tomto novém typu manželství mohla manželka vlastnit svůj majetek, tzv. „*jmění parafernální*“, kterým volně disponovala, většinou však svěchovala jeho správu manželovi. Vzájemné darování mezi manžely bylo nepřipustné, což je jedna ze zásad, převzatých i do současného majetkového práva manželského (viz níže). V římském právu ovšem nebyla vykládána příliš striktně – připouštělo se darování pro případ vdovství, stejně tak darování, která nezmenšovala majetek dárce, a přípustné byly i dary příležitostné².

V římském právu se uplatňoval institut věna („*dos*“), což byl soubor majetku, který při uzavření manželství poskytovala manželka manželovi za účelem ulehčení výloh, spojených se založením nové rodiny. V tomto případě se nejednalo o darování mezi manžely. Neexistovala povinnost věno do manželství přinést, avšak zřízení věna bylo považováno ze běžné. Předmětem věna mohlo být cokoli, co dokázalo rozmnožit manželův majetek, tedy věci, věcná práva k věcem cizím, ale také například pohledávky. Po dobu trvání manželství zpočátku žena k věnu žádná práva neměla, později došlo k možnosti vrácení věna v případě rozvodu a po reformách císaře Justiniána se věno vracelo vždy, dokonce i v případech, kdy manželství skončilo smrtí

1 KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M., *Římské právo*. Praha : C. H. BECK, 1995, s. 133 - 134.

2 Tamtéž, s. 140.

manželky. Právo na vrácení věna bylo pro manželku a její děti zajištěno generálním zástavním právem k majetku manžela. Manželé mohli předpisy o věnu modifikovat, byly však neplatné úmluvy, které podstatě věna odporovaly³.

Podobným institutem jako věno bylo darování pro případ manželství („*donatio ante nuptias*“), které bylo po justiniánských reformách možno zřídit dokonce i po uzavření sňatku („*donatio propter nuptias*“). Jednalo se o majetek, který před uzavřením manželství poskytoval muž ženě a jehož účelem bylo zaopatřit ženu pro případ smrti manžela nebo pro případ rozvodu, který zavinil manžel. Za doby trvání manželství byl tento majetek ve vlastnictví manžela a pokud manželství zaniklo smrtí manželky nebo rozvodem, který zavinila manželka, zůstalo ve vlastnictví manžela i nadále⁴.

2.2 Obecný zákoník občanský z roku 1811

Rakouský Obecný zákoník občanský (v originále „*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*“) byl vyhlášen dne 1.6.1811 s platností od 1.1.1812. Zákoník vycházel z tradic římského práva a z přirozenoprávní teorie. Obecný zákoník občanský (dále „*OZO*“) byl na svou dobu dílem velmi pokrokovým a platil po celou dobu trvání rakouské monarchie. Recepčním zákonem (zákon č. 11/1918 Sb.) byl OZO převzat do právního řádu Československa, v letech 1914 až 1916 byl rozsáhle novelizován a odstranila jej až tzv. „*Právnícká dvouletka*“ od roku 1950⁵.

Co se majetkového práva manželského týče, v OZO najdeme tyto základní instituty:

2.2.1 Svatební smlouvy

Svatebními smlouvami jsou dle ust. § 1217 OZO „*smlouvy, které se sjednávají vzhledem na manželský svazek o jmění a jejichž předmětem jest hlavně věno, obvěnění, jítřní dar, společenství statků, správa a požívání vlastního jmění, dědická posloupnost nebo doživotní požívání jmění určeného pro případ smrti, a vdovský plat.*“

3 KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M., *Římské právo*. Praha : C. H. BECK, 1995, s. 140 – 142.

4 Tamtéž, s. 142 – 143.

5 MALÝ, K. a kolektiv. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 2. upravené vydání. Praha : LINDE Praha, a.s., s. 166 – 167.

KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., SALAČ, J. *Občanské právo hmotné I*. Praha : Wolters Kluwer, a.s., 2009, s. 59.

Svatební smlouvy upravují majetkové společenství manželů a stranám je ponecháno na vůli, aby si smluvně upravily rozsah tohoto společenství. Tato úprava se může týkat celého majetku nebo jen jeho části. Smlouvy mohou být uzavřeny před uzavřením manželství, v době jeho trvání, ale i při rozluce. Není je ale možné uzavřít v již zaniklém manželství. Svatební smlouvy mohou být uzavřeny také mezi manžely a třetími osobami, příkladem takového typu smlouvy je zřízení věna třetí osobou (blíže o věnu viz kapitola 2.2.2). Pro svatební smlouvy je ze zákona předepsána forma notářského spisu⁶.

Úprava svatebních smluv v OZO znatelně připomíná institut modifikace společného jmění manželů ze současné právní úpravy (blíže viz kapitola 7.1).

2.2.2 Věno

Dle ust. § 1218 OZO se věnem rozumí „*jmění, které se odevzdává nebo přislubuje muži manželkou nebo za ni třetí osobou na úlevu nákladu spojeného s manželským společenstvím.*“ Vliv římského práva je z tohoto ustanovení zákona zřetelně patrný.

Je nutno rozlišovat mezi věnem a darováním, jelikož jejich účel je odlišný. Darování směřuje k rozmnožení majetku, zatímco věno je jakýmsi fondem, který má usnadňovat zvýšené náklady po uzavření manželství⁷.

Ustanovení § 1219 OZO pojednává o zřízení věna. Pokud je žena při vstupu do manželství již zletilá, záleží pouze na dohodě manželů ohledně věna a společných darů. Pokud je nevěsta nezletilá, musí být smlouva o věnu ujednána jejím otcem anebo poručníkem se schválením poručenského soudu.

Dle ust. § 1220 OZO nemá-li manželka dostatečný majetek, který by mohla dát manželovi věnem, jsou její ascendenti, kteří mají povinnost ji vyživovat, povinni jí na věno přispět podle svého stavu a svých možností. Pokud jde o dceru nemanželskou, tato má nárok na příspěvek pouze od své matky. Jedná se o institut tzv. „*přínosu*“. Nárok na přínos je osobním právem manželčíným a ona sama má možnost volby, zda

---

⁶ *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl pátý.* Zpracovali a uspořádali: Dr. František Rouček a Dr. Jaromír Sedláček a kruh spolupracovníků, Praha 1935 - 1937. Reprint původního vydání vydalo nakladatelství CODEX Bohemia, s.r.o., Praha : 1998, s. 441 – 446.

⁷ Tamtéž, s. 452.

přínos poskytne ve formě věna manželovi, či zda si přínos ponechá jako vlastní parafernální jmění. Jestliže manželství zaniklo dříve než byl přínos vyplacen, a to smrtí, rozlukou nebo prohlášením za neplatné, zaniká nárok na vyplacení přínosu. Ke zřízení přínosu není předepsána žádná forma⁸. Ustanovení § 1221 OZO upravuje situaci, kdy ascendenti manželky tvrdí, že nemají dostatečné prostředky na poskytnutí přínosu. V tomto případě soud na žádost snoubenců majetkové poměry nevěstiných příbuzných prošetří a buď uloží povinnost přínos poskytnout, anebo příbuzné této povinnosti zproští. Dle ust. § 1222 OZO ztrácí nárok na přínos žena, která se provdala bez vědomí nebo proti souhlasu svých rodičů, a uzná-li soud důvodnost jejich nesouhlasu. Ani poskytnutí dodatečného souhlasu rodičem nemá na odepření nároku vliv. Ustanovení § 1223 OZO upravuje situaci, kdy dcera, které byl přínos poskytnut, jej pozbyla, a to i bez svého zavinění. V tomto případě nemá právo žádat o nové věno ani provdá-li se podruhé. Z tohoto ustanovení zákona vyplývá povinnost ascendentů nevěsty poskytnout pouze *jeden* přínos. Přínos ovšem musí být dceři nebo jejímu manželovi skutečně vyplacen. V zákoně není přímo řešena otázka, jak by se postupovalo, pokud by potřeba nevěsty ve druhém manželství byla výrazně vyšší než v manželství prvním. V praxi byla v takových případech připuštěna možnost přínos doplnit na přiměřenou výši, to samé platilo v případech, kdy se v období mezi oběma manželstvími nevěsty výrazně zvýšil majetek ascendentů. V rámci jednoho manželství ale manželka nemohla žádat doplnění přínosu, a to ani pokud by se majetek jejich rodičů zvětšil⁹.

Dle ust. § 1224 OZO se v pochybnostech, zda bylo věno dáno ze jmění rodičů či ze jmění nevěsty, uplatňuje domněnka, že ze jmění nevěsty. Pokud však rodiče již vyplatili věno své nezletilé dceři bez souhlasu poručenského soudu, má se za to, že jde o jmění rodičů.

Ustanovení § 1225 OZO upravuje institut odevzdání věna. Dle tohoto ustanovení zákona není manžel oprávněn věno žádat, jestliže si nevymínil věno před uzavřením sňatku.

---

⁸ *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl pátý.* Zpracovali a uspořádali: Dr. František Rouček a Dr. Jaromír Sedláček a kruh spolupracovníků, Praha 1935 - 1937. Reprint původního vydání vydalo nakladatelství CODEX Bohemia, s.r.o., Praha : 1998, s. 463 - 465.

⁹ Tamtéž, s. 474.

Jinými slovy, na věno není nárok ze zákona, ale pouze z věnné smlouvy, která je titulem pro nabytí věna¹⁰. Dle druhé věty ust. § 1225 OZO může být sjednané věno žádáno k odevzdání ihned po uzavření sňatku, nebyla-li určena jiná doba.

Dle ust. § 1226 OZO prohlásí-li se konkurs na manželovo jmění, činí jeho potvrzení, že věno obdržel, učiněné před prohlášením konkursu, důkaz proti každému. Potvrzení může být písemné nebo ústní. Pokud ale manžel učinil potvrzení až po prohlášení konkursu, nemá potvrzení průvodní moci proti věřitelům. Na tomto místě je upraven jediný případ vlivu svatební smlouvy na třetí osobu. Toto ustanovení zákona upravuje, jak má manželka prokázat, že manželovi bylo věno vyplaceno, když je manželka uplatňuje v konkursu manželově, tj. když v manželově konkursu vystupuje jako věřitelka¹¹.

Ustanovení § 1227 OZO upravuje předmět věna. Předmětem věna může být vše, co lze zcizit a čeho lze užívat. Pokud manželské společenství trvá, náleží požívání věna a vše, co k němu přibude, muži. Je-li věno realizováno v podobě hotových peněz, postoupených pohledávek nebo zužitelných věcí, náleží manželovi jejich úplné vlastnictví. Z dikce zákona vyplývá, že manžel má k věnu vztah poživatele, a to s výjimkou hotových peněz, postoupených pohledávek či zužitelných věcí, ve vztahu k nimž má postavení vlastníka. Výše uvedené domněnky se uplatní pouze není-li mezi manžely smlouvou stanoveno něco jiného. Tyto věcně – právní poměry určují postavení mezi manželem a třetími osobami. Pokud jde o vztah mezi manžely navzájem, zákon nic bližšího nestanoví a je proto nutno usuzovat z účelu věna jako takového, čili z nutnosti hospodářského zabezpečení rodiny. V případě, že se manžel chová způsobem, který účelu věna odporuje, může se manželka bránit žalobou zadržovací, která slouží k zabránění manželovi v dalším nehospodárném jednání. Pokud jde o užitky věna, tyto se separací stávají vlastnictvím manželovým¹².

Obecný zákoník občanský v § 1228 stanoví, že *„jsou-li věnem nemovitosti, práva nebo svršky, kterých lze bez újmy podstaty užívat, považuje se potud manželka za*

---

10 *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl pátý.* Zpracovali a uspořádali: Dr. František Rouček a Dr. Jaromír Sedláček a kruh spolupracovníků, Praha 1935 - 1937. Reprint původního vydání vydalo nakladatelství CODEX Bohemia, s.r.o., Praha : 1998, s. 477.

11 Tamtéž, s. 478.

12 Tamtéž, s. 481 – 483.

vlastníci a muž za poživatele, až se dokáže, že manžel převzal věno za určitou cenu a se zavázal vrátit tuto částku peněz.“ Toto ustanovení zákona rozšiřuje případy uvedené v ust. § 1227 OZO, kdy se manžel považuje pouze za poživatele a nikoliv za vlastníka věna. Jedná se ale pouze o případy, kdy bylo věno zřízeno manželkou. Bylo-li věno zřízeno třetí osobou, můžeme rozlišovat tyto možné situace:

- věno bylo zřízeno jako přínos osobou přínosem povinnou, v tomto případě se věno stává vlastnictvím manželky,
- věno bylo zřízeno třetí osobou a nebylo nic ujednáno, v tomto případě se stává manžel poživatelem věna a může být považován za zákonného zástupce manželky; po smrti manželově přechází věno do vlastnictví manželky,
- věno bylo zřízeno třetí osobou a tato si vymínila zpětný nápad věna pro sebe, v tomto případě zůstává zřizovatel věna jeho vlastníkem i v době trvání manželství; nebezpečí zhoršení či zkázy věna v tomto případě nese vlastník, takže manžel není povinen nic nahrazovat, pokud se věc náhodou zhoršila nebo zanikla.

Nárok manžela jako poživatele může mít povahu věcně – právní, tedy jako služebnost požívání, anebo obligačně – právní, kdy má manžel nárok na veškeré užitky podle analogie smlouvy o půjčce. Zásadní rozdíl mezi nárokem manžela jakožto věcně – či obligačně – právním se projeví ve vztahu ke třetím osobám. Pokud je manželův nárok obligačně – právní, lze se jej domáhat pouze ve vztahu ke zřizovateli věna. Zcizí-li zřizovatel věna předmět věna, nemůže se manžel domáhat užitků z věci na novém vlastníkovi, nýbrž může žádat pouze náhradu škody od zřizovatele věna. Pokud má manželův nárok povahu věcně – právní, má manžel nárok vůči každému vlastníkovi věna, aby strpěl jeho požívání. Upadne-li zřizovatel věna do konkursu, má manžel právo žádat, aby jeho služebnost byla z konkursní podstaty vyloučena. Pro nárok manžela jako poživatele ve smyslu věcně – právním i obligačně – právním platí, že smlouva věnná dává pouze nárok na zřízení požívání a splatnost tohoto nároku nastává dnem sňatku, popř. dnem uzavření smlouvy, byla-li uzavřena až po uzavření sňatku a nebylo-li ujednáno něco jiného. Nárok manžela na požívání je nepostupitelný. Pokud jde o vrácení věna, strany se mohou dohodnout, že manžel nebude vracet věno *in natura*, ale místo toho může poskytnout určitou sumu peněz.

Po vrácení peněz se tak manžel stává vlastníkem věna¹³.

Ustanovení § 1229 OZO řeší případ přechodu věna po manželově smrti. Podle zákona věno připadne po smrti manžela jeho manželce a pokud zemře manželka dříve než manžel, jejím dědicům. Má-li být manželka nebo její dědicové vyloučeni, musí to být výslovně ujednáno. Kdo dá věno dobrovolně, může si vymínit jeho vrácení po manželově smrti zpět. Výše uvedené ustanovení zákona upravuje pouze vrácení věna po skončení manželství smrtí, tedy nikoli rozlukou. Okamžik, kdy nastává nárok na vrácení věna, zákon výslovně neupravuje, avšak lze usuzovat, že povinnost vrátit věno nastává dnem úmrtí. Den splatnosti povinnosti vrátit věno může být ale dohodou stanoven odlišně. Oprávněnou osobou, již je věno vráceno, je především manželka, a to v případě, kdy bylo věno zřízeno jí samotnou, jejím ascendentem jako přínos anebo je-li ve svatební smlouvě vrácení věna manželce vyhrazeno. Oprávněným může být také poskytovatel věna, je-li to ve svatební smlouvě výslovně stanoveno. Lze usuzovat, že není-li nárok třetí osoby ve svatební smlouvě výslovně uveden, přechází věno rovněž na manželku. Povinným je při vrácení věna manžel, popř. jeho dědicové anebo třetí osoby, které tento závazek převzaly. Ustanovení § 1229 OZO je povahy dispozitivní, a proto je možné se dohodnout, že i po skončení manželství bude věno manželovi ponecháno¹⁴.

Co se týče zajištění věna, tuto problematiku zákon upravuje v ustanovení § 1245 OZO. Dle tohoto ustanovení zákona je ten, kdo odevzdává věno, oprávněn ihned při odevzdání nebo nastane-li později nebezpečí, požadovat přiměřené zajištění od toho, kdo věno obdrží. Poručníci a opatrovníci nesvéprávné nevěsty nemohou prominout zajištění věna, obvěnění a vdovského platu (o obvěnění a vdovském platu viz níže) bez souhlasu poručenského soudu. Účelem zajištění věna je zaručit, aby věno bylo řádně vráceno. Zajištění věna může být vymíněno ve smlouvě svatební a dle zákona může zřizovatel věna žádat zajištění při odevzdání věna nebo nastane-li nebezpečí. Nebezpečím se rozumí takové okolnosti, které zhoršují nárok na vrácení věna, např. marnotratnost, špatná správa nebo zadlužení. Nárok na zajištění věna, obvěnění či vdovského platu může být vymáhán pouze v řízení sporném a důkazní břemeno leží na

---

13 *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl pátý.* Zpracovali a uspořádali: Dr. František Rouček a Dr. Jaromír Sedláček a kruh spolupracovníků, Praha 1935 - 1937. Reprint původního vydání vydalo nakladatelství CODEX Bohemia, s.r.o., Praha : 1998, s. 484 – 486.

14 Tamtéž, s. 487 – 489.

žalobci, který musí dokazovat, že věno bylo odevzdáno a že nastaly okolnosti, které ohrožují jeho vrácení. Je-li věno zřizováno formou přínosu, jsou rodiče nevěsty oprávněni žádat zajištění nároku dcery na vrácení věna¹⁵.

2.2.3 Obvĕnění

Institut „obvĕnění“ také pochází z římského práva a je v podstatĕ obdobou tehdejšího „*donatio propter nuptias*“. Účelem obvĕnění je poskytnout vdovĕ po smrti manžela určitý majetek, který má spolu s věnem sloužit k jejímu hmotnému zabezpečení. Dle ustanovení § 1230 OZO je obvĕněním majetek, který dává nevěstĕ ženich nebo třetí osoba k rozmnožení majetku nevěsty. Za trvání manželství může manželka tento majetek užívat, ale vlastníci se stává až v okamžiku smrti manžela, a to i v případě, nebylo-li manželovi upsáno věno pro případ, že jeho manželka zemře jako první. Pokud se žena po smrti manžela nestává vlastníci, ale má nárok na pouhé užívání majetku, nejedná se o obvĕnění, ale o „*plat vdovský*“. Obvĕnění může být manželce odevzdáno i kdykoli během manželství, ale i v tomto případě má manželka pouze postavení užívatelky a vlastníci se stává až okamžikem smrti manžela¹⁶.

Doba zřízení obvĕnění není v zákonĕ přesně stanovena, ale lze usuzovat, že je možné zřídít obvĕnění před uzavřením sňatku i po jeho uzavření. Smluvními stranami jsou zde zřizovatel obvĕnění a manželka, přičemž je možná i kombinace s věnem tím způsobem, že zřizovatel zřizuje manželovi věno a manželce obvĕnění. Smlouva o zřízení obvĕnění má podobu smlouvy ve prospĕch třetí osoby a manželka má postavení třetí osoby. Manžel nemusí udĕlovat svůj souhlas k uzavření smlouvy mezi manželkou a třetí osobou, ale je podmínkou, aby obvĕnění a jeho zřízení nebylo v rozporu s podstatou manželského společenství. Otec může své dceři poskytnout obvĕnění i přínos, ale pouze na přínos má dcera právní nárok. Smlouva o zřízení obvĕnění je smlouvou svatební a je pro ni vyžadována forma notářského spisu¹⁷.

Dle ust. §1231 OZO nejsou ženich ani jeho rodiče povinni dát obvĕnění. Ale stejně tak, jako jsou nevěstini rodiče povinni dát věno, jsou ženichovi rodiče povinni

---

15 *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl pátý.* Zpracovali a uspořádali: Dr. František Rouček a Dr. Jaromír Sedláček a kruh spolupracovníků, Praha 1935 - 1937. Reprint původního vydání vydalo nakladatelství CODEX Bohemia, s.r.o., Praha : 1998, s. 545 – 547.

16 Tamtéž, s. 491 – 492.

17 Tamtéž, s. 492 – 493.

poskytnout ženichovi „výbavu“, přiměřenou jejich majetkovým poměrům. Lze soudit, že ustanovení o přínosu, poskytnutému manželce jejími rodiči nebo jinými příbuznými lze *per analogiam* aplikovat na výbavu, jenž manželovi poskytují jeho rodiče. Stejně jako manželka na přínos, má i manžel na výbavu právní nárok. Rozsah výbavy je určován jednak hospodářskými poměry manželových rodičů, jednak hospodářskými a sociálními poměry nového manželství při jeho vzniku. Je-li výbava poskytnuta ve větším rozsahu, je to, co bylo poskytnuto nad rámec povinnosti vybavovací, darováním¹⁸.

2.2.4 Jitřní dar

Dle ustanovení § 1232 OZO byl jitřní dar darem, který slíbil manžel dát manželce prvního jitra. Byl-li jitřní dar slíben, mělo se v pochybnostech za to, že byl již odevzdán v prvních třech letech trvání manželství. Jitřní dar byl obvyklý u rakouské šlechty, ale již v době redakce OZO se v praxi téměř nepoužíval. Z dikce zákona vyplývá, že smlouva o jitřním daru mohla být uzavřena pouze mezi snoubenci¹⁹.

2.2.5 Společenství statků

Obecný zákoník občanský z roku 1811 je založen na principu odděleného majetku²⁰, mezi manžely tedy sňatkem nevzniká žádné majetkové společenství (podrobněji viz ust. § 1237 OZO, str. 19). Ustanovení § 1233 OZO ale umožňuje, aby manželé zvláštní smlouvou založili tzv. „*společenství statků*“. Ohledně smlouvy o založení společenství statků zákon nic bližšího nestanoví, je zde tedy dána široká autonomie vůle manželů a dá se říci, že smlouva může mít jakýkoliv obsah, neodporuje-li dobrým mravům a nejde-li o plnění nemožné. Vznikem společenství statků vznikají manželům nová práva a povinnosti, zejména povinnost vnést majetek do společenství, čímž se majetek stává majetkem společným, povinnost spravovat tento společný majetek po dobu trvání společenství a povinnost po skončení manželství tento majetek rozdělit. Za trvání manželství je společenství statků nevypověditelné.

---

18 *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl pátý.* Zpracovali a uspořádali: Dr. František Rouček a Dr. Jaromír Sedláček a kruh spolupracovníků, Praha 1935 - 1937. Reprint původního vydání vydalo nakladatelství CODEX Bohemia, s.r.o., Praha : 1998, s. 495.

19 Tamtéž s. 497.

20 DVORÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře.* 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 38.

Za dluhy váznoucí na společném majetku odpovídají manželé společně a nerozdílně, jde-li však o majetek, který se společným majetkem nesouvisí, je zavázán každý z manželů samostatně. Smlouva o založení společenství statků je smlouvou svatební a je pro ni tudíž předepsána forma notářského spisu²¹.

V § 1234 OZO je stanoveno, že společenství statků mezi manžely se uzavírá zpravidla jen pro případ smrti. Přeživší manžel má právo na polovinu toho, co zůstane po smrti druhého manžela ze statků daných navzájem do společenství. Jinak řečeno, polovina společenství statků připadne do pozůstalosti, zatímco druhá polovina se stane vlastnictvím přeživšího manžela. Společenství statků má v praxi význam zejména v případě existence manželství, kdy jeden z manželů je výrazně movitější než druhý. Za dobu trvání manželství mají oba z manželů právo na stejnou životní úroveň, rozdíl se tedy neprojevují. Problém by mohl vzniknout až po smrti movitějšího z manželů, kdy by druhý manžel mohl zůstat zcela bez prostředků. Společenství statků pro případ smrti má této situaci zabránit. Za trvání manželství nevykazuje společenství žádné právní následky, neboť jeho účinky jsou podmíněny až smrtí jednoho z manželů. V případě, že oba manželé zemřou zároveň, je otázkou, zda do postavení manželů vstupují jejich dědicové, či zda k rozdělení majetku podle smlouvy o společenství statků vůbec nedojde. Dá se usuzovat, že druhé pojetí je správné, jelikož účelem společenství statků pro případ smrti je zaopatřit manžela po smrti druhého z manželů, nikoliv zaopatřit dědice²².

Dle ust. § 1235 OZO jde-li o společenství, vztahující se na celý majetek, je nutno odečíst před rozdělením všechny dluhy. Jde-li však o společenství vztahující se pouze na přítomné či budoucí jmění, je nutno odečíst jen ty dluhy, jichž bylo užito ku prospěchu společného statku.

Ustanovení § 1236 OZO upravuje společenství statků ve vztahu k nemovitostem. Vlastní-li jeden z manželů nemovitost a zapíše-li do veřejných knih právo druhého manžela na společenství, nabývá druhý manžel tímto zápisem právo na polovinu nemovitosti. K realizaci tohoto práva dochází okamžikem smrti manžela – vlastníka

---

21 *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl pátý.* Zpracovali a uspořádali: Dr. František Rouček a Dr. Jaromír Sedláček a kruh spolupracovníků, Praha 1935 - 1937. Reprint původního vydání vydalo nakladatelství CODEX Bohemia, s.r.o., Praha : 1998, s. 500 – 502.

22 Tamtéž, s. 520 – 521.

nemovitosti, kdy druhý manžel ihned nabývá vlastnictví k polovině nemovitosti. Vklad do veřejných knih ale nemůže být na újmu věřitelům, kteří měli své právo k podílu již dříve zapsáno do veřejných knih. Pokud jde o užitky statku, ty se za dobu trvání manželství stávají vlastnictvím toho manžela, jenž vlastní nemovitost, a druhý manžel nenabývá vkladem do veřejných knih nároku na ně.

Správu a požívání původního nebo nabytého jmění upravuje ust. § 1237 OZO. Dle tohoto ustanovení zákona nesmluví-li si manželé něco jiného, má každý z manželů vlastnické právo k dříve nabytým věcem a každý z manželů nabývá vlastnictví k dalšímu majetku samostatně, přičemž druhý manžel nemá na tento majetek žádný nárok. V pochybnostech se má za to, že vlastnictví určité věci náleží muži. V souladu se zásadou, že nebezpečí stíhá vlastníka, nese každé náhodné zhoršení věci ten z manželů, v jehož vlastnictví se ta která část majetku nachází. Neplatí domněnka, že každý majetek vnesený do manželství patří muži, naopak každý z manželů musí dokazovat svůj majetek svými nabývacími tituly. Na druhé straně, o majetku, který byl nabyt za trvání manželství, platí domněnka, že jej nabyl manžel. Tato domněnka vychází ze zásady, že muž jakožto hlava rodiny má být výdělečně činným a manželka jej má ve výdělečné činnosti pouze podporovat. Účelem domněnky nabytí vlastnictví manželem je usnadnit postavení věřitelů, kteří nemohou vědět, zda určitá část majetku byla nabyta manželkou či manželem. Domněnka nabytí vlastnictví určité věci manželem se ovšem neuplatňuje ve všech případech, existují tyto výjimky:

- nemovitosti jsou ve vlastnictví toho z manželů, který je v knize pozemkové zapsán jako vlastník,
- nepřevoditelná práva patří tomu z manželů, který jich nabyl do vlastnictví,
- předměty, které nebyly získány v manželském společenství,
- předměty, které slouží osobní potřebě manželky.

Domněnka dle druhé věty ust. § 1237 OZO platí pro manžela, jeho dědice a jeho věřitele proti manželce, jejím dědicům a jejím věřitelům.

Pokud je manželka výdělečně činná, uplatní se domněnka nabytí vlastnictví manželem i na předměty, které byly získány z majetku získaného manželčinou

výdělečnou činností²³.

Každý z manželů odpovídá svým majetkem za své závazky a neodpovídá za závazky druhého manžela. Společenství statků s sebou ovšem nese zásadu, že každý z manželů může zastupovat druhého manžela, přičemž toto oprávnění vzniká přímo ze zákona. Při odpovědnosti za závazky se uplatní tyto zásady:

- dluhy, které kontrahovala manželka v rámci svého práva na spoluvedení domácnosti, stíhají manžela,
- závazky spojené s výživou manželky nese manžel, a to i v případě, kdy příslušné smlouvy kontrahovala manželka svým jménem,
- závazky, které vznikly ze správy manželovy na manželčině majetku, nese manželka²⁴.

Dle ust. § 1238 OZO dokud manželka neodporovala, platí domněnka, že manželka svěřila správu svého volného jmění manželovi jako svému zákonnému zástupci. Toto ustanovení zákona je doplňkem ust. § 91 OZO, kde je stanoveno, že manžel je povinen zastupovat svou manželku ve všech případech, čímž je myšleno zejména zastupování před soudy a úřady. Správou se rozumí hospodaření a disponování majetkem manželčím, a to pouze tzv. jměním volným, tedy tím, které není vázáno satebními smlouvami. Z povahy tohoto ustanovení zákona vyplývá, že manžel je oprávněn ke všem úkonům vůči třetím osobám, které se týkají manželčina majetku, pokud manželka tyto úkony neodporuje. Manželovo postavení jako zmocněnce manželky vyplývá přímo ze zákona a manželka může tuto plnou moc, která náleží manželovi ze zákona, kdykoli odvolat, aniž by k tomu bylo zapotřebí nějaké předepsané formy. Praxe připouští možnost, aby manželka udělila manželovi soudní výpověď plné moci, kterou soud v řízení nesporném na žádost manželky doručí manželovi, ale nevyhlašuje se ediktem.

Manželka také může plnou moc vypovědět i mlčky, a to tak, že začne svůj majetek sama spravovat. Zákonná správa a zastupování manželem zaniká skončením

---

²³ *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl pátý.* Zpracovali a uspořádali: Dr. František Rouček a Dr. Jaromír Sedláček a kruh spolupracovníků, Praha 1935 - 1937. Reprint původního vydání vydalo nakladatelství CODEX Bohemia, s.r.o., Praha : 1998, s. 525 – 527.

²⁴ Tamtéž, s. 525.

svazku manželského, zrušením manželského společenství, rozvodem soudním i mimosoudním, ale i faktickým odděleným bydlištěm, konkursem nebo odvoláním či odporem manželky. Zákonná správa jmění manželčina nikdy nemůže končit výpovědí manželovou. Pokud je manželka nezletilá nebo zbavená svéprávnosti, je zastupovaná opatrovníkem, nikoliv manželem²⁵.

Správceovství manželovo plyne jednak ze životního společenství manželů, z povinnosti manžela nést náklady manželství a z povinnosti manželky manžela podporovat. Ustanovení § 1239 OZO limituje rozsah správy majetku manželčina manželem tím způsobem, že manžel se sice považuje za jediného zmocněnce, ale odpovídá jen za základní jmění nebo za jistinu. Není povinen vyúčtovat užitky ze správy, nebylo-li to výslovně ujednáno a spíše se má za to, že vyúčtování bylo provedeno ke dni, kdy byla správa zrušena. Jinak řečeno, manžel jako správce manželčina majetku nemá nárok na odměnu ani na zálohu, nemá nárok na náhradu výloh ani na náhradu nahodilé škody, ale má právo podržet užitky jmění. Právo manžela na užitky jmění plyne z ust. § 91 – 92 OZO, tedy že manžel rodiny určuje, na co se mají příjmy rodiny použít a manželka je povinna mu přiměřeně přispět. Ustanovení § 1238 OZO je ale dispozitivní a manželé si mohou sjednat něco jiného. Zákon nestanoví, kdo se stává vlastníkem užitků, tudíž se jím může stát i manžel. Po skončení správy nemusí manžel vydat užitky manželčina majetku, které má ve své detenci, ale na další již nemá nárok. Ukončení správy manželčina majetku manželem nastává dnem, kdy bylo manželovi doručeno prohlášení manželky, že správu svého majetku manželem odvolává nebo dnem, kdy skončil manželský svazek (smrtí, rozlukou), anebo dnem, kdy skončilo manželské společenství (rozvodem). Důsledkem odvolání manželovy správy manželčina jmění je, že manžel je povinen vrátit podstatu manželčina jmění, veškeré přírůstky a vše, co manželka později nabyla a co se stalo součástí jejího jmění. Manžel má povinnost vrátit majetkovou podstatu manželce bez zbytečného odkladu a ode dne, který následuje po dni, kdy byla správa ukončena, má manžel povinnost vyúčtovat užitky jmění. Manžel je povinen nahradit škodu, nemůže-li podstatu vrátit v takovém

---

²⁵ *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl pátý.* Zpracovali a uspořádali: Dr. František Rouček a Dr. Jaromír Sedláček a kruh spolupracovníků, Praha 1935 - 1937. Reprint původního vydání vydalo nakladatelství CODEX Bohemia, s.r.o., Praha : 1998, s. 528 – 530.

stavu, v jakém ji vrátit měl.

Pokud škoda nenastala manželovým zaviněním a manžel tuto skutečnost prokáže, za škodu neodpovídá. Manželka se může na manželovi domáhat další škody tím způsobené, ale v tomto případě náleží důkazní břemeno na ní a ona musí manželovu vinu dokázat²⁶.

OZO v § 1240 stanoví, že ani manželka není povinna vyúčtovat svému manželovi požitky, které mu postoupila, ale sama vybrala. Jde o málo pravděpodobný případ, kdy by sice manželka postoupila manželovi správu svého jmění, ale následně by toto jmění sama spravovala²⁷.

Ustanovení § 1241 OZO upravuje možnost odejmout manželovi správu manželčina jmění. Manželovi může být odňata správa manželčina jmění v naléhavých případech nebo hrozí-li újma a to dokonce i tehdy, kdy byla manželovi správa výslovně a natrvalo povolena. Naproti tomu i manžel je oprávněn učinit přítrž nehospodárnému chování manželky a dokonce ji podle zákonných předpisů nechat prohlásit za marnotratnici. Zákon vypočítává dva důvody pro odejmutí správy jmění manželem, a to naléhavé důvody a nebezpečí újmy, ačkoliv tyto důvody nijak blíže nespecifikuje. Naléhavými důvody jsou pravděpodobně okolnosti, které by mohly být pro manželku nepříznivé. Tyto okolnosti mohou nastat jednak v osobě manžela, jednak mimo osobu manžela. Okolností v osobě manžela může být například změna jeho povolání nebo bydliště, kdy tato změna by ztěžovala možnost vykonávat správu jmění manželky. Okolností mimo osobu manžela je například situace, kdy by vznikla nutnost intenzivnější správy manželčina majetku, a proto by bylo vhodné, aby tuto správu vykonávala jiná osoba než manžel. Druhým důvodem pro odejmutí správy majetku je nebezpečí újmy. Jde o nebezpečí, které hrozí majetku manželčinu ze strany manžela, který není schopen majetek řádně spravovat, a to například z důvodu choroby či alkoholismu. V těchto případech je ale třeba mít na paměti, že manžel nesmí být zbaven svéprávnosti. Pokud je manžel byt' i částečně nesvéprávný, správa majetku manželčina zaniká.

---

²⁶ *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl pátý.* Zpracovali a uspořádali: Dr. František Rouček a Dr. Jaromír Sedláček a kruh spolupracovníků, Praha 1935 - 1937. Reprint původního vydání vydalo nakladatelství CODEX Bohemia, s.r.o., Praha : 1998, s. 534 – 535.

²⁷ Tamtéž, s. 536.

Pokud manželka své jmění spravuje sama, má manžel jakožto hlava rodiny právo dozoru nad manželčíným hospodařením, avšak pouze v rozsahu, pokud správa souvisí s manželským společenstvím. Jedná-li manželka nehospodárně, může manžel proti tomuto jednání zakročit nebo se domáhat zakročení soudního, které má zpravidla podobu domluvy manželce v řízení nesporném. Manžel ovšem nemůže požadovat, aby správa manželčina jmění byla manželce odňata a jemu svěřena. Zákon dává manželovi možnost nechat prohlásit manželku za marnotratnici. Toto prohlášení má podobu zbavení svéprávnosti, stejně jako v případě, je-li manželka stížena duševní chorobou či alkoholismem. Byla-li manželka zbavena svéprávnosti, přechází správa jejího majetku na zákonného zástupce, kterým bývá ve většině případů manžel. Ten pak spravuje manželčino jmění jakožto opatrovník²⁸.

2.2.6 Vdovský plat

Vdovským platem je dle ust. § 1242 OZO majetek, který se stanoví manželce na výživu pro případ vdovství. Náleží vdově ihned po smrti jejího manžela a zpravidla se platí čtvrtletně předem, není-li splatnost dohodnuta ve smlouvě jinak nebo nevyplývá-li splatnost z povahy plnění. Vdovský plat může být placen v penězích, naturáliích, formou výměnku jakožto reálného břemena anebo jako služebnost, a to služebnost užívání, požívání nebo služebnost bytu. Tato věcná práva musí být zapsána do pozemkové knihy. Smlouva o vdovském platu je smlouvou svatební a nejedná se o darování. Smluvními stranami jsou buď oba manželé nebo oba snoubenci, není možné uzavření smlouvy o vdovském platu s třetími osobami. Nárok na vdovský plat končí ukončením vdovství, tedy buď smrtí vdovy nebo novým sňatkem. Pokud je smluven doživotní důchod bez ohledu na nový sňatek vdovy, nejde o vdovský plat a sjednání doživotního důchodu má povahu darování.

Dle ust. § 1243 OZO náleží vdově ještě šest neděl po manželově smrti a je-li těhotná až do šesti neděl po slehnutí obyčejná výživa z pozůstalosti. Pobírá-li však vdova tuto výživu, nemá nárok na vdovský plat. Jde o tzv. „*právo vdovské*“, jehož účelem je, aby vdova určitou dobu po smrti manžela byla zabezpečena stejným

---

²⁸ *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl pátý.* Zpracovali a uspořádali: Dr. František Rouček a Dr. Jaromír Sedláček a kruh spolupracovníků, Praha 1935 - 1937. Reprint původního vydání vydalo nakladatelství CODEX Bohemia, s.r.o., Praha : 1998, s. 538 – 539.

způsobem jako v době trvání manželství. O rozsahu vdovského práva rozhoduje faktický stav zaopatření před smrtí manžela. Byl-li na majetek manžela prohlášen konkurs, nepatří tento nárok vdovy do konkursní podstaty. Stejně tak závěť manžela nemůže nárok manželky na vdovské právo zrušit. Právo vdovské vyplývá přímo ze zákona, ale manželka se ho může svatební smlouvou vzdát. Rozsah práva vdovského je omezen rozsahem pozůstalosti; vdovské právo je financováno z pozůstalosti jen tehdy, je-li v pozůstalosti dostatek prostředků²⁹.

§ 1244 OZO stanoví, že nárok na vdovský plat zaniká, provdá-li se vdova. Lze usuzovat, že toto ustanovení zákona platí *per analogiam* i pro nárok na vdovské právo, i když to zákon výslovně nestanoví. Nárok na vdovský plat zaniká smrtí vdovy, jejím novým sňatkem, zánikem její způsobilosti dědit po manželovi a zánikem nebo zrušením svatebních smluv³⁰.

2.2.7 Darování mezi manžely

Obecný zákoník občanský možnost darování mezi manžely připouští a dle ust. § 1246 OZO platí pro darování mezi manžely obecná ustanovení o darování. V pochybnostech, zda jde o darování či o smlouvu svatební, se uplatňuje hledisko, zda jde o majetkové poměry související s životním společenstvím manželů. V takových případech by se jednalo o smlouvu svatební. Na rozdíl od svatební smlouvy je darování mezi manžely odvolatelné. Darovací slib vyžaduje formu notářského spisu. O darování mezi manžely pro případ smrti platí rovněž obecná ustanovení o darování³¹.

Pokud jde o drahocennosti, které dal manžel manželce k okrase, dle ust. § 1247 OZO se tyto věci považují za darované, nikoli půjčené. Jestliže však dojde mezi snoubenci nebo jedním ze snoubenců a třetí osobou k slibu nebo darování určité věci vzhledem na příští sňatek, může být darování odvoláno, jestliže nedojde bez dárce zavinění k sňatku.

Další ustanovení OZO se týkají vzájemných závětí manželů, jde tedy

---

²⁹ Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl pátý. Zpracovali a uspořádali: Dr. František Rouček a Dr. Jaromír Sedláček a kruh spolupracovníků, Praha 1935 - 1937. Reprint původního vydání vydalo nakladatelství CODEX Bohemia, s.r.o., Praha : 1998, s. 542 – 543.

³⁰ Tamtéž, s. 543.

³¹ Tamtéž, s. 548.

o problematiku, spadající spíše do oblasti dědického práva, než do oblasti majetkových vztahů mezi manžely. Domnívám se tedy, že není důvod se této problematice blíže věnovat.

2.3 Právní úprava na Slovensku

Na Slovensku byla právní úprava odlišná. Až do roku 1950, kdy byl vydán nový občanský zákoník, totiž platil v oblasti občanského práva tzv. „*právní dualismus*“, tj. odlišný občanskoprávní režim na území nynější České republiky a nynější Slovenské republiky. Zatímco v českých zemích platil i nadále Obecný občanský zákoník rakouský, na Slovensku platilo právo uherské³².

V uherském právu neexistovala taková forma majetkové podřízenosti manželky, jako v právu rakouském. Manželka byla v majetkoprávních věcech zásadně samostatná. Rozdíl byl ovšem mezi šlechtici a tzv. „*honoraciory*“, což byly osoby, nabývající majetek na základě vědy, umění nebo veřejného úřadu, kde se stával nabyvatelem veškerého majetku manžel, a mezi lidem nešlechtickým, kde platila tzv. „*koakvizice*“. Každý z manželů měl svůj výlučný majetek, k němuž patřilo vše, co tento z manželů nabyl před vznikem manželství i za jeho trvání. Svým majetkem disponoval každý z manželů sám, ale bylo obvyklé, že jeden z manželů užíval i majetek druhého manžela. Koakvizicí byl společně nabytý majetek, ke kterému měli manželé tzv. koakviziční spoluvlastnictví. Do koakvizice náležela aktiva i pasiva a majetek se do koakvizice dostával jednak jednáním jednoho z manželů, jednak společným jednáním obou manželů. Během trvání manželství zásadně nebylo možné koakvizici zrušit, převést spoluvlastnický podíl na jiného ani jej zabavit. Spoluvlastnické právo bylo ideální a k jeho realizaci mohlo dojít až rozdělením koakvizice³³. Po dobu trvání manželství spravoval jednotlivé části majetku ten manžel, z jehož samostatného majetku pocházely. Tato zásada byla omezena tak, že pro případ smrti mohl manžel nakládat pouze s polovinou koakvizice, která podléhala jeho správě³⁴.

---

32 KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., SALAČ, J. Občanské právo hmotné 1. Praha : Wolters Kluwer, a.s., 2009, s. 59.

33 BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha : Linde Praha a.s., 2009, s. 22 - 23.

34 DVORÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 39.

2.4 Vývoj po roce 1918

Po vzniku samostatné Československé republiky byl recepční normou převzat jednak Obecný občanský zákoník rakouský, jednak právo slovenské. S tím vznikla i potřeba právní úpravu v oblasti soukromého práva sjednotit. Prvním navrhovaným řešením byl český překlad OZO, který by platil jako nový občanský zákoník. Od tohoto návrhu bylo ale upuštěno a byly zahájeny práce na novém občanském zákoníku, přičemž mělo být přihlédnuto také k právní úpravě platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. V roce 1937 byla osnova zákoníku vydána jako „*Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník*“ Senátem Národního shromáždění a projednána ve výborech a komisích parlamentu. Mnichovskou dohodou byly ale práce na novém občanském zákoníku definitivně přerušeny a došlo k úpravě pouze některých dílčích oblastí³⁵.

2.5 Zákon o právu rodinném

Zákon o právu rodinném č. 265/1949 Sb. (dále „*ZoPR*“) vydělil z práva občanského právo rodinné a v ustanoveních § 22 – 29 upravoval také majetkové vztahy mezi manžely. Zákon o právu rodinném zavedl institut „*zákonného majetkového společenství*“ mezi manžely³⁶.

Dle ustanovení § 22 ZoPR je získaným majetkem jednoho z manželů jmění, které nabyt jeden z manželů za dobu trvání manželství, s výjimkou věci získaných dědictvím nebo darem a věci sloužících osobní potřebě nebo výkonu povolání jednoho z manželů. Získané majetky obou manželů tvoří jejich zákonné majetkové společenství.

Dle ust. § 23 ZoPR vykonává obvyklou správu majetku, náležejícího do zákonného majetkového společenství, kterýkoliv z manželů. Jde-li ale o věc, která přesahuje rámec obvyklé správy, je nutný souhlas druhého manžela.

V § 24 ZoPR je stanoveno, že na majetku, náležejícím do zákonného majetkového společenství, se může hojit věřitel i jen jednoho z manželů.

---

35 MALÝ, K. a kolektiv. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 2. upravené vydání, Praha : LINDE Praha, a.s., 1999, s. 357.

36 BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha : Linde Praha a.s., 2009, s. 23.

Další ustanovení zákona o právu rodinném upravují zánik zákonného majetkového společenství. Dle ust. § 25 ZoPR může soud ze závažných důvodů na žádost jednoho z manželů majetkové společenství zrušit. Zákonné majetkové společenství ex lege zaniká, je-li jeden z manželů zbaven svéprávnosti. Dle ust. § 26 ZoPR jakmile zákonné majetkové společenství manželů zanikne, platí o něm *per analogiam* ustanovení o spoluvlastnictví a zásada rovnosti podílů obou manželů. Dle ust. § 27 ZoPR je při rozdělení jmění, náležejícího do majetkového společenství, každý z manželů povinen nahradit to, co bylo z jmění vynaloženo na jeho majetek, který do společenství nepatří. Naopak to, co jeden z manželů vynaložil na majetek v majetkovém společenství, bude mu na jeho žádost nahrazeno. Pokud manželství zanikne rozvodem, uplatňuje se při rozdělení společného majetku zásada zavinění za rozvod. Dle ust. § 28 ZoPR může být ten z manželů, který rozvod zavinil, na žádost druhého manžela zbaven svého podílu na společném majetku, pokud se o nabytí společného jmění nepříčinil vůbec, anebo mu může být jeho podíl snížen, přičinil-li se o nabytí společného majetku jen částečně. Pokud rozvod zavinili oba manželé, může soud upravit jejich podíly na žádost jednoho z nich tak, aby tyto podíly nejlépe odpovídaly tomu, jak se který z manželů přičinil o nabytí společného jmění. Při určení míry přičinění soud přihlíží i k tomu, zda některý z manželů pečoval o děti a společnou domácnost. § 28 odst. 3 ZoPR stanoví, že předchozí ustanovení platí i v manželství, které bylo prohlášeno za neplatné, nebylo-li jedním z manželů nebo oběma manžely uzavřeno v dobré víře.

Zákon o právu rodinném upravuje možnost modifikace rozsahu majetkového společenství manželů. Dle ust. § 29 ZoPR se mohou manželé dohodnout, že rozsah jejich společného jmění bude jiný než rozsah stanovený zákonem. Stejně tak mohou manželé smluvně modifikovat i správu svého jmění a rovněž mohou vyhradit své zákonné majetkové společenství až ke dni zániku manželství. K platnosti úmluv o modifikaci majetkového společenství je zapotřebí formy soudního spisu. Důvěra třetích osob je v zákoně chráněna tak, že vůči třetím osobám se mohou manželé odvolat pouze tehdy, je-li jim dohoda známa.

Z výše uvedeného vyplývá, že ustanovení o zákonném majetkovém společenství manželů se v mnohém podobají platným ustanovením o společném jmění manželů (podrobně viz další kapitoly).

2.6 Občanský zákoník z roku 1964

Občanský zákoník z roku 1950 o manželském majetkovém právu nepojednával, neboť tuto materii upravoval zákon o právu rodinném. Již v roce 1964 byl ale přijat zákon číslo 40/1964 Sb., *občanský zákoník* (dále „*ObčZ*“). Občanský zákoník z roku 1964 již úpravu manželských majetkových vztahů obsahoval a zavedl pro vyjádření majetkových vztahů mezi manžely nový pojem – „*bezpodílové spoluvlastnictví manželů*“ (dále „*BSM*“). Problematice BSM byla věnována ustanovení § 143 – 151 ObčZ, stejně, jak je tomu v platném znění ObčZ.

Na rozdíl od předchozí právní úpravy zákonného majetkového společenství manželů byla ustanovení o BSM kogentní.

Ustanovení § 143 ObčZ v původním znění upravuje předmět BSM, kterým je vše, co může být předmětem osobního vlastnictví a co bylo nabyto za trvání manželství s výjimkou věcí získaných dědictvím, darem nebo věcí, které svou povahou slouží osobní potřebě nebo výkonu povolání jen jednoho z manželů.

Ustanovení § 144 – 146 ObčZ v původním znění se týkají správy BSM. Dle těchto ustanovení zákona manželé užívají majetek v BSM společně a společně také hradí náklady spojené s udržováním věcí. Z právních úkonů týkajících se společných věcí jsou manželé zavázáni společně a nerozdílně. Běžné záležitosti týkající se majetku v SJM může vyřizovat každý z manželů, ale v ostatních záležitostech je pod sankcí neplatnosti vyžadován souhlas druhého manžela. Nedohodnou-li se manželé ohledně práv a povinností vyplývajících z BSM, rozhodne na návrh jednoho z nich soud.

Dle ust. § 147 ObčZ v původním znění může být pohledávka, která vznikla jen jednomu z manželů za trvání manželství, při výkonu rozhodnutí uspokojena i z majetku v BSM.

Dle ust. § 148 ObčZ v původním znění BSM zaniká se zánikem manželství. Ze závažných důvodů, zákon například uvádí rozpor se socialistickým soužitím, může soud na návrh jednoho z manželů toto spoluvlastnictví zrušit i za trvání manželství.

Ustanovení § 149 ObčZ v původním znění upravuje vypořádání BSM. Odkazuje se zde na ust. § 150 ObčZ, kde jsou uvedeny zásady, které proces vypořádání ovládají.

Pokud dojde k vypořádání BSM dohodou, jsou manželé oprávněni vyžádat si písemné potvrzení o tom, jak se vypořádali. Nedojde-li k dohodě manželů o vypořádání

BSM, provede je na návrh jednoho z manželů soud.

§ 150 ObčZ v původním znění stanoví zásady, které se při vypořádání BSM uplatňují. Zejména platí zásada rovnosti podílů obou manželů. Dále má každý z manželů právo požadovat, aby mu bylo nahrazeno to, co ze svého majetku vynaložil na společný majetek, a je povinen nahradit to, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek. Dále se přihlíží k potřebám nezletilých dětí, k tomu, jak se který z manželů staral o rodinu a jak se zasloužil o nabytí a udržení společného majetku. Při stanovení míry přičinění se bere na zřetel zejména péče o děti a o společnou domácnost.

Dle ustanovení § 151 ObčZ v původním znění zaniklo-li BSM za trvání manželství, může být obnoveno jen rozhodnutím soudu, vydaným na návrh jen jednoho z manželů.

Jednotlivá ustanovení občanského zákoníku, týkající se manželského práva majetkového, budou podrobně popsána v následujících kapitolách. Dá se říci, že podstatná část dřívější úpravy převládá v určité podobě i do úpravy dnešní. Materie o manželském majetkovém právu byla totiž několikrát novelizována. První zásadní novelou byl zákon č. 131/1982 Sb., *kterým se mění a doplňuje občanský zákoník a upravují některé další majetkové vztahy*. Touto novelou byl do ustanovení § 149 ObčZ přidán odstavec čtvrtý, který stanovil tzv. domněnku vypořádání BSM. Ta spočívá v právní fikci, že v případě, že nedošlo k vypořádání BSM do tří let ode dne zániku manželství, platí ohledně movitých věcí, že se manželé vypořádali podle stavu, v jakém věci z BSM ten který z manželů užívá jako vlastník pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti. O ostatních movitých věcech, nemovitých věcech a majetkových právech platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví a že podíly obou manželů jsou stejné. Tato domněnka je nyní zakotvena v ust. § 149a odst. 4 ObčZ.

Další zásadní novelou občanského zákoníku byl zákon č. 509/1991 Sb., *kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník*, kterým byla do ust. § 143 ObčZ připojena materie o restituci majetku, a dále ustanovení § 143a, upravující možnost modifikace rozsahu a doby vzniku BSM. Tímto ustanovením byla prolomena kogentnost úpravy manželských majetkových vztahů a byla zavedena možnost dispozic

manžely³⁷. V souvislosti s ust. § 143a ObčZ byl do ustanovení § 147 ObčZ přidán odstavec druhý, který limituje možnost při výkonu rozhodnutí uspokojit pohledávku věřitele jen jednoho z manželů, vzniklou za trvání manželství, z celého majetku, náležejícího do BSM. Dle ust. § 147 odst. 2 výše uvedené neplatí, jde-li o pohledávku věřitele jen jednoho z manželů, kteří se dohodli dle ust. § 143a ObčZ, pokud tato pohledávka vznikla při používání majetku, který nepatří do BSM. Změnou společenských poměrů došlo i k nutnosti změny ust. § 148 ObčZ, kde byla zakotvena možnost zrušení BSM za trvání manželství soudem, zejména pokud by další trvání BSM odporovalo pravidlům socialistického soužití. Termín „*pravidla socialistického soužití*“ byl nahrazen termínem „*dobré mravy*“. Dále bylo zákonem č. 509/1991 Sb. do občanského zákoníku přidáno ustanovení § 148, které se týká souhlasu jednoho z manželů k použití majetku v BSM k podnikání druhého manžela. Tato problematika je v platném znění ObčZ obsažena v ust. § 146.

K další významné novelizaci občanského zákoníku došlo zákonem č. 264/1992 Sb., *kterým se mění a doplňuje občanský zákoník, zrušuje zákon o státním notářství a o řízení před státním notářstvím (notářský řád) a mění a doplňují některé další zákony*. Tímto zákonem bylo do ObčZ zařazeno ustanovení § 149a, které stanoví, že pokud se dohody dle ust. § 143 a 149 ObčZ týkají nemovitostí, je nutná jejich písemná forma, a tyto smlouvy nabývají účinnosti vkladem do katastru nemovitostí³⁸.

Ustanovení občanského zákoníku, upravující problematiku bezpodílového spoluvlastnictví manželů se postupně – zejména v souvislosti se společenskými změnami po roce 1989 – ukázala jako nevyhovující. Zákonem č. 91/1998 Sb., *kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů*, s účinností od 1. srpna 1998 byl institut bezpodílového spoluvlastnictví manželů nahrazen institutem „*společného jmění manželů*“ (dále „*SJM*“)³⁹. V přechodných ustanoveních zákona č. 91/1998 Sb. je vyjádřen vztah mezi BSM a SJM. Je zde stanoveno, že „*věci, které ke dni 1. srpna 1998 tvořily bezpodílové spoluvlastnictví manželů, se stávají součástí společného jmění manželů. Pohledávky*

37 BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha : Linde Praha a.s., 2009, s. 26.

38 Tamtéž, s. 26 – 27.

39 ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. Praha : Linde Praha a.s., 2008, s. 641.

a dluhy, které vznikly před 1. srpnem 1998 a které se podle tohoto zákona považují za součást společného jmění manželů, se stávají jeho součástí. Pokud jiné předpisy mluví o bezpodílovém spoluvlastnictví manželů, rozumí se tím společné jmění manželů.“

Vztahem mezi instituty BSM a SJM se zabýval i Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 26.9.2000, sp.zn. 30 Cdo 1803/2000. V odůvodnění rozsudku Nejvyšší soud uvádí, že BSM a SJM jsou dva odlišné pojmy a nejde pouze o změnu názvosloví. Institut společného jmění manželů je zcela novým institutem, který kompletně nahrazuje právní úpravu předešlou. Společné jmění manželů tedy vzniká v každém manželství, bez ohledu na to, zda mezi manžely BSM existovalo nebo bylo zrušeno. Pojem „*společné jmění manželů*“ je širší než pojem „*bezpodílové spoluvlastnictví manželů*.“ Tyto pojmy se liší nejen pojmenováním, ale zejména svým předmětem (předmět SJM může být modifikován i před uzavřením manželství), rozsahem, obsahem i zánikem (BSM, na rozdíl od SJM, mohlo být zrušeno i za trvání manželství rozhodnutím soudu). Proto pokud došlo ke zrušení BSM rozhodnutím soudu před nabytím účinnosti zákona č. 91/1998 Sb., nemohlo posléze dojít k transformaci BSM do SJM. To, že zákonodárce volil pro úpravu SJM téměř totožné umístění jako pro institut BSM, mělo pouze usnadňovat použitelnost předchozí judikatury.

Jeden z hlavních rozdílů mezi instituty BSM a SJM je v jejich předmětu. Zatímco předmětem bezpodílového spoluvlastnictví manželů mohly být pouze věci, předmětem společného jmění manželů jsou nejen věci, ale i majetková práva a závazky. Dalším podstatným rozdílem je, že zákon již neoznačuje společné jmění manželů za formu spoluvlastnictví (vedle spoluvlastnictví podílového), zatímco bezpodílové spoluvlastnictví manželů takto označeno bylo⁴⁰.

2.7 Nový občanský zákoník

Platný občanský zákoník z roku 1964 vykazuje řadu nedostatků. Jedním z nejzávažnějších z nich je skutečnost, že zákon nemá funkci integrujícího právního předpisu pro celou oblast soukromého práva tak, jak je tomu v jiných zemích. Z důvodu častých novelizací navíc byla jeho systematika silně rozrušena, současná struktura zákoníku je nepřehledná a zákon obsahuje řadu ustanovení, která by vzhledem

---

40 ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., a kol. *Občanské právo hmotné I*. Praha : Wolters Kluwer ČR a.s., 2009, s. 337.

k měnícím se poměrům ve společnosti měla být novelizována. Navíc chybí vymezení základních znaků některých obecných právních pojmů, významných pro soukromé právo i pro celý právní řád⁴¹. Nutnost přepracovat platný občanský zákoník je tedy zcela zřejmá.

Již od devadesátých let působila při Ministerstvu spravedlnosti ČR komise pro rekodifikaci občanského práva. V roce 2000 pověřil tehdejší ministr spravedlnosti Otakar Motejl dva z členů rekodifikační komise, profesora Karla Eliáše a docentku Michaelu Zuklínovou, přípravou věcného záměru návrhu nového občanského zákoníku. Jak vyplývá z důvodové zprávy k návrhu nového občanského zákoníku, výsledkem těchto prací bylo schválení věcného záměru vládou dne 18. 4. 2001. Z věcného záměru vychází předpokládaný návrh paragrafovaného znění. Počátkem ledna 2009 předložilo Ministerstvo spravedlnosti vládě návrh nového občanského zákoníku k projednání. Vláda ČR schválila návrh občanského zákoníku na svém zasedání dne 18.5.2011 svým usnesením č. 357 a poté byl návrh odeslán Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR jako sněmovní tisk č. 362. Poslanecká sněmovna dne 9.11.2011 ve třetím čtení návrh nového občanského zákoníku schválila. Dne 25.1.2012 prošel návrh zákona Senátem Parlamentu ČR a dne 20.2.2012 podepsal návrh zákona prezident republiky. Nový občanský zákoník byl dne 22.2.2012 vyhlášen ve Sbírce zákonů České republiky v částce 33 pod číslem 89/2012 Sb.⁴² Nový občanský zákoník nabývá účinnosti dne 1. ledna 2014.

Inspiračním zdrojem nového občanského zákoníku se vedle Ústavy České republiky, Listiny základních práv a svobod a mezinárodních smluv stal vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937. Nový občanský zákoník má být v hierarchii soukromoprávních předpisů přepisem vrcholným a sjednocujícím, jelikož taková koncepce má být zároveň zárukou stability, souladu a jednotnosti základních soukromoprávních kategorií a odstraněním jejich vnitřních rozporů. Ucelenost úpravy ale nelze chápat absolutně, neboť se počítá s tím, že řada specifických oblastí bude

---

41 ELIÁŠ, K., ZUKLÍNOVÁ, M. *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. Praha : Linde Praha a.s. - Právnícké a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 2001, s. 99 – 100.

<http://obcanskyzakonik.justice.cz>

42 <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/uvodni-stranka.html>

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/obecne-o-zakoniku.html>

upravena speciálními zákony, a to například zákoníkem práce, autorským zákonem, zákonem o vynálezech a zlepšovacích návrzích, zákonem o ochraně průmyslových vzorů, zákonem o právu mezinárodním soukromém a procesním. Naopak součástí nové koncepce je integrace manželského a rodinného práva, stejně tak jako obchodně závazkových vztahů do občanského zákoníku. V obchodním zákoníku by tak zůstala pouze úprava specifických institutů obchodního práva⁴³.

Nad integrací rodinného práva do občanského zákoníku se vedou četné diskuse a existují různé ohlasy. Odpůrci zařazení rodinného a manželského práva do nového občanského zákoníku poukazují na skutečnost, že zákon o rodině jako samostatný zákon existuje již téměř padesát let a toto osamostatnění nečiní v praxi žádné problémy. Navíc zákon o rodině je vůči občanskému zákoníku *lex specialis*, jak vyplývá z ustanovení § 104 zákona č. 94/1963 Sb., *zákon o rodině*⁴⁴. Dalšími argumenty proti zařazení rodinného práva do občanského zákoníku je přítomnost osobního, až emocionálního prvku v rodinném právu, stejně jako dlouhodobost vztahů založených rodinným právem. Pokud se mám k některému z názorů přiklonit, hned na úvod musím poznamenat, že nutnost rekodifikace je nesporná. Má-li být jejím výsledkem větší přehlednost celé úpravy, se zařazením komplexní úpravy práva rodinného a manželského do občanského zákoníku souhlasím.

Další kritické ohlasy vůči novému občanskému zákoníku směřují proti jeho velkému rozsahu, diskontinuitě s předchozími předpisy včetně judikatury, stejně jako faktu, že zákon nerespektuje společenské změny a technický pokrok a obsahuje již překonané instituty⁴⁵. Jak ale správně poznamenávají O. Frinta a P. Tégl, materie o rodinném právu je s předchozí úpravou kontinuální⁴⁶.

---

43 ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M., a kolektiv. *Občanský zákoník I, II*. 2. vydání, Praha : C. H. BECK, 2009, s. 32 – 34.

44 ŠVESTKA, J., ZOULÍK, F., KNAPPOVÁ, M., MIKEŠ, J. *Nad vývojem i současným stavem rekodifikace českého soukromého práva*. Acta Universitatis Carolina. Iuridica 1 – 2/2003. Univerzita Karlova v Praze : Nakladatelství Karolinum, 2003, s. 66.

ZUKLÍNOVÁ, M. *Budoucí občanský zákoník a rodinné právo (Několik malých zamyšlení de lege ferenda)*. Acta Universitatis Carolina. Iuridica 1 – 2/2003. Univerzita Karlova v Praze : Nakladatelství Karolinum, 2003, s. 141 – 142.

45 LAVICKÝ, P. Kritické poznámky ke koncepci návrhu občanského zákoníku. *Právní rozhledy* 23/2007.

HULEŠ, J. Bude nový občanský zákoník opravdu „sexy“? *Právní rozhledy* 17/2008.

46 FRINTA, O., TÉGL, P. O návrhu nového občanského zákoníku a jeho kritice (a taky o kontinuitě a diskontinuitě). *Právní rozhledy* 14/2009.

3 Pojem „společné jmění manželů“

3.1 Nástin pojmu SJM dle občanského zákoníku

„Společné jmění manželů je příkladem právní formy majetkového společenství mezi manžely. Jeho opakem je systém odděleného (samostatného) majetku manželů.“⁴⁷

Občanský zákoník přesnou definici pojmu „společné jmění manželů“ neobsahuje.

Obecně lze říci, že společné jmění manželů je vedle podílového spoluvlastnictví druhým případem, kdy určitá věc náleží několika vlastníkům. Hlavním rozdílem mezi podílovým spoluvlastnictvím a SJM je okruh subjektů, mezi kterými ta která forma společného vlastnictví věci vzniká. Podílové spoluvlastnictví vzniká nejméně mezi dvěma subjekty, maximální počet subjektů omezen není. Subjekty podílového spoluvlastnictví mohou být fyzické osoby (tedy i manželé), právnické osoby a stát⁴⁸. Oproti tomu společné jmění manželů může dle ust. § 136 odst. 2 ObčZ vzniknout pouze mezi manžely. Z toho vyplývá, že vznik SJM mezi osobami odlišnými od manželů je vyloučen. Společné jmění nevzniká mezi partnery v registrovaném partnerství ani mezi osobami, které spolu žijí *de facto* manželským životem, ale manželství neuzavřeli, tedy mezi druhem a družkou. Dalším podstatným rozdílem mezi podílovým spoluvlastnictvím a společným jměním manželů je neexistence spoluvlastnických podílů u institutu SJM. Zatímco každý ze spoluvlastníků má vždy ideální podíl na společné věci, u manželů se má zato, že každý z nich je vlastníkem celé společné věci a nikoli pouze její ideální části, přičemž jeho vlastnické právo ke společné věci je omezeno stejným vlastnickým právem druhého manžela⁴⁹. Nejmarkantněji se tato zásada projevuje při vypořádání SJM po jeho zániku při dohodě o tom, komu věc připadne. Manžel, kterému ta která věc (např. nemovitost) připadne, nenabývá věc do vlastnictví, neboť to již má, ale druhý z manželů o vlastnictví přichází⁵⁰.

---

47 ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., a kol. *Občanské právo hmotné I*. Praha : Wolters Kluwer ČR a.s., 2009, s. 336.

48 ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M., a kolektiv. *Občanský zákoník I, II*. 2. vydání, Praha : C. H. BECK, 2009, s. 805.

49 ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. Praha : Linde Praha a.s., 2008, s. 617 - 618.

50 Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29.6.2011, sp.zn. 20 Cdo 9/2010.

K problematice neexistence podílů na majetku v SJM se Nejvyšší soud vyjádřil také v usnesení ze dne 28.11.2002, sp.zn. 20 Cdo 211/2002. V posuzovaném případě soud prvního stupně nařídil exekuci prodejem ideální poloviny nemovitosti, která byla součástí SJM povinného a jeho manželky. Nejvyšší soud v odůvodnění usnesení uvedl, že z důvodu neexistence podílů nemůže být věc v SJM postižena výkonem rozhodnutí co do její části vyjádřené podílem, neboť ustanovení § 338 odst. 1 občanského soudního řádu, týkající se výkonu rozhodnutí prodejem spoluvlastnického podílu k movité věci nebo nemovitosti, se týká pouze podílového spoluvlastnictví⁵¹. Dalším z rozdílů mezi úpravou SJM a podílového spoluvlastnictví svědčícím o větší stabilitě a právní jistotě SJM je ten, že žádný z manželů nemůže u soudu bezdůvodně navrhnout zrušení a vypořádání SJM tak, jako je tomu u spoluvlastnictví podílového⁵².

V praxi často dochází ke kombinaci obou institutů, např. jde o situaci, kdy se spoluvlastnický podíl nachází ve společném jmění manželů; vlastníky spoluvlastnického podílu jsou tedy oba manželé⁵³.

Společné jmění manželů ale není jediným možným typem majetkového společenství, které může mezi manžely vzniknout. Mezi manžely může vzniknout podílové spoluvlastnictví, dochází-li k společnému nabývání věci ze zdrojů, které tvoří součást společného jmění manželů. Stejně tak může podílové spoluvlastnictví mezi manžely vzniknout, stanoví-li tak zvláštní právní úprava. Například dle ust. § 8 odst. 3 zákona č. 6/1652 Sb., *zákon o vynálezech a zlepšovacích návrzích*, mají spolupůvodci právo na patent v rozsahu, v jakém se podílejí na vytvoření vynálezu. Dle ustanovení § 16 odst. 1 téhož zákona přísluší-li práva z téhož patentu několika osobám, spravují se vztahy mezi nimi obecnými předpisy o podílovém spoluvlastnictví. Ustanovení o společném jmění manželů jsou tedy touto zvláštní právní úpravou vyloučena⁵⁴.

Právní úprava SJM se v občanském zákoníku nachází v části druhé, hlavě druhé, nazvané „*Spoluvlastnictví a společné jmění*“, ustanovení § 143 – 151.

---

51 ŠTASTNÁ, J. *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 16

52 ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M., a kolektiv. *Občanský zákoník I, II*. 2. vydání, Praha : C. H. BECK, 2009, s. 961.

53 Tamtéž, s. 806.

54 Tamtéž, s. 961.

3.2 Nástin pojmu SJM dle nového občanského zákoníku

Ani nový občanský zákoník nedefinuje pojem „*společné jmění manželů*“. V ustanovení § 708 NObčZ je pouze upraveno, co je součástí SJM – tím je vše, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů. To ovšem neplatí, zaniklo-li společné jmění za trvání manželství na základě zákona.

Nový občanský zákoník je systematicky řazen odlišně od platného občanského zákoníku a úprava podílového spoluvlastnictví a společného jmění manželů se již nenachází v jedné hlavě. Úprava podílového spoluvlastnictví je obsažena v části třetí, týkající se absolutních majetkových práv, Hlavě II, věnované věcným právům, Dílu 2 NObčZ. Druhá část zákoníku se zabývá rodinným právem, přičemž tato část je řazena do tří hlav. Hlava I obsahuje ustanovení o manželství, Hlava II se zabývá příbuzenstvím a švagrovstvím a Hlava III poručenstvím a jinými formami péče o dítě. O manželském majetkovém právu pojednává Oddíl 2, Díl 4, Hlavy I, části druhé NObčZ, a to konkrétně ustanovení § 708 – 753. Nový občanský zákoník dělí problematiku společného jmění manželů na režim zákonný a režimy modifikované – režim smluvený a režim založený rozhodnutím soudu (viz ust. § 708 odst. 2 NObčZ). Majetkového práva manželského se rovněž týkají i § 3038 – 3040 přechodných ustanovení NObčZ. Všechna tato ustanovení budou podrobněji rozebrána v následujících kapitolách.

4 Vznik společného jmění manželů

4.1 Vznik SJM dle občanského zákoníku

Společné jmění manželů je vázáno na existenci manželství, předpokladem vzniku SJM je tedy vznik manželství⁵⁵. Teoreticky tedy SJM vzniká již samotným sňatkem, reálně ale společné jmění manželů vznikne až v okamžiku, kdy po uzavření manželství jeden z manželů nebo oba manželé společně nabudou první právo nebo první povinnost majetkové povahy. Podmínkou samozřejmě je, aby takové právo nebo taková povinnost nebyla z režimu SJM vyloučena zákonem ani dohodu manželů, popř. snoubenců⁵⁶.

Výše uvedené ale neplatí bezvýjimečně, existují tyto dva případy odložení vzniku SJM:

S uzavřením manželství není spjat vznik SJM dle ustanovení § 276 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., *insolvenční zákon*, kde je stanoveno, že „*po dobu trvání účinků prohlášení konkursu nemůže vzniknout nové společné jmění manželů; uzavře-li dlužník nové manželství, odkládá se vznik společného jmění manželů ke dni zániku těchto účinků.*“

Další výjimkou z výše uvedené zásady vzniku SJM současně ze vznikem manželství je ust. § 143a odst. 2 ObčZ, dle kterého „*manželé mohou smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu vyhradit zcela nebo zčásti vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství, pokud nejde o věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti*“. V takovém případě mají oba manželé za dobu trvání manželství pouze výlučné majetky, s výjimkou věcí, tvořících obvyklé vybavení společné domácnosti. Věci, které manželé nabudou společně, se nacházejí v jejich podílovém spoluvlastnictví. Ke dni zániku manželství se právní režim samostatných majetků manželů změní tak, že samostatným majetkem každého manžela zůstane jen to, co by bylo jeho samostatným majetkem i za trvání manželství, tedy majetek nabytý před uzavřením manželství, majetek, nabytý dědictvím či darem, atd. (viz ust. § 143 ObčZ). Totéž platí i pro závazky.

---

55 ŠTASTNÁ, J. *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 16

56 RADVANOVÁ, S., ZUKLÍNOVÁ, M., *Kurs občanského práva, Instituty rodinného práva*. Praha : C.H. Beck, 1999, s. 47.

Předmětem vypořádání SJM po zániku manželství se tak stane pouze to, co převyšuje souhrn samostatných majetkových souborů každého z manželů (po odečtení pasiv) nabytých do okamžiku zániku manželství⁵⁷. Do společného jmění manželů tedy dnem zániku manželství vstoupí jen ten majetek každého z manželů, který vyhovuje obecným pravidlům pro zařazení do SJM, a tento majetek pak bude vypořádán jako majetek společný. K dispozicím manžela, jimiž některé kusy majetku ze sféry samostatného majetku manžela vyšly, se nepřihlíží, protože každý manžel byl jeho výlučným vlastníkem a byl oprávněn s ním nakládat. V tomto případě se tedy neuplatní žádné zápočty, jako by tomu bylo při klasickém vypořádání SJM (podrobně viz kapitola 8.1.4)⁵⁸. Je jistě velkým nedostatkem, že platný občanský zákoník termín „*obvyklé vybavení společné domácnosti*“ nijak nevymezuje a jeho definování ponechává na judikatuře. S použitím jazykového výkladu lze však dovodit, že se jedná o bytové zařízení, tj. vybavení kuchyně včetně základních elektrospotřebičů, vybavení obývacího pokoje, případně i o automobil, pokud jej jeden z manželů používá na cesty do zaměstnání. Sbírkou obrazů, vzácného skla, atd., však pod pojem obvyklého vybavení společné domácnosti zařadit nemůžeme⁵⁹. De lege ferenda by bylo vhodné termín „*obvyklé vybavení společné domácnosti*“ podrobně specifikovat a předejít tak nejasnostem při jeho interpretaci.

Z výše uvedeného vyplývá, že společné jmění manželů tedy nemůže vzniknout samostatně, bez vazby na vznik manželství. Opačně to ale neplatí, jinými slovy, mezi manžely nemusí existovat společné jmění. Majetkové poměry mezi manžely lze upravit odlišně, a to tak, že každý z manželů bude mít své výlučné, oddělené jmění; rovněž existuje možnost, aby manželé nabyli určitou věc do podílového spoluvlastnictví⁶⁰.

Společné jmění manželů vzniká v každém manželství, bez ohledu na to, zda spolu manželé žijí či zda vedou společnou domácnost⁶¹.

57 RADVANOVÁ, S., ZUKLÍNOVÁ, M., *Kurs občanského práva, Instituty rodinného práva*. Praha : C.H. Beck, 1999, s. 49.

58 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 52 – 53.

ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M., a kolektiv. *Občanský zákoník I, II*. 2. vydání, Praha : C. H. BECK, 2009, s. 973.

59 Tamtéž, s. 973.

60 BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha : Linde Praha a.s., 2009, s. 37.

61 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 52.

SJM vzniká i v manželství neplatném a trvá do doby, než byla neplatnost manželství vyslovena soudem. Okamžikem právní moci výroku o neplatnosti manželství zaniká společné jmění manželů obdobným způsobem, jako je tomu při rozvodu⁶². Společné jmění manželů ovšem nevzniká v manželství zdánlivém („*non negotium*“), tedy takovém, které vůbec nevzniklo⁶³.

4.2 Vznik SJM dle nového občanského zákoníku

Nový občanský zákoník rovněž obsahuje možnost modifikace doby vzniku společného jmění manželů, a to v ustanoveních upravujících smluvený majetkový režim. Dle ustanovení § 717 odst. 1 NObčZ může smluvený režim spočívat v režimu vyhradzujícím vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství. Dále je zde stanoveno, že se na režim vyhradzující vznik SJM ke dni zániku manželství použijí ustanovení o režimu oddělených jmění. Dle ust. § 718 odst. 1 NObčZ se smlouva může týkat doby vzniku zákonného nebo jiného režimu společného jmění; dle odstavce třetího téhož ustanovení zákona ovšem nelze smlouvou vyloučit ani změnit ustanovení o obvyklém vybavení rodinné domácnosti, ledaže jeden z manželů opustil trvale společnou domácnost a odmítá se vrátit. Na rozdíl od současné právní úpravy nový občanský zákoník obsahuje definici termínu „*obvyklé vybavení rodinné domácnosti*“, a to v ustanovení § 698 odst. 1. Dle tohoto ustanovení zákona „*obvyklé vybavení rodinné domácnosti tvoří soubor movitých věcí, které slouží běžně nezbytným životním potřebám rodiny a jejích členů; přitom není rozhodné, zda jednotlivé věci náleží oběma manželům nebo jen jednomu z nich*“.

Pro smlouvu o změně doby vzniku SJM je dle ust. § 716 odst. 2 NObčZ vyžadována forma veřejné listiny.

Smluvní volnost manželů je omezena ustanovením § 719 NObčZ, v jehož prvním odstavci je stanoveno, že smlouva nesmí svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečit rodinu. V ust. § 719 odst. 2 NObčZ je zakotvena ochrana třetích osob, a to tak, že smlouva o manželském majetkovém režimu se svým obsahem nebo

62 BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha : Linde Praha a.s., 2009, s. 41.

Důvody neplatnosti manželství jsou podrobně specifikovány v ust. § 11 - § 15a zákona o rodině.

63 ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M., a kolektiv. *Občanský zákoník I, II*. 2. vydání, Praha : C. H. BECK, 2009, s. 960.

Tzv. „*zdánlivé manželství*“ je upraveno v ust. § 17a zákona o rodině.

účelem nesmí dotknout práv třetí osoby, ledaže by třetí osoba se smlouvou souhlasila. Smlouva uzavřená bez souhlasu třetí osoby nemá vůči ní právní účinky.

4.3 Komparace úpravy vzniku SJM v ObčZ a NObčZ

Z výše uvedeného vyplývá, že nová právní úprava v části týkající se možnosti smluvní modifikace doby vzniku SJM, se od stávající úpravy v zásadě neliší. Pozitivní je, že v návrhu nového občanského zákoníku je této problematice věnován mnohem širší prostor. Za velmi důležité bych označila ustanovení § 719 odst. 1 ObčZ, které limituje smluvní volnost při uzavírání manželských majetkových smluv tak, že tyto smlouvy svými důsledky nesmí vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu.

5 Předmět společného jmění manželů

5.1 Předmět SJM dle občanského zákoníku

5.1.1 Obecně o předmětu SJM

„Pojmem jmění se obecně označuje souhrn penězi ocenitelných majetkových hodnot patřících určité osobě (aktiv), a to po odečtení penězi ocenitelných majetkových hodnot, které tato osoba dluží jinému (pasiv).“ Z takto chápaného pojmu „jmění“ vychází občanský zákoník při vymezení předmětu společného jmění manželů⁶⁴.

Předmět společného jmění manželů je vymezen v ust. § 143 odst. 1 ObčZ. Dle tohoto ustanovení zákona společné jmění manželů tvoří:

- a) majetek nabytý některým z manželů nebo oběma manžely společně za trvání manželství, s výjimkou:
  - majetku získaného dědictvím nebo darem,
  - majetku nabytého jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela,
  - věcí podle své povahy sloužících osobní potřebě jen jednoho z manželů,
  - věcí vydaných v rámci předpisů o restituci majetku jednomu z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství anebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka.
- b) závazky, které jednomu z manželů nebo oběma manželům společně vznikly za trvání manželství, s výjimkou:
  - závazků, týkajících se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich,
  - závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého.

Až do nabytí účinnosti zákona č. 91/1998 Sb. byly z režimu SJM vyloučeny také věci, sloužící k výkonu povolání jednoho z manželů; tyto věci byly tedy výlučným vlastnictvím tohoto manžela. Od 1. 8. 1998 dochází ke změně a věci sloužící k výkonu povolání či podnikání jednoho z manželů se stávají součástí SJM⁶⁵.

---

64 ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné I.* Praha : Wolters Kluwer, a.s. 2009, s. 338.

65 ŠŤASTNÁ, J. *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství.* Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 20.

Dle ust. § 143 odst. 2 občanského zákoníku stane-li se jeden z manželů za trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo družstva, nezakládá nabytí podílu, včetně akcií, ani nabytí členských práv a povinností členů družstva, účast druhého manžela na této společnosti či družstvu, s výjimkou bytových družstev. Pokud bytové družstvo převádí bytovou jednotku, může ji dle ust. § 23 odst. 1 zákona č. 72/1994 Sb., *zákon o vlastnictví bytů*, převést pouze členu družstva. Jsou-li členy družstva oba manželé, bytová jednotka se stává součástí SJM. Pokud je členem družstva pouze jeden z manželů a druhý z nich má v předmětném bytě právo společného nájmu bytu, pak byt, který nabyt do vlastnictví ten z manželů, který se stal členem družstva, není ve společném jmění manželů. Pokud by ve smlouvě o převodu bytové jednotky bylo stanoveno, že se tato jednotka převádí do společného jmění manželů, bude tato smlouva absolutně neplatná⁶⁶.

Pro posuzování rozsahu SJM má velký význam právní domněnka dle ust. § 144 ObčZ, že majetek nabytý a závazky vzniklé za trvání manželství se považují za součást SJM, není-li prokázán opak. Zakotvení této domněnky má velký význam zejména pro soudem prováděné vypořádání zaniklého společného jmění manželů. Jde o domněnku vyvratitelnou, to znamená, že platí, pokud se někomu z manželů nepodaří prokázat, že manželé smlouvou uzavřenou ve formě notářského zápisu rozšířili či zúžili zákonem stanovený rozsah svého SJM nebo si vznik SJM vyhradili ke dni zániku manželství, anebo skutečnost, že určitá věc je ve výlučném vlastnictví jen jednoho z manželů (viz ust. § 143 písm. a) a § 143a odst. 1, 2 ObčZ). Hlavním smyslem této domněnky je poskytnout větší ochranu věřitelům jednoho či obou manželů⁶⁷.

5.1.2 Aktiva

Předmětem společného jmění manželů na straně aktiv jsou především věci movité a nemovité, pohledávky, jiná práva a jiné hodnoty ocenitelné penězi, a také objekty, které sice nelze přísně vzato považovat za věc, které ale přesto mohou být podle zákona předmětem vlastnictví – jde tu zejména o byty a nebytové prostory. Vždy však musí jít o věci, které mohou být ve vlastnictví fyzické osoby.

66 FRANCOVÁ, M., DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 2. aktualizované vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 58 – 59.

67 BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha : Linde Praha a.s., 2009, s. 77.

Dle článku 11 odst. 2 Listiny základních práv a svobod „zákon stanoví, který majetek nezbytný k zabezpečování potřeb celé společnosti, rozvoje národního hospodářství a veřejného zájmu smí být jen ve vlastnictví státu, obce nebo určených právnických osob; zákon může také stanovit, že určité věci mohou být pouze ve vlastnictví občanů nebo právnických osob se sídlem v České a Slovenské Federativní Republice (České republice).“ Další podmínkou je, že jde o majetek nabytý jedním z manželů nebo oběma manžely za trvání manželství a neexistuje žádný zákonný ani smluvní důvod, který by tento majetek ze společného jmění manželů vylučoval. Tuto zásadu je nutno vykládat s dodatkem, že jde o majetek nabytý za trvání manželství *při existenci společného jmění manželů*. Vznik SJM lze totiž odsunout do doby zániku manželství. Jakákoli věc, která je nabyta sice za trvání manželství, ale při neexistenci společného jmění, nemůže být nabyta do společného jmění manželů, ale do výlučného vlastnictví jednoho z manželů, jde-li o věc nabytou jedním manželem, nebo do podílového spoluvlastnictví, jde-li o věc nabytou společně oběma manžely⁶⁸.

Dle ustanovení § 143 odst. 2 ObčZ může být předmětem SJM také obchodní podíl. Dle rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20.7.2004, sp. zn. 22 Cdo 700/2004 „jestliže jeden z manželů za trvání manželství nabude z prostředků patřících do společného jmění manželů obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným, stává se tím získaný majetek (hodnota obchodního podílu) ze zákona součástí společného jmění manželů.“ I přesto, že je obchodní podíl součástí SJM, společníkem ve společnosti s ručením omezeným je pouze manžel – nabyvatel obchodního podílu, zatímco druhý manžel se společníkem obchodní společností nestává. Pokud by se ale manžel, který je společníkem společnosti s ručením omezeným, rozhodl tento členský podíl převést na třetí osobu smlouvou o převodu obchodního podílu dle ust. § 115 obchodního zákoníku (dále „ObchZ“), nesmí tak učinit bez souhlasu druhého manžela, a to bez ohledu na to, že druhý manžel společníkem společnosti s ručením omezeným není. V případě, že by druhý manžel nedal k převodu obchodního podílu souhlas, je smlouva o převodu relativně neplatná a druhý manžel má právo se neplatností dovolat

---

68 BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha : Linde Praha a.s., 2009, s. 50, 65 – 66.

DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 66.

u soudu v tříleté promlčecí době⁶⁹. Totéž, co platí o obchodním podílu, platí o členském podílu v bytovém družstvu. Členský podíl manželů v bytovém družstvu je majetkovou hodnotou, která se stává předmětem vypořádání SJM⁷⁰.

Předmětem SJM může být i podnik. Podnik nemohl být předmětem bezpodílového spoluvlastnictví manželů, jelikož šlo o věc sloužící výkonu povolání jednoho z manželů. Jak již bylo řečeno výše, věci sloužící výkonu povolání byly s účinností od 1.8.1998 zařazeny do předmětu SJM, proto i podnik může být předmětem společného jmění manželů. Pojem „*podnik*“ je definován v ust. § 5 obchodního zákoníku jako „*soubor hmotných, jakož i osobních a nehmotných složek podnikání. K podniku náleží věci, práva a jiné majetkové hodnoty, které patří podnikateli a slouží k provozování podniku nebo vzhledem k své povaze mají tomuto účelu sloužit. Podnik je věc hromadná. Na jeho právní poměry se použijí ustanovení o věcech v právním smyslu*“. Podnik ale může být předmětem SJM jen za předpokladu, že jde o podnik náležící oběma manželům jako podnikatelům. Pokud je podnikatelem pouze jeden z manželů a jde o věc sloužící výkonu jeho povolání, náleží podnik do odděleného vlastnictví podnikajícího manžela a nemohl se stát předmětem společného jmění manželů⁷¹.

Pro úplnost je třeba konstatovat, že do společného jmění manželů nespadá majetek, který byl jedním z manželů či oběma manžely získán protiprávně⁷².

Společné jmění manželů vzniká nejčastěji z těchto zdrojů:

- příjmy manželů, plynoucí z pracovního poměru či podnikání, a to zejména mzda, stejně tak jako jiná forma peněžité odměny za práci, dále prémie, náhrady mzdy a nemocenské dávky, placené při pracovní neschopnosti,
- odměny z dohody o pracovní činnosti a dohody o provedení práce,

---

69 ŠŤASTNÁ, J. *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 21.

70 ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M., a kolektiv. *Občanský zákoník I, II. 2.* vydání, Praha : C. H. BECK, 2009, s. 963.

71 ŠŤASTNÁ, J. *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 21 – 22.

ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M., a kolektiv. *Občanský zákoník I, II. 2.* vydání, Praha : C. H. BECK, 2009, s. 963.

72 DVORÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 72.

- odměny a honoráře umělců, příjmy ze smluv nakladatelských,
- odměny za vynálezy, zlepšovací návrhy a autorská díla,
- výhry ze sázek a loterií, přičemž rozhodujícím okamžikem je okamžik výhry, nikoliv okamžik zakoupení losu,
- příjmy ze sociálního zabezpečení,
- pojistné plnění, a to bez ohledu na to, kdy byla uzavřena pojistná smlouva,
- výnosy, užítky a přírůstky věcí z majetku v SJM i z výlučného majetku každého z manželů a dále úroky, získané v době trvání manželství z vkladu jednoho z manželů,
- náhrada škody a bezdůvodné obohacení, týká-li se majetku, který je součástí SJM,
- peníze získané půjčkami⁷³.

Pro nabytí majetku do SJM se použijí obecná ustanovení občanského zákoníku o nabytí do vlastnictví. Dle ust. § 132 odst. 1 ObčZ lze vlastnictví věci nabyt kupní, darovací nebo jinou smlouvou, děděním, rozhodnutím státního orgánu nebo na základě jiných skutečností stanovených zákonem.

a) nabytí majetku do SJM na základě smlouvy

Hned na úvod je třeba poznamenat, že nabývají-li oba manželé jako účastníci určitou věc na základě smlouvy, musí být u obou z nich splněny jak obecné předpoklady pro platné nabytí, tedy zejména způsobilost k právním úkonům, tak předpoklady zvláštní, jsou-li zákonem vyžadovány⁷⁴.

Jak již bylo uvedeno výše, dle ust. § 132 odst. 1 ObčZ jsou za dva nejdůležitější typy smluv, na základě nichž dochází k nabytí do vlastnictví, smlouva kupní a smlouva darovací. „*Jinou smlouvou*“ dle citovaného ustanovení zákona může být například

⁷³ BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha : Linde Praha a.s., 2009, s. 78 – 82.

DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 69 – 72.

FRANCOVÁ, M., DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 2. aktualizované vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 49 - 50.

⁷⁴ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 73.

smlouva směnná, dohoda o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví, smlouva o zhotovení věci na zakázku nebo smlouva o prodeji podniku nebo jeho části⁷⁵.

Převádí-li se movitá věc, je okamžikem nabytí vlastnického práva dle ust. § 133 odst. 1 ObčZ okamžik převzetí věci, nestanoví-li zákon něco jiného a nedohodnou-li se účastníci jinak. Převzetím věci se rozumí její odevzdání, které se může uskutečnit přímo, tj. z ruky do ruky, anebo distančně. Za jiné způsoby převzetí věci lze považovat případy, kdy nabyvatel má věc již u sebe z jiného právního důvodu, např. jako vypůjčitel, a dohodne se s převodcem, že věc bude mít nadále jako vlastník. Občanský zákoník obsahuje v hlavě druhé, oddílu třetím, zvláštní ustanovení o prodeji zboží v obchodě. Dle ust. § 614 odst. 3 ObčZ při zásilkovém prodeji přechází vlastnictví na kupujícího v momentě, kdy ji ten převezme na místě dodání jím určeném. Při samoobslužném prodeji přechází vlastnické právo k věci způsobem odlišným od obecného režimu, a to okamžikem zaplacení kupní ceny za vybrané zboží. Smluvní strany si mohou sjednat, že vlastnictví k věci přejde na nabyvatel např. až okamžikem zaplacení kupní ceny. Tato „výhrada vlastnictví“ může být předmětem vedlejšího ujednání při smlouvě kupní a upravuje ji ust. § 601 ObčZ⁷⁶.

Převádí-li se na základě smlouvy nemovitost, dle ust. § 133 odst. 2 ObčZ dojde k nabytí vlastnictví vkladem do katastru nemovitostí podle zvláštních předpisů, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak. Převádí-li se smlouvou nemovitá věc, která není předmětem evidence v katastru nemovitostí, nabývá se dle ust. § 133 odst. 3 ObčZ vlastnictví okamžikem účinnosti této smlouvy. Pro nabytí nemovité věci do SJM je rozhodný den, ke kterému se vážou účinky vkladu. Pokud nastaly právní účinky vkladu před uzavřením manželství, bude nemovitost ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů. Jestliže právní účinky vkladu nastaly až po uzavření manželství, měla by se nemovitost stát předmětem SJM, v praxi se však bude často jednat o některou se zákonných výluk, např. že věc byla pořízena z výlučných prostředků jednoho z manželů, tudíž tato věc předmětem SJM nebude. Rovněž pokud byla kupní cena za nemovitost zaplacena po uzavření manželství ze společných prostředků obou manželů, nezakládá tato skutečnost vlastnické právo druhého manžela k věci, avšak

---

75 DVORÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 73.

76 Tamtéž, s. 74.

k vynaloženým prostředkům ze SJM na majetek jen jednoho z manželů se přihlédne při zániku manželství a následném vypořádání společného jmění manželů. V případě, že byla kupní cena zaplacená sice z výlučných prostředků jednoho z manželů, ale kupujícími byli oba manželé a oba projevíli vůli nabýt nemovitou věc do SJM, dle judikatury není důvod, aby se tak nestalo⁷⁷.

Pokud jde o smlouvu darovací, § 143 odst. 1 ObčZ stanoví, že věci získané darem nejsou předmětem společného jmění manželů. Zákon tím míní ty věci, které jeden z manželů nabyt darem od třetí osoby. Otázkou je, jak posuzovat případ, kdy je dar určen oběma manželům jako obdarovaným a je vůlí dárce, aby tento majetek obdarovaní manželé nabyli do svého společného jmění. Dle některých názorů je třeba ustanovení zákona vykládat restriktivně a darovaná věc do společného jmění spadat nemůže ani v případě, je-li to projevem vůle dárce⁷⁸. Takový majetek by se stal předmětem podílového spoluvlastnictví mezi manžely. Judikatura zatím rovněž zastává tento konzervativní názor. Ze strany některých odborníků se ale objevují názory, že darování určitého majetku do SJM možné je, je-li to vůlí dárce i obdarovaných. Navíc tento přístup preferuje i většina zahraničních úprav. Zastánci názoru považují dosavadní řešení za překonané, jelikož tato právní úprava vznikla již v rámci občanskoprávních kodifikací 19. století a jejím účelem bylo vrátit darovanou věc zpět rodině dárce v případě zániku manželství⁷⁹. Mám-li se přiklonit k některému z těchto dvou názorů, jednoznačně upřednostňuji možnost nabýt určitou věc do společného jmění manželů darem. Takový přístup by reflektoval posun ve směru posílení smluvní volnosti účastníků a navíc přiblížení se právní úpravě v ostatních evropských zemích.

b) nabytí majetku do SJM na základě zákona

Možnost nabýt majetek do společného jmění manželů je zakotvena v přechodných ustanoveních občanského zákoníku.

⁷⁷ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 75 – 76.

⁷⁸ BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha : Linde Praha a.s., 2009, s. 70.

⁷⁹ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M., a kolektiv. *Občanský zákoník I, II*. 2. vydání, Praha : C. H. BECK, 2009, s. 807.

DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 79.

V § 872 odst. 4 ObčZ je stanoveno, že „vzniklo-li právo osobního užívání k zastavěnému nebo nezastavěnému pozemku manželům, stávají se dnem účinnosti tohoto zákona bezpodílovými spoluvlastníky pozemku, pokud jejich bezpodílové spoluvlastnictví trvá; zaniklo-li, stávají se bezpodílovými spoluvlastníky rovným dílem.“

c) nabytí majetku do SJM na základě rozhodnutí státního orgánu

V tomto případě přicházejí v úvahu zejména tato rozhodnutí soudu:

- rozhodnutí při zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví dle ust. § 142 ObčZ,
- rozhodnutí při zpracování věci dle ust. § 135b ObčZ,
- rozhodnutí při zřízení neoprávněné stavby na cizím pozemku dle ust. § 135c ObčZ,
- rozhodnutí příklepem při výkonu rozhodnutí prodejem nemovitosti dle ust. § 329 odst. 2 a 3 a ust. § 336i OSŘ⁸⁰.

Co se týče nabytí majetku do SJM příklepem, může se stát sporným, zda k takovému nabytí dochází i v případě, kdy se dražby účastní pouze jeden z manželů a k nabytí majetku použije pouze své výlučné prostředky. I v tomto případě se ale věc stává součástí SJM, bez ohledu na použité prostředky, jelikož se nejedná o žádnou ze zákonem vymezených výjimek⁸¹.

d) nabytí majetku do SJM vydržením

Vydržení je upraveno ustanovením § 134 občanského zákoníku. Dle odst. 1 tohoto ustanovení zákona se oprávněný držitel stává vlastníkem movité věci, má-li ji v nepřetržité držbě po dobu tří let a nemovité věci, má-li ji v nepřetržité držbě po dobu deseti let. O nabytí věci do SJM vydržením zákon výslovně nepojednává. Jelikož ale vydržení věci není uvedeno mezi výjimkami z režimu SJM dle ust. § 143 ObčZ, vydržitel nabývá věc do SJM, žije-li v trvajícím manželství s existujícím společným jměním. Postačí tedy vydržení pouze jedním z manželů.

80 DVORÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 82.

81 BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha : Linde Praha a.s., 2009, s. 60.

Dle judikatury je jednou z podmínek vydržení dobrá víra držitele, držitel tedy musí být se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že mu právo náleží. Jestliže se v průběhu vydržecí doby jeden z manželů dověděl, že není vlastníkem určité věci, například nemovitosti, pak zlá víra i jen jednoho z manželů vylučuje oprávněnou držbu, která by podle právní skutečnosti, o kterou se tato držba opírá, měla vyústit v nabytí věci do SJM. Naopak pro vydržení není nutné, aby o věci, která je předmětem držby vykonávané jedním z manželů, nutně věděli oba manželé⁸².

Odlišná situace nastane, má-li pouze jeden z manželů ve svém výlučném vlastnictví pozemek a vydrží část sousedního pozemku. Dle konstantní judikatury se vydržená část sousedního pozemku nestává součástí SJM, ale výlučným majetkem manžele – vydržitele. Účelem této úpravy je bezesporu zabránit vzniku sporných a komplikovaných situací v praxi⁸³.

e) nabytí majetku do SJM zhotovením nové věci

Možné je i nabytí majetku do SJM zhotovením nové věci manžely společně anebo jedním z manželů, s výjimkou uměleckých děl⁸⁴.

Pokud jde o zhotovení stavby, nelze její vlastnictví odvozovat od vlastnictví pozemku, na němž je stavba postavena, jelikož občanský zákoník vychází ze zásady, že stavba není součástí pozemku (viz ust. § 120 odst. 2 ObčZ). V prvé řadě je třeba určit, kterým okamžikem se stavba stává věcí v právním smyslu. Dle judikatury se tak stává v okamžiku, kdy je stavba dobudována minimálně do takového stadia, počínaje nímž všechny další stavební práce směřují pouze k dokončení takto již nezaměnitelně určené věci. Tímto okamžikem je stav, kdy je jednoznačně individualizováno a nepochybně patrně alespoň dispoziční řešení prvního nadzemního podlaží. Vše, co k takto rozestavěné stavbě přiroste, se stává její součástí a je vlastnictvím toho, komu stavba patřila jako věc v okamžiku svého vzniku⁸⁵.

82 Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 4.9.2002, sp.zn. 22 Cdo 479/2001.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23.8.2011, sp.zn. 22 Cdo 4709/2009.

83 BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha : Linde Praha a.s., 2009, s. 62.

DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 83 - 84.

84 ŠTASTNÁ, J. *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 25.

85 Tamtéž, s. 25.

V případě, že se stavbou bylo započato před uzavřením manželství, v okamžiku uzavření manželství již stavba byla věcí v právním smyslu a po uzavření manželství byly prováděny pouze dokončovací práce, stavba není předmětem společného jmění manželů. Pokud by na dokončení takové stavby byly za doby trvání manželství poskytovány společné peněžní prostředky, na právním režimu stavby by se nic nezměnilo a stavba by zůstala ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů; po rozvodu manželství by se při vypořádání společného jmění manželů k investovaným peněžním prostředkům přihlíželo a tyto investice by se vypořádaly v souladu s ust. § 149 odst. 2 ObčZ.

De lege ferenda by bylo vhodné vrátit se k zásadě „*superficies solo cedit*“, tedy k zásadě, že „*stavba je součástí pozemku*“. Tato zásada vychází z římského práva a byla zakotvena i v Obecném zákoníku občanském z roku 1811. Dle mého názoru by touto změnou bylo dosaženo větší právní jistoty.

f) nabytí majetku do SJM ve veřejné dražbě

Předmětem společného jmění manželů se stává i věc nabytá jedním z manželů nebo oběma manžely, která byla získána dle zákona č. 26/2000 Sb., *zákon o veřejných dražbách*⁸⁶.

5.1.3 Pasiva

Jak již bylo stanoveno výše, dle ust. § 143 odst. 1 písm. b) ObčZ tvoří předmět SJM nejen majetek, ale také závazky, které vznikly jednomu z manželů nebo oběma z nich za trvání manželství, s výjimkou závazků týkajících se majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, a závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého.

Právní úprava závazků je jeden z hlavních rozdílů, kterým se liší instituty bezpodílového spoluvlastnictví manželů a společného jmění manželů (viz kapitola 2.6). Závazky netvořily předmět BSM, ale vypořádávaly se po jeho zániku dle zásad platných pro vypořádání BSM. Pohledávky a závazky manželů se řídily obecným režimem závazkového práva a pokud se jednalo o právní úkon týkající se společných věcí,

---

⁸⁶ DVORÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 86.

manželé za něj odpovídali společně a nerozdílně. V případě, že manželé závazek nesplnili, měl věřitel právo vést výkon rozhodnutí jak na samostatný majetek každého z nich, tak na majetek společný, tvořící součást BSM. Pokud se ale právní úkon netýkal společných věcí, stal se dlužníkem jen ten z manželů, který předmětný úkon učinil⁸⁷.

Účinností zákona č. 91/1998 Sb., který transformoval institut BSM na SJM, se staly závazky předmětem společného jmění manželů.

Určení, zda se jedná o majetek v SJM či ne, není vždy jednoduché. Uzavře-li jeden z manželů např. kupní smlouvu, stane se závazek zaplatit kupní cenu předmětem SJM za předpokladu, že tento závazek nepřesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů. Pokud závazek tuto míru přesahuje, je nutný souhlas druhého manžela. Pokud na sebe převezmou závazek oba manželé nebo pouze jeden z nich, avšak se souhlasem druhého manžela, dle ust. § 145 odst. 3 ObčZ za splnění tohoto závazku odpovídají oba manželé společně a nerozdílně a to jednak majetkem ve společném jmění, jednak výlučným majetkem každého z nich. Pokud se ale bude jednat o závazek, který přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů a jeden z manželů převzal závazek bez souhlasu druhého, tento závazek nebude předmětem SJM a bude za něj odpovídat pouze ten z manželů, který jej převzal, a to svým výlučným majetkem a rovněž majetkem v SJM, nikoli však výlučným majetkem druhého manžela⁸⁸. Zákon používá termín „*míra přiměřená majetkovým poměrům manželů*“, aniž by tento pojem definoval. Je otázkou, zda tento pojem vztahovat vůči určité společenské vrstvě, ke které manželé patří, nebo zda se jedná o majetkové poměry konkrétního manželského páru. Literatura i právní praxe se přiklání spíše k druhému z uvedených názorů⁸⁹. Co se týče mého pohledu na tuto problematiku, jednoznačně souhlasím s názorem, že je třeba brát v potaz majetkovou situaci toho kterého manželství a je velkým nedostatkem, že zákon tento pojem takto nedefinuje. V praxi pak dochází k nejistotě a protichůdným stanoviskům. Je nezbytné reagovat na každý jednotlivý případ a nahlížet na všechna jeho specifika, proto by *de lege ferenda*

---

87 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 89 - 90.

88 KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., SALAČ, J. *Občanské právo hmotné 1*. Praha : Wolters Kluwer, a.s., 2009, s. 340 – 341.

89 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 94.

bylo jednoznačně přínosné pojem „*míra přiměřená majetkovým poměrům manželů*“ definovat a předejít tak spekulacím.

V souvislosti s výše uvedeným nelze nezmínit závěry, které Nejvyšší soud učinil v odůvodnění rozsudku ze dne 29.6.2011, sp.zn. 20 Cdo 4291/2010. Dle tohoto rozsudku vznikl-li za trvání manželství dluh, z něhož byl zavázán pouze jeden z manželů, který např. uzavřel vlastním jménem smlouvu o půjčce, a bylo-li takto získaných peněz použito na koupi určité věci, tedy byla-li za ně získána určitá majetková hodnota, náleží i tato hodnota – za splnění ostatních podmínek dle ust. § 143 ObčZ a bez ohledu na to, zda byla smlouva o půjčce platně uzavřena – do SJM. Tentýž závěr je použitelný i v případech, kdy jde o závazky, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého. K závazku manžela, který takto opatřil peníze a je povinen je vrátit (ať již jako plnění ze smlouvy o půjčce nebo jako neoprávněný majetkový prospěch v případě, že smlouva o půjčce nebyla platně uzavřena) a který je ve skutečnosti vynaložil na společný majetek ze svého, se přihlédně při vypořádání SJM.

Jak již bylo řečeno, občanský zákoník zakotvuje v ust. § 145 odst. 3 solidární odpovědnost obou manželů za závazky, které tvoří společné jmění manželů. Zásadu solidární odpovědnosti prolomil Nejvyšší soud v odůvodnění rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 12.9.2007 sp.zn. 31 Odo 677/2005. Argumentuje tím, že pokud může věřitel požadovat splnění závazku sjednaného jedním z manželů i po druhém manželovi, vnáší tato úprava do právních vztahů značnou nejistotu, a to jak v postavení dlužníka, tak v postavení věřitele. Jelikož se závazek nemusí týkat pouze peněžitého plnění, ale i plnění věcného, druhý manžel nemusí mít ke splnění závazků potřebné odborné vybavení (zejména v případě, kdy se splnění závazku týká podnikatelské činnosti prvního manžela). Dále soud poukazuje na problémy, které by vznikly v exekučním řízení tím, že by bylo možné postihnout i výlučný majetek manžela, který závazek nepřijal. Nejvyšší soud tedy dochází k závěru, že splnění závazku, přijatého za trvání manželství jedním z manželů bez souhlasu druhého manžela, nemůže věřitel po tomto druhém manželovi v nalézacím řízení požadovat, přestože závazek náleží do jejich společného jmění. Nejvyšší soud se tímto rozhodnutím odchyluje od dosavadní judikatury i od názorů, vyjádřených

v literatuře. Názor Nejvyššího soudu, jakož i argumenty, které Nejvyšší soud používá, ovšem nebývají v praxi přijímány bez výhrad⁹⁰.

5.1.4 Výlučný majetek

Majetek, který není předmětem SJM, je výlučným majetkem jednoho z manželů. K výlučnému majetku jednoho z manželů nemá druhý manžel žádná práva. Manžel tedy nemůže výlučný majetek druhého manžela užívat, spravovat jej ani s ním disponovat, pokud k tomu není manželem – vlastníkem – zmocněn, anebo nejde-li o běžnou záležitost ve smyslu § 21 zákona o rodině⁹¹. Totéž platí i o výběru určité částky z bankovního účtu, na kterém jsou uloženy výlučně finanční prostředky jednoho z manželů. Pokud tyto prostředky jeden z manželů bez souhlasu druhého manžela z účtu vybere a použije na svou potřebu, má manžel – majitel účtu – právo na úhradu těchto prostředků⁹². Výnosy z výlučného majetku náleží do SJM, zatímco závazky spjaté s tímto majetkem nikoli⁹³.

Jak již bylo uvedeno v kapitole 5.1.1, dnem účinnosti zákona č. 91/1998 Sb. byly z režimu výlučného majetku vyňaty věci sloužící výkonu povolání. Tyto věci jsou nyní součástí SJM.

Dle ustanovení § 143 občanského zákoníku je výlučným majetkem:

- *majetek nabytý před uzavřením manželství*
- *majetek nabytý dědictvím nebo darováním*

O možnosti nabýt věc do SJM darováním již bylo pojednáno v kapitole 5.1.2, písm. a). Jak již bylo řečeno, lze zaznamenat názory, které se přiklánějí k možnosti takto nabýt majetek do SJM, je-li vůlí dárce obdarovat oba manžele. Co se týče darování mezi manžely navzájem, darování je možné pouze daruje-li jeden z manželů druhému manželovi věc, kterou má ve svém výlučném vlastnictví, anebo věc pořízenou ze svých výlučných prostředků.

---

90 ŠŤASTNÁ, J. *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 28.

91 DVORÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 100 - 101.

92 ŠŤASTNÁ, J. *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 26.

93 DVORÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 102.

Není možné obdarovat manžela věcí, která je předmětem SJM, neboť každý z manželů je úplným vlastníkem věci nacházející se v SJM a toto jeho právo je omezeno stejným právem druhého manžela. Není tedy možné „obdarovat“ někoho věcí, která se již nachází v jeho vlastnictví⁹⁴.

- *majetek nabytý jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela*

Věci, které byly jedním manželem nabyty výměnou nebo z výtěžku prodeje věci, která byla ve výlučném vlastnictví manžela, zůstávají nadále vlastnictvím tohoto manžela. Pokud dojde ke spojení výlučných prostředků jednoho z manželů s prostředky v SJM, doposud převažuje výklad, že se tato věc stává předmětem SJM, bez ohledu na podíl. Toto pojetí se zdá být překonáno a objevují se názory, že by se věc měla stát předmětem SJM, bylo-li použito majetku ze SJM v určité kvalifikované výši. Pokud by ale bylo použito většího podílu z majetku výlučného, stala by se věc výlučným majetkem jednoho z manželů. Výše vynaložených částek by se pak vypořádala až po zániku manželství⁹⁵.

- *věci, které podle své povahy slouží osobní potřebě jednoho z manželů*

Za věci sloužící osobní potřebě se považuje zejména hmotný majetek, např. oděvy, boty. Tyto věci ale musí skutečně osobní potřebě sloužit, nestačí, že jsou podle své povahy osobní potřebě schopny sloužit. Pokud si jeden z manželů pořídí věc nikoli obvyklé osobní potřeby, zejména větší hodnoty (např. drahocenný kožich), měl by nahradit to, co bylo ze společného majetku na tento majetek vynaloženo⁹⁶.

- *věci vydané v rámci předpisů o restituci majetku jednoho z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství nebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka*

Věci vydávané v rámci předpisů o restituci jsou vydávány zejména podle zákona

---

94 BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha : Linde Praha a.s., 2009, s. 70 – 71.

95 KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., SALAČ, J. *Občanské právo hmotné 1*. Praha : Wolters Kluwer, a.s., 2009, s. 343.

96 ŠTASTNÁ, J. *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 26.

č. 403/1990 Sb., *zákon o zmírnění následků některých majetkových křivd*, zákona č. 87/1991 Sb., *zákon o mimosoudních rehabilitacích* a zákona č. 229/1991 Sb., *zákon o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku*. Nároky z těchto zákonů směřují ke zmírnění křivd z období od 25.2.1948 do 1.1.1990, jsou to normy občanskoprávního charakteru a týkají se restituce a rehabilitace majetku fyzických osob, pokud jde o vlastnictví. Ustanovení těchto zákonů mají povahu *lex specialis* vůči ustanovením občanského zákoníku, i když není vyloučeno použití ObčZ tam, kde je to třeba k výkladu a aplikaci speciálního ustanovení. V zákonech jsou stanoveny prekluzivní lhůty pro uplatnění nároků na základě těchto zákonů vzniklých. Pokud nárok není uplatněn, zůstane stav nastalý podle předchozích předpisů nedotčen. Jsou to tedy ustanovení jednorázová a nemají směřovat k úplné reparaci vzniklých křivd, ale pouze k jejich zmírnění. Těžištěm restituce je instituce „*vydání věci*“ dle zákona č. 87/1991 Sb. Dle ust. § 5 tohoto zákona vydá povinná osoba věc na písemnou výzvu oprávněné osobě, pokud tato prokáže svůj nárok na vydání věci a uvede způsob jejího převzetí státem. Povinnými osobami jsou dle ust. § 4 zákona stát a právnické osoby, které věc drží nebo fyzické osoby, jež nabyly věc od státu. Oprávněnými osobami jsou fyzické osoby, jejichž věc přešla v případech v zákoně uvedených do vlastnictví státu a pokud jsou státními občany České republiky, a další osoby vyjmenované v ustanovení § 3 zákona. Věc vydaná dle tohoto zákona se nestane předmětem SJM, protože účelem zákona není, aby se obohatil kdokoli jiný, byť i manžel oprávněné osoby. Manžel, který je osobou oprávněnou, by byl zkrácen na svém nároku a druhému manželu by se dostalo bezdůvodného obohacení⁹⁷.

Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 24.11.2010, sp.zn. 21 Cdo 5015/2008 rozhodl, že rovněž finanční prostředky, vyplacené jednomu z manželů jako odškodnění za rasovou perzekuci během druhé světové války, nespádají do společného jmění manželů. Tyto nároky mají stejný účel a smysl jako např. náhrada za bolestné a za ztížení společenského uplatnění, mají tedy sloužit výlučně k osobním potřebám újmou postiženého manžela, a proto je do společného jmění manželů

---

97 BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha : Linde Praha a.s., 2009, s. 74 – 75.

nelze zahrnout.

Mezi majetkem ve společném jmění manželů a výlučným majetkem každého z manželů nejsou nepřekonatelné hranice, i když existují omezení při přechodu majetku z jedné masy do druhé. O přechod z výlučného majetku jednoho z manželů do majetku v SJM se bude jednat v případě nabytí určité věci do SJM, když k nabytí věci byly alespoň zčásti použity prostředky z výlučného majetku jednoho z manželů. Tento z manželů se sice za trvání manželství nemůže domáhat vrácení této investice, ale použitá peněžitá částka by se zohlednila při vypořádání SJM po zániku manželství. Na tomto místě je vhodné upozornit na ust. § 114 ObčZ, dle kterého mezi manžely promlčení nepočíná ani neběží, nejde-li o úroky a opětuující se plnění.

5.2 Předmět SJM dle nového občanského zákoníku

5.2.1 Aktiva

Dle ustanovení § 709 odst. 1 nového občanského zákoníku je součástí společného jmění to, čeho nabyt jeden z manželů, nebo čeho nabyli oba manželé společně za trvání manželství, s výjimkou toho, co:

- a) slouží osobní potřebě jednoho z manželů,
- b) nabyt darem, děděním nebo odkazem jen jeden z manželů, ledaže dárce při darování nebo zůstavitel v pořízení smrti projevil jiný úmysl,
- c) nabyt jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech,
- d) nabyt jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví,
- e) nabyt jeden z manželů náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku.

Dle ust. § 709 odst. 2 NObčZ je součástí SJM zisk z toho, co náleží výhradně jednomu z manželů. Dle ust. § 709 odst. 3 NObčZ je součástí SJM také podíl manžela v obchodní společnosti nebo družstvu, stal-li se manžel v době trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo družstva. To neplatí, pokud jeden z manželů nabyt podíl způsobem zakládajícím podle odstavce 1 jeho výlučné vlastnictví.

Ustanovení § 711 odst. 1 NObčZ zakotvuje zásadu, že se nabytí a pozbytí jednotlivých součástí společného jmění řídí obecnými ustanoveními tohoto zákona. Dle důvodové zprávy k návrhu nového občanského zákoníku jsou tím myšlena pravidla práva věcného, závazkového i dědického. Tak například může dojít k nabytí věci do SJM přírůstkem, pokud budou smíšeny, spojeny nebo zpracovány části věci náležející jednak do společného jmění, jednak výhradně jednomu z manželů. Pokud bude větší díl poskytnut z výlučného majetku manžela, zohlední se jako vnos při vypořádání SJM. Dle druhého odstavce téhož ustanovení zákona se částky výdělků, platu, mzdy, zisku a jiných hodnot z pracovní a jiné výdělečné činnosti stávají součástí společného jmění v okamžiku, kdy manžel, který se o jejich získání přičinil, nabyl možnosti s nimi nakládat. Dle ust. § 711 odst. 3 NObčZ pohledávky z výhradního majetku jen jednoho z manželů, které se mají stát součástí společného jmění, se součástí společného jmění stávají dnem splatnosti.

Dle ust. § 712 NObčZ není-li v této části zákona stanoveno jinak, použijí se pro společné jmění obdobně ustanovení tohoto zákona o společnosti, popřípadě ustanovení o spoluvlastnictví.

5.2.2 Komparace úpravy aktiv jako předmětu SJM v ObčZ a NObčZ

Pokud srovnáme současnou právní úpravu s úpravou v novém občanském zákoníku, zjistíme, že v základním vymezení aktiv jako součástí SJM není zásadního rozdílu. V obou případech se jedná o majetek získaný jedním z manželů nebo oběma manžely za trvání manželství, s výjimkami dále uvedenými. O výjimkách z režimu SJM, tedy o výlučném vlastnictví podrobně pojednám v kapitole 5.2.6. Nový občanský zákoník totožně s právní úpravou současnou řadí do masy společného majetku mimo jiné také obchodní podíl v obchodní společnosti nebo družstvu. Platná právní úprava zdůrazňuje, že nabytí podílu nezakládá členství druhého manžela v obchodní společnosti nebo družstvu, v návrhu nového občanského zákoníku tato zásada již obsažena není. Dá se usuzovat, že tato zásada je již v praxi tak vžitá a bez pochybností, že by její zařazení přímo do textu zákona bylo nadbytečné. Naopak nový občanský zákoník výslovně stanoví, že obchodní podíl se stává součástí SJM pouze v případě, kdy se manžel stal společníkem obchodní společnosti nebo družstva za trvání manželství.

Pokud je ale dána jedna z výjimek z režimu SJM dle ust. § 709 odst. 1 NObčZ, stává se obchodní podíl výlučným vlastnictvím manžela – společníka.

Další novinkou v novém občanském zákoníku, která dosud v platné právní úpravě obsažena není, je zásada, že součástí SJM je zisk z toho, co náleží výhradně jednomu z manželů (ust. § 709 odst. 2 NObčZ). Toto pravidlo ovšem platí i dle současné úpravy, i přesto, že není v zákoně výslovně obsaženo. Vtělení tohoto pravidla přímo do textu zákona ale shledávám vhodným. S tímto ustanovením zákona úzce souvisí ust. § 711 odst. 3 NObčZ, dle kterého se pohledávky z výhradního majetku jen jednoho z manželů, které se mají stát součástí společného jmění, stávají součástí společného jmění dnem splatnosti. Podobné ustanovení platný občanský zákoník rovněž neobsahuje a dle mého názoru je začlenění tohoto ustanovení do zákona vcelku nadbytečné.

Rovněž ust. § 711 odst. 2 NObčZ, dle kterého se část výdělků, platu, mzdy, zisku a jiných hodnot z pracovní a jiné výdělečné činnosti stávají součástí společného jmění v okamžiku, kdy manžel, který se o jejich získání přičinil, nabyl možnost s nimi nakládat, nemá obdobu v žádném ustanovení platného občanského zákoníku. Problém, zda je součástí společného jmění manželů vyplacená mzda nebo již samotný nárok na mzdu, tedy bylo nutno řešit za pomoci judikatury. V judikatuře byl vysloven názor, že součástí SJM není již samotný nárok jednoho z manželů na vyplacení mzdy, ale mzda se stává součástí SJM až okamžikem vyplacení⁹⁸. Jde tedy o další zásadu, která je v současnosti vžitá a používaná, avšak v zákoně dosud neobsažená. Je jedině přínosem, že nová právní úprava reflektuje rozhodovací praxi soudů a otázky, které již byly několikrát judikovány, vtěluje přímo do textu zákona.

Nový občanský zákoník nově zakotvuje pravidlo, že o nabytí a pozbytí jednotlivých částí společného jmění platí obecná ustanovení tohoto zákona (ust. § 711 odst. 1 NObčZ) a že není-li v této části zákona stanoveno jinak, použijí se pro SJM obdobně ustanovení o společnosti, popř. o spoluvlastnictví (ust. § 712 NObčZ). Obdobně ustanovení sice platný občanský zákoník neobsahuje, ale ustanovení o spoluvlastnictví se nadále pro SJM *per analogiam* používají. Poměrně neobratné je dle mého názoru použití termínu „*společnost*“ v ust. § 712 NObčZ. I v důvodové

---

98 Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29.6.2005, sp.zn. 20 Cdo 1642/2004.

zprávě k návrhu nového občanského zákoníku je uvedeno, že manželé sice tvoří určitou entitu podobně jako spoluvlastníci, spolunájemci, ti, kdo se sdružili, aby spojili své síly nebo prostředky, ale nemají v úmyslu vytvořit právnickou osobu. Proto by bylo vhodnější užít termínu „*společenství*“, nikoli „*společnost*“.

5.2.3 Pasiva

Úprava závazků je obsažena v ustanovení § 710 nového občanského zákoníku. Dle odst. 1 tohoto ustanovení zákona jsou součástí společného jmění manželů dluhy převzaté za trvání manželství, ledaže:

- a) se týkají majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z toho majetku, nebo
- b) je převzal jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž se přitom jednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny.

Jak vyplývá z důvodové zprávy k návrhu nového občanského zákoníku, nový občanský zákoník používá obratu „*dluhy převzaté*“, který je však třeba chápat jako „*dluhy které lze převzít*“, což jsou pouze dluhy soukromoprávní a jen takové, které vznikly z řádného obligačního důvodu – nejde tedy o závazky vzniklé porušením povinnosti. Pokud se jedná o obstarávání „*každodenních nebo běžných potřeb rodiny*“, dle důvodové zprávy je třeba zkoumat tento pojem z hlediska kvalitativního i kvantitativního.

5.2.4 Komparace úpravy pasiv jako předmětu SJM v ObčZ a NObčZ

Pokud srovnáme právní úpravu závazků obsaženou v platném občanském zákoníku s právní úpravou v NObčZ, dá se říci, že z velké části se obě právní úpravy shodují. Vymezení dluhů jako součástí SJM je totožné – jsou to dluhy, které vznikly jednomu z manželů nebo oběma z nich za trvání manželství, s dvěma výjimkami. První z nich je, že se dluhy týkají pouze majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů. Nový občanský zákoník do této skupiny ale zařazuje pouze ty dluhy, které přesahují zisk z výlučného majetku jednoho z manželů. Druhou výjimkou v obou právních úpravách jsou dluhy, převzaté jedním z manželů bez souhlasu druhého, které dle ObčZ přesahují míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů. NObčZ používá termín odlišný, a to „*obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny*“. Dle mého

názoru je použití tohoto termínu vhodnější než použití dosavadního neurčitého termínu „*míra přiměřená majetkovým poměrům manželů*.“ Jak bylo popsáno v kapitole 5.1.3, tento termín je zavádějící, neboť není jasné, zda jsou tím myšleny majetkové poměry obvyklé pro společenskou vrstvu, ke které manželé náležejí, či zda se jedná o majetkové poměry konkrétního manželského páru. Jelikož se právní praxe přiklání spíše k pojetí druhému, navrhovaná právní úprava toto pojetí reflektuje. Z pojmu „*každodenní či běžné potřeby rodiny*“ je totiž jednoznačně patrné, že je tím myšlena ta konkrétní rodina, to konkrétní manželství.

5.2.5 Výlučný majetek

Dle ustanovení § 709 NObčZ je výlučným majetkem jednoho z manželů:

- majetek sloužící osobní potřebě jednoho z manželů,
- majetek, který nabyl darem, děděním nebo odkazem jen jeden z manželů, ledaže dárce při darování nebo zůstavitel v pořízení pro případ smrti projevil jiný úmysl,
- majetek, který nabyl jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech,
- majetek, který nabyl jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví,
- majetek, který nabyl jeden z manželů náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku.

5.2.6 Komparace úpravy výlučného majetku v ObčZ a NObčZ

Z výše uvedeného vyplývá, že úprava obsažená v novém občanském zákoníku se s úpravou současnou shoduje jen částečně. Shoduje se vyloučení věcí, které slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů, z režimu SJM. Rovněž jsou v obou právních úpravách z režimu SJM vyloučeny věci nabyté děděním či darem, v nové právní úpravě navíc věci nabyté odkazem. Nový občanský zákoník ale připouští možnost nabýt tyto věci do SJM, je-li to vůlí dárce při darování nebo zůstavitele při pořízení pro případ smrti. Jak již bylo podrobně popsáno v kapitole o nabývání věcí do SJM, možnost nabytí určité věci do SJM darováním byla v minulosti předmětem četných diskusí. Nová právní úprava reflektuje posun směrem k rozšíření autonomie vůle manželů a tedy

připouští možnost nabytí věc do SJM darováním (podrobně viz kapitola 5.1.2, bod a)).

Do nového občanského zákoníku se nově dostává ustanovení o vyloučení věcí, které jeden z manželů nabyt jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech. Zařazení tohoto ustanovení do zákona je logické, jde totiž o nároky, které se týkají výlučně osobnosti jednoho z manželů, a není tedy důvod, aby takový nárok náležel do SJM. Naopak ustanovení o vyloučení věcí vydaných v rámci předpisů o restituci majetku jednoho z manželů, se již v novém občanském zákoníku neobjevuje. Dle důvodové zprávy je tomu tak proto, že věci vydané v restitucích jsou již zpravidla majetkoprávně, resp. vlastnický ustáleny, a proto je na restituce pamatováno pouze v přechodných ustanoveních NObčZ, a to konkrétně v ust. § 3040 NobčZ, dle kterého *„součástí společného jmění manželů není věc vydaná podle právních předpisů o restituci majetku jednomu z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství nebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka.“*

Dle občanského zákoníku je dále ze SJM vyloučen majetek nabytý jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela. V novém občanském zákoníku se nachází podobné, avšak širší ustanovení. Jednak je z majetku v SJM vyloučen majetek, který nabyt jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví, a jednak majetek, který nabyt jeden z manželů náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku.

6 Obsah společného jmění manželů

6.1 Obsah SJM dle občanského zákoníku

6.1.1 Obecně o obsahu SJM

Obsahem společného jmění manželů jsou práva a povinnosti vznikající mezi manžely navzájem a mezi manžely a třetími osobami⁹⁹. Obsah SJM upravuje ustanovení § 145 ObčZ.

Práva a povinnosti mezi manžely navzájem upravuje ust. § 145 odst. 1 ObčZ, dle kterého majetek, který tvoří společné jmění manželů, užívají a udržují oba manželé společně. Výklad použitého termínu „užívat“ je celkem jednoznačný, zatímco výklad pojmu „udržovat“ může v praxi činit problémy. Dá se však konstatovat, že termín „udržovat“ se dá podřadit pod pojem správy¹⁰⁰. O způsobu užívání věci se manželé mohou dohodnout, přičemž zákon pro tuto dohodu nepředepisuje žádnou zvláštní formu. V původním znění občanského zákoníku bylo v § 146 stanoveno, že dojde-li mezi manžely k neshodě o právech a povinnostech vyplývajících z bezpodílového spoluvlastnictví, rozhodne na návrh některého z nich soud. V platném znění občanského zákoníku podobné ustanovení obsaženo není, ovšem tato zásada stále platí. V původním znění občanského zákoníku bylo v § 144 stanoveno, že manželé společně hradí náklady na věci vynaložené nebo spojené s jejich užíváním a udržováním. Obdobné ustanovení rovněž není v platném znění občanského zákoníku obsaženo, lze ale dovodit výkladem¹⁰¹.

Vztahy mezi manžely a třetími osobami upravuje ust. § 145 odst. 2 ObčZ, dle kterého může obvyklou správu majetku náležejícího do SJM, vykonávat každý z manželů. V ostatních záležitostech je třeba souhlasu obou manželů, jinak je právní úkon neplatný. Pojem „obvyklá správa“ zákon rovněž nedefinuje. Dle názorů, vyjádřených v literatuře „*lze správou majetku rozumět veškerou činnost, která souvisí s řádnou péčí o něj, přičemž rozsah této činnosti je dán zásadně povahou a kvalitou*

---

99 KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., SALAČ, J. *Občanské právo hmotné 1*. Praha : Wolters Kluwer, a.s., 2009, s. 343.

100 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 122.

101 KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., SALAČ, J. *Občanské právo hmotné 1*. Praha : Wolters Kluwer, a.s., 2009, s. 343.

věci. Je-li předmětem správy majetku nemovitost, vyžaduje se k její řádné správě nejen její pravidelná údržba, nýbrž i placení daně z nemovitosti, podle okolností to může být i placení pojištění atp. Správou majetku jsou i dispoziční úkony s ním; v širším smyslu sem patří i jeho ochrana u soudu.“ Obvyklou správou společného majetku bude především zajištění chodu společné domácnosti, obstarání běžných oprav i plnění pravidelných finančních povinností domácnosti¹⁰². Dle judikatury rámec obvyklé správy nepřesahuje sjednání ručitelského závazku jen jedním z manželů, stejně tak uzavřeli jeden z manželů smlouvu o úvěru a ve smlouvě vystupuje jako dlužník, je z této smlouvy zavázán a oprávněn pouze on a k její platnosti není třeba souhlasu druhého manžela. Takový souhlas nepotřebuje ani k uznání závazku z uvedené smlouvy¹⁰³.

Rámec obvyklé správy dle soudní praxe přesahuje především zakládání dlouhodobě platných práv a závazků. Záležitostí nikoli obvyklou by nepochybně bylo uzavření nebo zrušení smlouvy nájemní, zatímco povinnosti a oprávnění z nájemního vztahu vzniklé by patřily do kategorie záležitostí obvyklých. Nikoli obvyklé by byly všechny právní úkony týkající se nabytí nebo pozbytí vlastnictví nemovitostí a dále vše, co přesahuje rámec obvyklých oprav a údržby. Dále jsou to dispozice s věcmi, které podle okolností nepatří mezi zboží obvyklé spotřeby, tj. například koupě luxusního vozu, cenných šperků z drahých kovů, drahých kožichů, atd. Mezi záležitostmi nikoli obvyklé bychom mohli zařadit také půjčky uzavírané ke společným účelům, tedy např. na výstavbu, přestavbu, či přístavbu budov. Souhlas druhého manžela by byl nepochybně vyžadován rovněž ve sporných záležitostech, např. ve sporu o vydání věci, uzavření smíru nebo plnění na spornou pohledávku, např. z náhrady škody vzniklé jako společný závazek manželů. Sjednání společného zastoupení advokátem je rovněž smlouvou, která by vyžadovala souhlas druhého manžela¹⁰⁴.

Z dikce zákona vyplývá, že obvyklou správou majetku může vykonávat každý z manželů samostatně, bez souhlasu druhého manžela. Překročí-li jednání jednoho z manželů rámec obvyklé správy majetku, je nutný souhlas druhého manžela.

---

102 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 122 – 123.

103 Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 29 Odo 162/2005 ze dne 30.8.2005.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 29 odo 398/2005 ze dne 30.8.2005.

104 BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha : Linde Praha a.s., 2009, s. 113 – 115.

Zákon pro tento souhlas nepředepisuje žádnou speciální formu, lze proto usuzovat, že souhlas může být výslovný i konkludentní, že může být udělen předem i dodatečně. Pokud souhlas druhého manžela udělen nebyl, je právní úkon neplatný, dovolá-li se druhý z manželů jeho neplatnosti; jde tedy o neplatnost relativní dle ust. § 40a ObčZ. V souvislosti s neplatností úkonu je třeba upozornit na rozsudek Nejvyššího soudu sp.zn. 29 Odo 963/2006 ze dne 18.6.2008: „*činí-li manželé společně (mimo obvyklou správu) písemný právní úkon, týkající se majetku náležejícího do majetkového společenství, pak skutečnost, že konání jednoho z nich stihá sankce neplatnosti nebo neúčinnosti, postihuje onen společný právní úkon jako celek.*“¹⁰⁵

Dle ustanovení § 145 odst. 3 občanského zákoníku plní oba manželé společně a nerozdílně rovněž závazky, které tvoří společné jmění manželů. Jde o pasivní solidaritu dle ust. § 511 odst. 1 ObčZ, tedy věřitel může požadovat plnění po kterémkoli z manželů a splněním závazku jedním z manželů povinnost druhého manžela zanikne. Za splnění závazků odpovídá každý z manželů majetkem v SJM jakož i svým výlučným majetkem¹⁰⁶.

Ustanovení § 145 odst. 4 ObčZ zakotvuje zásadu solidární odpovědnosti obou manželů za právní úkony týkající se společného jmění manželů. V tomto případě jde nejen o pasivní solidaritu dle ust. § 511 odst. 1 ObčZ, ale zároveň o solidaritu aktivní dle ust. § 513 ObčZ¹⁰⁷. Věřitel tedy může požadovat splnění závazku kterýmkoli z manželů a je-li věřitelů více, může kterýkoli z věřitelů žádat celé plnění a kterýkoli z manželů je povinen splnit v celém rozsahu tomu z věřitelů, který o plnění požádá jako první.

Dle ustanovení § 147 ObčZ mohou manželé smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu upravit správu společného jmění odchýlně. Manželé se ale mohou vůči jiné osobě na tuto smlouvu odvolat jen tehdy, je-li třetí osobě obsah této smlouvy znám. Obsahem dohody manželů může například být, že správu SJM bude vykonávat pouze jeden z manželů, anebo, což bude nejspíše méně běžné, ji budou vykonávat oba manželé společně, bez ohledu na to, zda se jedná o obvyklou správu majetku v SJM či

---

105 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 124 – 127.

106 ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M., a kolektiv. *Občanský zákoník I, II*. 2. vydání, Praha : C. H. BECK, 2009, s. 980.

107 Tamtéž, s. 982.

ostatní záležitosti¹⁰⁸. Pokud jde o správu vykonávanou oběma manžely, záleží na vymezení rozsahu společné správy, zda by se týkala jen určitého druhu právních úkonů, např. dispozičních úkonů k nemovitostem, anebo všech právních úkonů ohledně společného majetku. Druhý z případů by v praxi vypadal tak, že by oba manželé museli činit všechny úkony týkající se společného majetku společně. Nestačilo by tedy, aby právní úkon učinil jen jeden z manželů, byť se souhlasem druhého manžela. Účastníky každé smlouvy by museli být oba manželé a oba by ji museli podepsat. Nevýhodou tohoto způsobu správy společného jmění manželů je možnost vzniku neshod mezi manžely, kdy jeden z manželů odmítá jednat s druhým manželem. Naopak, výhodou je, že oba manželé vědí o všech jednáních ohledně jejich společného majetku¹⁰⁹. Ochrana věřitelů je zdůrazněna z toho důvodu, aby každá třetí osoba, která s manžely vstupuje do smluvních vztahů, měla dostatek informací a mohla se svobodně rozhodnout o osudu svých majetkoprávních nároků. Pokud by tomu tak nebylo a manželé by mohli vůči třetím osobám profitovat ze svých majetkoprávních ujednání, která třetím osobám nebyla známa, došlo by k porušení principu rovnosti subjektů, a tedy o kolizi s Ústavou ČR¹¹⁰.

Ochrany majetku v SJM se mohou manželé bránit žalobou na určení, žalobou na plnění, či excindační žalobou. Žalobu na vydání věci může podat kterýkoli z manželů proti třetí osobě, která věc neoprávněně zadržuje. Souhlas druhého manžela s podáním žaloby není nezbytný. Také určovací žalobu může podat kterýkoliv z manželů, avšak jde-li o nemovitost, která je předmětem evidence v katastru nemovitostí, musí být účastníkem i druhý manžel, ať na straně žalující, či na straně žalované¹¹¹.

Co se týče správy peněžních prostředků, uložených na běžném účtu, vedeném u peněžního ústavu, Nejvyšší soud řešil otázku, zda má jeden z manželů dispoziční právo k těmto peněžním prostředkům i v případě, kdy majitelem účtu je druhý z manželů. Nejvyšší soud rozhodl, že právo disponovat s peněžními prostředky na účtu

---

108 ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M., a kolektiv. *Občanský zákoník I, II. 2.* vydání, Praha : C. H. BECK, 2009, s. 988.

109 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře.* 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 185.

110 ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M., a kolektiv. *Občanský zákoník I, II. 2.* vydání, Praha : C. H. BECK, 2009, s. 988.

111 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře.* 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 140 – 141.

má pouze ten z manželů, který je majitelem účtu, bez ohledu na to, zda jsou tyto peněžní prostředky jeho výlučným vlastnictvím, či zda jde o součást společného jmění manželů¹¹².

6.1.2 Obsah SJM a podnikání

Podnikáním se dle ust. § 2 odst. 1 obchodního zákoníku rozumí soustavná činnost prováděná samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku. Podnikání je tedy nutno chápat jako činnost, z níž výnosy náležejí oběma manželům a která obvykle slouží i k získávání hodnot náležejících do společného jmění manželů. Zároveň nelze opomenout ani výdaje a závazky podnikajícího manžela, které mu vznikly v souvislosti s jeho podnikáním, neboť je nelze oddělovat od podnikání, z něhož má prospěch i druhý manžel¹¹³. Mezi společným jměním a podnikáním tedy existuje značná provázanost a občanský zákoník se této problematice věnuje hned na několika místech. Jak již bylo řečeno v kapitole o předmětu SJM, předmětem společného jmění manželů může být také obchodní podíl nebo podnik. Občanský zákoník v § 143 odst. 2 stanoví, že nabytí obchodního podílu ale neznamená účast druhého manžela na společnosti či družstvu. Vztahu SJM a podnikání se týká rovněž problematika zúžení a vypořádání SJM (viz následující kapitoly).

Souvislost mezi SJM a podnikáním je patrná i z ustanovení § 146 ObčZ, dle kterého může manžel použít majetek v SJM nebo jeho část pro účely podnikání, ale pouze se souhlasem druhého manžela. Tento souhlas je třeba udělit při prvním použití majetku v SJM nebo jeho části. K dalším právním úkonům souvisejícím s podnikáním již souhlasu druhého manžela není třeba. Zákon blíže nestanoví žádnou předepsanou formu pro udělení souhlasu, lze tedy usuzovat, že souhlas k použití majetku může být ústní, písemný i konkludentní.

Nutno zdůraznit, že ust. § 146 ObčZ se týká použití majetku v SJM pro účely podnikání, nikoli o vklad společného majetku manželů či jeho části do základního kapitálu společnosti. Na tento případ by se použilo obecné ustanovení o správě majetku

---

112 Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8.1.2008, sp. zn. 22 Cdo 2793/2006.

113 ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M., a kolektiv. *Občanský zákoník I, II. 2.* vydání, Praha : C. H. BECK, 2009, s. 986.

v SJM dle § 145 ObčZ, nikoli tedy speciální ustanovení § 146 ObčZ¹¹⁴.

V případě, kdy nepodnikající manžel odpírá bez vážných důvodů souhlas k použití majetku v SJM k podnikání druhého manžela udělit, druhý manžel by se patrně musel obrátit na soud s návrhem na zúžení SJM. Udělí-li manžel souhlas s použitím majetku k podnikání, nelze již tento souhlas odvolat. Použije-li manžel majetek v SJM k podnikání bez souhlasu druhého manžela, je toto jednání třeba posuzovat dle ust. § 145 odst. 2 ObčZ, tedy jde o případ překročení meze obvyklé správy. Úkony, které by manžel – podnikatel učinil s třetími osobami, by v tomto případě byly relativně neplatné dle ust. § 40a ObčZ¹¹⁵.

Dle ustanovení § 27 odst. 3 obchodního zákoníku je součástí obchodního rejstříku sbírka listin. Dle ust. § 38i odst. 1 písm. k) ObchZ sbírka listin obsahuje doklad o souhlasu druhého manžela s použitím majetku ve společném jmění manželů k podnikání podle zvláštního právního předpisu. Z tohoto ustanovení zákona lze dovodit, že ačkoli není zákonem předepsána žádná forma pro způsob udělení souhlasu s použitím majetku, doklad o souhlasu musí být vždy písemný¹¹⁶.

Udělení souhlasu s použitím majetku v SJM za účelem podnikání ale žádným způsobem nevylučuje dispozice nepodnikajícího manžela s tímto majetkem. Jak vyplývá z odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 16.3.2004, sp.zn. 22 Cdo 1731/2003, nelze ustanovení o souhlasu s použitím majetku v SJM k podnikatelským účelům vykládat tak, že by udělením tohoto souhlasu mohl předmětný majetek užívat pouze podnikající manžel, či o způsobu užívání tohoto majetku mohl výlučně on sám rozhodovat.

6.2 Obsah SJM dle nového občanského zákoníku

V novém občanském zákoníku se správy SJM týkají ustanovení § 713 a násl., přičemž tato problematika je v zákoně uvozena nadpisem „*Správa v zákonném režimu*“.

Dle ustanovení § 713 odst. 1 NObčZ součástí společného jmění užívají, berou z nich plody a užitky, udržují je, nakládají s nimi, hospodaří s nimi a spravují je oba manželé nebo jeden z nich podle dohody. Dle odst. 2 téhož ustanovení zákona náleží

---

114 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 147.

115 Tamtéž, s. 147 – 148.

116 Tamtéž, s. 148 – 149.

povinnosti a práva spojená se společným jměním nebo jeho součástmi oběma manželům společně a nerozdílně. Dle ust. § 713 odst. 3 NObčZ jsou z právních jednání týkajících se společného jmění nebo jeho součástí manželé zavázáni a oprávněni společně a nerozdílně.

Dle ust. § 714 odst. 1 nového občanského zákoníku v záležitostech týkajících se společného jmění a jeho součástí, které nelze považovat za běžné, právně jednají manželé společně, nebo jedná jeden manžel se souhlasem druhého. Odmítá – li manžel dát souhlas bez vážného důvodu a v rozporu se zájmem manželů, rodiny nebo rodinné domácnosti, či není – li schopen vůli projevit, může druhý manžel navrhnout, aby souhlas manžela nahradil soud. Dle odst. 2 téhož ustanovení zákona jedná – li právně manžel bez souhlasu druhého manžela v případě, kdy souhlasu bylo zapotřebí, může se druhý manžel dovolat neplatnosti takového jednání.

Použití majetku v SJM či jeho části k podnikání jednoho z manželů upravuje ustanovení § 715 NObčZ. Dle ust. § 715 odst. 1 NObčZ má – li být součást společného jmění použita k podnikání jednoho z manželů a přesahuje – li majetková hodnota toho, co má být použito, míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, vyžaduje se při prvním takovém použití souhlas druhého manžela. Byl – li druhý manžel opomenut, může se dovolat neplatnosti takového jednání. Dle ust. § 715 odst. 2 nového občanského zákoníku má – li být součást společného jmění použita k nabytí podílu v obchodní společnosti nebo družstvu, nebo je – li důsledkem nabytí podílu ručení za dluhy společnosti nebo družstva v rozsahu přesahujícím míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, platí odstavec 1 obdobně.

6.3 Komparace úpravy obsahu SJM v ObčZ a NObčZ

Z výše uvedeného je patrné, že ustanovení § 713 nového občanského zákoníku se od současné právní úpravy příliš neliší. Nový občanský zákoník obsahuje podrobnější výčet dispozic s majetkem. Zatímco v současné právní úpravě je stanoveno, že manželé majetek užívají a udržují společně, nový občanský zákoník pod pojem obsah SJM zahrnuje nejen udržování a užívání, ale také braní plodů a užitků, nakládání se součástmi SJM, hospodaření s nimi a jejich správu. Otázkou je, zda takto podrobný výčet není nadbytečný, podle mého názoru by se všechny výše uvedené úkony daly

zahrnout pod pojmy „*udržovat*“ a „*užívat*“. Ostatně, i v důvodové zprávě k návrhu NObčZ se objevuje názor, že je na zvážení, zda by všechny vypočtené dispozice nebylo lze nahradit pouze jedním výrazem, který by všechny pokrýval. Zatímco v ObčZ je stanoveno, že majetek v SJM udržují a užívají oba manželé společně, v novém občanském zákoníku je toto ustanovení doplněno o možnost užívání jedním z manželů podle dohody. Tato zásada není v současné úpravě obsažena, přestože z logiky věci vyplývá. Její výslovné zakotvení do textu zákona proto lze považovat za vhodné.

Ustanovení § 714 NObčZ je obdobou ust. § 145 odst. 2 ObčZ. Zatímco občanský zákoník používá termín „*obvyklá správa*“, nový občanský zákoník termín „*běžná záležitost*“. V obou případech je k úkonům, které rámec obvyklé správy či běžné záležitosti překračují, nutný souhlas druhého manžela. Čím se ale nová právní úprava liší, je možnost obrátit se na soud, aby souhlas manžela nahradil, odmítá-li tento manžel dát souhlas bez vážného důvodu a v rozporu se zájmem manželů, rodiny nebo rodinné domácnosti, či není-li schopen vůli projevit. Je otázkou, zda připustit, aby existovala možnost takovýchto zásahů do správy společného jmění manželů zvenčí, tedy zda takový zásah neohrožuje majetkovou autonomii a autonomii vůle obou manželů. Na druhou stranu je třeba připomenout, že občanský zákoník obsahuje ustanovení o možnosti zúžit společné jmění manželů rozhodnutím soudu, jde tedy také o podstatný zásah do majetkového společenství manželů zvenčí. Protože důvody, kdy souhlas manžela lze nahradit rozhodnutím soudu, jsou v ust. § 714 odst. 1 NObčZ jednoznačně a taxativně vymezeny, domnívám se, že není důvod k obavám a toto ustanovení zákona má za cíl nikoli zasahovat do majetkové autonomie manželů, ale naopak zajistit obranu tomu z manželů, kterému by mohlo být ze strany druhého manžela bezdůvodně bráněno ve výkonu práv a případnému zhodnocení majetku ve společném jmění.

V obou zákonech je stanoveno, že absence souhlasu druhého manžela má za následek neplatnost jednání v případech, kdy tento souhlas byl vyžadován. Občanský zákoník přímo nestanoví, jde-li o neplatnost absolutní či relativní, jak ale dovodila judikatura, jde o neplatnost relativní dle ust. § 40a ObčZ. Naproti tomu nový občanský zákoník výslovně stanoví, že se může druhý manžel dovolat neplatnosti jednání, tedy že se jedná o neplatnost relativní.

Ustanovení § 715 NObčZ upravuje souhlas jednoho z manželů k použití majetku

v SJM k podnikání druhého manžela. Od právní úpravy obsažené v občanském zákoníku se neliší v tom, že souhlas je nutno udělit při prvním použití majetku. V čem se ale nový občanský zákoník výrazně liší, je zásada, že souhlas se vyžaduje pouze přesahuje-li majetková hodnota toho, co má být použito, míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů. Nová právní úprava vychází ze skutečnosti, že se jednotlivé formy podnikání mohou výrazně lišit. Jak vyplývá z důvodové zprávy k návrhu NObčZ, je rozdíl při koupi balíčku jehel z prostředků v SJM a následném založení krejčovského salonu od pořízení drahé výrobní linky. Lze konstatovat, že omezení souhlasu nepodnikajícího manžela k použití prostředků v SJM k podnikání na hodnotu toho, co přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, je jednoznačně žádoucí. Jak již bylo řečeno, existují rozmanité formy podnikání a pokud by se neudělení souhlasu s použitím majetku vztahovalo i na majetek bagatelní hodnoty, bylo by zcela zbytečné takto manželé – podnikateli v jeho podnikání bránit. Stejně jako v předchozím ustanovení zákona je i v ust. § 715 odst. 1 NObčZ stanovena neplatnost jednání jednoho z manželů v případě, kdy souhlas druhého manžela byl vyžadován a nebyl udělen. Nový občanský zákoník stejně jako v předchozím případě výslovně stanoví, že se jedná o neplatnost relativní, tedy že se takový právní úkon považuje za platný, dokud se manžel – nepodnikatel neplatnosti nedovolá.

S podnikáním souvisí rovněž druhý odstavce § 715 NObčZ, dle kterého je nutný souhlas druhého z manželů také v případě, kdy má být součástí společného jmění manželů použita k nabytí podílu v obchodní společnosti nebo družstvu, nebo je-li důsledkem nabytí podílu ručení za dluhy společnosti nebo družstva v rozsahu přesahujícím míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů. Dle důvodové zprávy k návrhu nového občanského zákoníku se jedná o případy založení právnické osoby, přistoupení k ní či úplatné nabytí obchodního podílu. Obdobně to platí i v případech, kdy se k založení právnické osoby nevyžaduje majetkový vklad, ale důsledkem je rozsáhlé ručení společníka (například u veřejné obchodní společnosti), popřípadě, kdy k nabytí účasti v právnické osobě bude zapotřebí – vzhledem k majetkovým poměrům manželů – jen bagatelní hodnota, ale rozsah ručení již tuto míru přesahuje (například u družstva). Podobné ustanovení v občanském zákoníku z roku 1964 chybí. Jeho účelem je nepochybně zabránit negativním dopadům podnikatelských rizik i na druhého

z manželů či na rodinu celkově. Domnívám se, že zařazení tohoto ustanovení do nového zákoníku je v současné době žádoucí, ne-li přímo nezbytné.

V případě odepření souhlasu manžela k použití majetku v SJM k podnikání ani k nabytí podílu v obchodní společnosti nebo družstvu druhého manžela neexistuje možnost nahrazení souhlasu manžela rozhodnutím soudu. Dle důvodové zprávy k návrhu nového občanského zákoníku je tomu tak proto, že s podnikáním je vždy spjata jistá míra rizika, kterou nelze vyvážit zájmem rodiny.

7 Modifikace společného jmění manželů

7.1 Modifikace SJM dle občanského zákoníku

Občanský zákoník upravuje několik způsobů modifikace společného jmění manželů.

Manželé mohou dle ust. § 143a odst. 2 ObčZ modifikovat dobu vzniku svého společného jmění (podrobně viz kapitola 4.1, str. 37 a násl.). Manželé mohou také dle ust. § 143a odst. 1 ObčZ modifikovat rozsah svého společného jmění. Dle ustanovení § 147 ObčZ mohou manželé dohodou modifikovat rovněž správu společného jmění odchýlně od zákonné úpravy (podrobně viz kapitola 6.1.1, str. 64 a násl.). Stejným způsobem mohou modifikovat dobu vzniku či rozsah svého budoucího společného jmění manželů i snoubenci (viz ust. § 143a odst. 3 ObčZ, tzv. „*předmanželská smlouva*“).

Předchozí odstavec se týká modifikace SJM dohodou. Existuje ještě další způsob, jakým může být SJM modifikováno, a tím je soudní rozhodnutí. Modifikaci společného jmění manželů rozhodnutím soudu upravuje ustanovení § 148 ObčZ.

Považuji za logické se podrobněji věnovat problematice modifikace doby vzniku SJM v kapitole o vzniku SJM a problematice modifikace správy SJM v kapitole o správě SJM. V této kapitole tedy bude o těchto způsobech modifikace SJM pouze zmínka a tato kapitola bude věnována především modifikaci rozsahu SJM smlouvou a modifikaci SJM rozhodnutím soudu. Nabízí se v souvislosti s modifikací SJM rovněž věnovat určitý prostor předmanželské smlouvě, proto bude jedna z podkapitol věnována této problematice.

7.1.1 Modifikace SJM dohodou

Jak již bylo řečeno výše, možnost smluvní modifikace společného jmění manželů je zakotvena v ust. § 143 a a §147 ObčZ.

a) modifikace doby vzniku SJM

Manželé mohou dle ust. § 143a odst. 2 občanského zákoníku smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu vyhradit zcela nebo zčásti vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství, pokud nejde o věci tvořící obvyklé vybavení

společné domácnosti. Manželé se na smlouvu vyhradzující vznik SJM ke dni zániku manželství, mohou vůči jiné osobě odvolat pouze tehdy, je-li třetí osobě obsah této smlouvy znám.

b) modifikace rozsahu SJM

Dle ustanovení § 143a odst. 1 ObčZ mohou manželé smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu rozšířit nebo zúžit stanovený rozsah společného jmění manželů. Takto mohou manželé změnit rozsah majetku a závazků nabytých či vzniklých v budoucnosti, ale i majetku a závazků, které již tvoří jejich SJM. Předmětem smlouvy mohou být i jednotlivé majetkové hodnoty a závazky. Jestliže je předmětem smlouvy nemovitost, která již náleží do společného jmění manželů nebo do výlučného majetku jednoho z manželů, nabývá smlouva účinnosti vkladem do katastru nemovitostí.

Nutno podotknout, že i přesto, že zákon používá formulace „rozšířit“ a „zúžit, a nikoli „rozšiřovat“ a „zuzovat“, nelze usuzovat, že by bylo možno modifikovat rozsah SJM pouze jednou. Společné jmění manželů je možno kdykoli modifikovat, a to i opakovaně. Pokud by totiž zákon umožňoval změnit rozsah SJM jen jednou, došlo by k omezení autonomie vůle a smluvní svobody manželů a nebylo by možno přihlídnout ke změně osobní či hospodářské situaci manželů¹¹⁷.

Pokud se manželé dohodnou na rozšíření svého společného jmění, stane se předmětem SJM i majetek a závazky, které jsou dle ustanovení § 143 ObčZ z režimu SJM vyloučeny. Tak se mohou stát předmětem SJM věci získané jedním z manželů za trvání manželství dědictvím nebo darem, věci sloužící osobní potřebě jednoho z manželů anebo věci získané na základě restitučních zákonů¹¹⁸.

Manželé mohou také smlouvou zúžit rozsah SJM, tedy vyloučit ze svého SJM vše, co jej dle zákona tvoří, a to až k hranici obvyklého vybavení společné domácnosti. Jak již bylo řečeno, zákon definici pojmu „obvyklé vybavení společné domácnosti“ nepřináší a ponechává jeho vymezení judikatuře. Tím, že zákon stanoví hranici obvyklého vybavení společné domácnosti, limituje autonomii vůle účastníků a brání

---

117 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 166.

118 Tamtéž, s. 170.

tomu, aby smlouvou došlo k úplnému vyloučení SJM¹¹⁹. Po zúžení SJM je nutno vypořádat tu jeho část, která byla z jeho zákonem vymezeného rozsahu vyňata a nebyla vypořádána přímo ve smlouvě o zúžení SJM. Vypořádání se provádí dle obecných zásad pro vypořádání společného jmění manželů, tedy dle ust. § 149 ObčZ¹²⁰. Zúží-li manželé předmět svého společného jmění až na obvyklé vybavení společné domácnosti, potom nabývá-li jeden z manželů majetek, nabývá jej do svého výlučného vlastnictví a nabývají-li majetek oba manželé společně, nachází se tento majetek v jejich podílovém spoluvlastnictví. Smlouvou podle ust. § 143a ObčZ ale nelze měnit podíl, v jakém manželé vlastnické právo nabývají. Nelze tedy stanovit jiné než stejné podíly. Smlouvou dále nelze měnit právní režim jiného majetku a závazků, než těch, které mohou být předmětem společného jmění manželů. Předmětem smluv dle ust. § 143a ObčZ nemůže být ani otázka rozšíření či zúžení členských práv v družstvu¹²¹. Smlouvou dle ust. § 143a ObčZ nelze rovněž modifikovat práva osobní povahy, např. rodičovská či poručenská práva. Ve smlouvě lze sjednat dohodu o výživném pro rozvedenou manželku, ale v této části smlouva nabývá účinnosti až rozvodem manželství¹²².

Smlouvy o změně rozsahu SJM se mohou týkat nejen majetku a závazků vzniklých v budoucnu, ale i majetku a závazků, které již tvoří předmět SJM. Nutno podotknout, že k právním účinkům změny u již existujícího majetku a závazků dochází *ex nunc*¹²³.

Je-li předmětem smlouvy o změně rozsahu SJM nemovitost, která již náleží do SJM nebo je výlučným majetkem jednoho z manželů, nabývá smlouva účinnosti vkladem do katastru nemovitostí (viz ust. § 143a odst. 1 ObčZ). Smlouva je v tomto případě titulem, na základě kterého katastrální úřad vloží do katastru nemovitostí vlastnické právo i pro druhého manžela¹²⁴.

---

119 KRÁLÍČKOVÁ, Z. *Vypořádání společného jmění manželů a obecná výkladová pravidla a zásady právní*. Bulletin advokacie 10/2006.

120 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 172 – 173.

121 KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., SALAČ, J. *Občanské právo hmotné 1*. Praha : Wolters Kluwer, a.s., 2009, s. 347.

122 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 176.

123 Tamtéž, s. 172.

124 KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., SALAČ, J. *Občanské právo hmotné 1*. Praha : Wolters Kluwer, a.s., 2009, s. 347.

Existují-li předpoklady pro zařazení věci do SJM, mohou manželé učinit tuto věc předmětem výlučného vlastnictví jednoho z nich jen výše uvedeným způsobem – smlouvou ve formě notářského zápisu. Není tedy možné vyloučit věc ze SJM pouze na základě shodné vůle manželů¹²⁵. Pokud manželé smlouvou dle ust. § 143a ObčZ zúžili své společné jmění, nemůže dojít k rozšíření společného jmění manželů do jeho původního rozsahu rozhodnutím soudu, bez projevu vůle manželů. Rozšíření SJM do jeho původního rozsahu je tedy možné pouze dohodou manželů¹²⁶. Dle ustanovení § 143a odst. 4 ObčZ se mohou manželé na smlouvu o změně rozsahu SJM vůči jiné osobě odvolat jen tehdy, je-li třetí osobě obsah této smlouvy znám.

Na smlouvy o modifikaci rozsahu SJM má vliv prohlášení konkursu dle insolvenčního zákona. Dle ustanovení § 269 odst. 1 InsZ smlouvy mezi manžely, které byly uzavřeny po podání insolvenčního návrhu dlužníkem, a jde-li o insolvenční návrh věřitele poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, se stávají prohlášením konkursu neplatnými, jde-li o:

- smlouvy o zúžení rozsahu společného jmění manželů,
- smlouvy o rozšíření rozsahu společného jmění manželů, jestliže se na jejich základě stal součástí společného jmění manželů majetek do té doby náležející jen dlužníku,
- smlouvy o rozšíření rozsahu společného jmění manželů, jestliže se na jejich základě staly součástí společného jmění manželů závazky náležející do té doby jen manželu dlužníka.

Dle ustanovení § 269 odst. 3 InsZ pokud v důsledku neplatnosti smluv mezi manžely podle odst. 1 téhož ustanovení zákona dochází ke změně práv zapsaných v katastru nemovitostí, ohlásí insolvenční správce nastalé změny příslušnému katastrálnímu pracovišti.

c) modifikace správy SJM

Dle ustanovení § 147 občanského zákoníku mohou manželé smlouvou

---

125 ŠTASTNÁ, J., *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 30 – 31.

126 Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29.4.2010, č.j. 22 Cdo 3942/2008, *Právní rozhledy* 6/2011.

uzavřenou formou notářského zápisu upravit správu společného jmění odchylně. Stejně mohou upravit správu svého budoucího společného jmění muž a žena, kteří chtějí uzavřít manželství. I zde platí ustanovení § 143a odst. 4 ObčZ, tedy že se manželé mohou vůči jiné osobě na smlouvu o modifikaci správy SJM odvolat jen tehdy, jestliže je třetí osobě obsah této smlouvy znám.

Pro všechny smlouvy, kterými se modifikuje společné jmění manželů, je předepsána určitá forma – všechny tyto smlouvy musí být písemné a zákon pro ně vyžaduje formu veřejné listiny, a to notářského zápisu. S účinností od 1.7.2009 došlo zákonem č. 7/2009 Sb., *zákon kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony*, k novele notářského řádu. Novelou bylo do notářského řádu vloženo ustanovení § 35c, podle kterého se zřizuje Centrální evidence manželských smluv jako neveřejný seznam v elektronické podobě, který vede, zřizuje a spravuje Notářská komora ČR. V této evidenci jsou evidovány smlouvy o modifikaci rozsahu a doby vzniku SJM uzavřené manžely nebo mužem a ženou, kteří chtějí uzavřít manželství. Zápisy do evidence provádí notář, který takovou smlouvu sepsal. Význam evidence smluv se projeví jen v řízení o dědictví, kdy Notářská komora sdělí notáři, který byl jako soudní komisař pověřen provedením úkonů v řízení o dědictví, zda je či není evidovaná manželská smlouva uzavřená zůstavitelem, a pokud ano, u kterého notáře je uložena¹²⁷.

Jak již bylo uvedeno výše, občanský zákoník zakotvuje v ust. § 143a odst. 4 zásadu, že se manželé mohou vůči jiné osobě na smlouvu uvedenou v předchozích odstavcích odvolat jen tehdy, jestliže byl třetí osobě obsah této smlouvy znám. Předmětné ustanovení je do zákona vtěleno z důvodu ochrany třetích osob. Manželské majetkové smlouvy sice mají ze zákona předepsanou formu notářského zápisu, tím ale není zajištěna jejich publicita širšímu okruhu osob. Důkazní břemeno o tom, zda třetí osobě byl obsah smlouvy uzavřené mezi manžely znám, zatěžuje manžele. Dle judikatury je onou „jinou osobou“ ta osoba, jíž se mohou smlouvy o modifikaci SJM nějakým způsobem dotknout, resp. zkrátit její práva. Není přitom rozhodné, zda smlouva mezi manžely byla uzavřena před vznikem právního vztahu jednoho z manželů

¹²⁷ KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., SALAČ, J. *Občanské právo hmotné I*. Praha : Wolters Kluwer, a.s., 2009, s. 348.

nebo jich obou k třetí osobě, či později. Není rovněž relevantní, zda třetí osoba byla na modifikaci SJM upozorněna některým manželem před vznikem tohoto právního vztahu; důležitá je jakákoliv vědomost třetí osoby o modifikaci SJM, která by mohla ovlivnit její právní poměry. Dle judikatury ke splnění podmínky vědomosti třetí osoby v případě, kdy společné jmění bylo modifikováno vzhledem k určité nemovitosti, nepostačí sama skutečnost, že smlouva je součástí sbírky listin katastru nemovitostí a že je vyznačena na příslušném listu vlastnictví¹²⁸. Ve vztahu k třetím osobám je tedy nezbytné, aby této třetí osobě byl znám obsah smlouvy, přičemž je nerozhodné, jakým způsobem se třetí osoba s obsahem smlouvy seznámí¹²⁹.

Smlouvy mezi manžely modifikující jejich společné jmění mohou mít výrazné důsledky na podnikání manželů. Dle ustanovení § 38i odst. 1 písm. k) obchodního zákoníku sbírka listin obsahuje stejnopis notářského zápisu o smlouvě o změně rozsahu společného jmění nebo výhradě jeho vzniku podle zvláštního právního předpisu, byla-li taková smlouva uzavřena. Toto ustanovení obchodního zákoníku se týká nejen vztahu modifikace SJM a podnikání, ale také výše specifikované ochrany třetích osob. Jelikož je dle ust. § 27 odst. 3 ObchZ sbírka listin součástí obchodního rejstříku, platí princip materiální publicity dle ust. § 29 odst. 2 ObchZ, tedy že skutečnosti zapsané do obchodního rejstříku jsou účinné vůči každému ode dne jejich zveřejnění, ledaže zapsaná osoba prokáže, že třetí osobě bylo provedení zápisu známo dříve.

V souvislosti s ochranou třetích osob je nutno zmínit určitou souvislost s výkonem rozhodnutí. Dle ustanovení § 262a odst. 1 občanského soudního řádu se za majetek patřící do společného jmění manželů povinného a jeho manžela pro účely nařízení výkonu rozhodnutí považuje také majetek, který netvoří součást společného jmění manželů jen proto, že byl smlouvou zúžen zákonem stanovený rozsah SJM nebo že byl smlouvou vyhrazen vznik SJM ke dni zániku manželství. Manželé by se mohli ubránit výkonu rozhodnutí, pokud by prokázali, že smlouva, kterou bylo jejich SJM modifikováno, byla třetí osobě (oprávněnému) známa dle ust. § 143a odst. 4 ObčZ¹³⁰.

---

128 ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M., a kolektiv. *Občanský zákoník I, II. 2.* vydání, Praha : C. H. BECK, 2009, s. 974.

129 ELIÁŠ, K., a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář.* Praha : Linde Praha a.s., 2008, s. 654.

130 ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M., a kolektiv. *Občanský zákoník I, II. 2.* vydání, Praha : C. H. BECK, 2009, s. 972.

Dalším procesním ustanovením, které souvisí s výkonem rozhodnutí a ochranou třetích osob je ust. § 262a odst. 2 občanského soudního řádu, dle kterého se při výkonu rozhodnutí nepřihlíží ke smlouvě, kterou byl zúžen zákonem stanovený rozsah SJM o majetek, který patřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky. Totéž platí, byl-li zákonem stanovený rozsah SJM smlouvou rozšířen o majetek povinného, který nepatřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky.

7.1.2 Modifikace SJM rozhodnutím soudu

Společné jmění manželů může být modifikováno také soudním rozhodnutím. Tento způsob modifikace SJM upravuje ust. § 148 občanského zákoníku.

a) oprávnění soudu zúžit SJM

Dle ustanovení § 148 odst. 1 ObčZ může soud ze závažných důvodů na návrh jednoho z manželů zúžit společné jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. Stejně jako v případě modifikace SJM dohodou manželů nelze v tomto případě společné jmění manželů zcela zrušit nebo vyloučit, lze pouze zúžit, a to až k hranici obvyklého vybavení společné domácnosti. V původním znění § 148 občanského zákoníku ale možnost zrušit společné jmění rozhodnutím soudu existovala. Pokud takto za trvání manželství majetkové společenství manželů zaniklo, mohlo být obnoveno pouze rozhodnutím soudu vydaným na návrh jednoho za manželů, a účinky tohoto rozhodnutí vždy působily *ex tunc*. Možnost zrušit SJM za trvání manželství byla zrušena až novelou občanského zákoníku, provedenou zákonem č. 91/1998 Sb¹³¹.

Dle ust. § 148 odst. 1 ObčZ tedy soud může zúžit SJM, je-li dána existence závažných důvodů, kterými mohou být například nevhodné nakládání jednoho z manželů s majetkem ve společném jmění, alkoholismus či závislost na drogách vedoucí k mrhání majetkem anebo přerušení manželského soužití a následná nedostatečná péče o potřeby manžela¹³².

Pokud soud existenci závažných důvodů shledá a návrhu na zúžení SJM vyhoví, je třeba provést vypořádání té části SJM, která byla z původního rozsahu společného

131 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 179.

132 RADVANOVÁ, S., ZUKLÍNOVÁ, M., *Kurs občanského práva, Instituty rodinného práva*. Praha : C.H. Beck, 1999, s. 51.

jmění vyňata¹³³. V případě, že soud existenci závažných důvodů pro zúžení SJM neshledá, návrh zamítne¹³⁴.

Někteří odborníci zastávají názor, že soud musí vždy zúžit rozsah SJM až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti¹³⁵. I přesto, že ve velké většině případů dochází k zúžení SJM až na tuto hranici¹³⁶, přikláním se k názoru, že je možné zúžit SJM i v menším rozsahu. I ze znění zákona („*soud může.....zúžit společné jmění manželů až na věci.....*“) vyplývá, že hranice obvyklého vybavení společné domácnosti je určitým limitem, který soud nesmí překročit. Není ovšem žádný důvod, proč by soud nemohl SJM zúžit v rozsahu menším, než k hranici obvyklého vybavení společné domácnosti.

b) povinnost soudu zúžit SJM

Dle ustanovení § 148 odst. 2 ObčZ soud zúží SJM na návrh jednoho z manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti v případě, že jeden z manželů získal oprávnění k podnikatelské činnosti nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti.

V případě dle ust. § 148 odst. 2 ObčZ tedy soud nemá možnost uvážení, zda SJM zúží či ne, tak, jak je tomu v odst. 1 téhož ustanovení zákona. Jsou-li prokázány zákonem požadované skutečnosti, soud nemá možnost rozhodnout jinak a SJM zúžit musí. Nečiní tak z úřední povinnosti, ale pouze na návrh jednoho z manželů. Zároveň soud nemá možnost takový návrh zamítnout. Nutno konstatovat, že právo na podání návrhu na zúžení SJM dle ust. § 148 odst. 2 ObčZ se nepromlčuje¹³⁷.

Společníkem obchodní společnosti se rozumí například společník veřejné obchodní společnosti či komplementář komanditní společnosti. Dle některých názorů nelze pro účely ust. § 148 odst. 2 ObčZ za podnikatelskou činnost považovat podnikání osob samostatně dle zvláštních zákonů, jako např. lékařů, lékárníků, advokátů,

133 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 181.

134 BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha : Linde Praha a.s., 2009, s. 94.

135 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 180.

136 ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M., a kolektiv. *Občanský zákoník I, II*. 2. vydání, Praha: C. H. BECK, 2009, s. 989 – 990.

137 Tamtéž, s. 990.

daňových poradců, atd.¹³⁸

Návrh na zúžení SJM není třeba podávat ihned poté, co nastanou skutečnosti, s nimiž zákon spojuje právo návrh podat; lze jej podat kdykoli za předpokladu, že rozhodná skutečnost stále existuje¹³⁹.

Souvislost s podnikáním je patrná rovněž z ustanovení § 148 odst. 3 občanského zákoníku, dle kterého, je-li po rozhodnutí soudu o zúžení SJM dle ust. § 148 odst. 2 ObčZ podnikatelská činnost vykonávána podnikatelem společně nebo za pomoci manžela, který není podnikatelem, rozdělí se mezi ně příjmy z podnikání v poměru stanoveném písemnou smlouvou; nebyla-li taková smlouva uzavřena, rozdělí se příjmy rovným dílem. Toto ustanovení zákona má za cíl chránit manžela – nepodnikatele; kdyby takové ustanovení v zákoně nebylo obsaženo, měl by manžel – podnikatel právo na všechny příjmy dosažené z podnikání, aniž by měl zákonnou povinnost dělit se o dosažené příjmy z podnikání s druhým manželem¹⁴⁰. Pro smlouvu nejsou kromě požadavku písemné formy stanoveny žádné náležitosti, platí tedy pouze zásada souladu s dobrými mravy¹⁴¹. Pro úplnost nutno doplnit konstatování soudní praxe, že pracovní činnost manžela, kterou vykonává jako osoba spolupracující s manželem – podnikatelem, není podnikáním. Mezi manžely nemůže vzniknout ani pracovní poměr dle zákoníku práce¹⁴².

V § 148 odst. 4 občanského zákoníku je stanoveno, že bylo-li o společném jmění manželů rozhodnuto podle odst. 1 nebo odst. 2 téhož ustanovení zákona, může být SJM do svého předchozího rozsahu rozšířeno pouze rozhodnutím soudu vydaným na návrh jednoho z manželů. Není tedy možné rozšířit SJM do jeho původního rozsahu smlouvou uzavřenou mezi manžely, byť by byla uzavřena formou notářského zápisu. V řízení o opětovném rozšíření zúženého SJM je nutno zjistit, zda pominuly závažné důvody, pro které bylo SJM zúženo, popř. zda manžel, který získal oprávnění k podnikatelské

---

138 RADVANOVÁ, S., ZUKLÍNOVÁ, M., *Kurs občanského práva, Instituty rodinného práva*. Praha : C.H. Beck, 1999, s. 51.

139 Tamtéž, s. 51.

140 KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., SALAČ, J. *Občanské právo hmotné I*. Praha : Wolters Kluwer, a.s., 2009, s. 349.

141 ŠTASTNÁ, J., *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 33.

142 ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M., a kolektiv. *Občanský zákoník I, II*. 2. vydání, Praha : C. H. BECK, 2009, s. 991.

činnosti, toto oprávnění pozbyl či zda pozbyl postavení neomezeně ručícího společníka¹⁴³.

V souvislosti s výše uvedeným je ale třeba poznamenat, že ustanovení § 148 odst. 4 ObčZ brání tomu, aby bylo SJM rozšířeno dohodou manželů do jeho *předchozího rozsahu*. Rozšíření SJM, které bylo zúženo až na hranici obvyklého vybavení společné domácnosti, o jednotlivé majetkové kusy, však zákon nevylučuje. Do společného jmění manželů tak mohou po jeho zúžení připadnout dohodou manželů i jednotlivé majetkové kusy z jejich výlučných majetků¹⁴⁴.

7.1.3 Předmanželská smlouva

Předmanželská smlouva je upravena v ust. § 143a odst. 3 občanského zákoníku, dle kterého mohou muž a žena, kteří chtějí uzavřít manželství, smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu upravit své budoucí majetkové vztahy v manželství obdobně jako manželé dle předchozích odstavců téhož ustanovení zákona. Snoubenci tedy mohou rozšířit nebo zúžit rozsah svého budoucího společného jmění a mohou také vyhradit zcela nebo zčásti vznik svého společného jmění ke dni zániku manželství, nejde-li o věci, tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. Dle ust. § 147 ObčZ mohou snoubenci rovněž upravit správu svého budoucího společného jmění odchýlně od zákonných ustanovení.

Občanský zákoník z roku 1964 v původním znění uzavření předmanželské smlouvy nepřipouštěl, změnu přinesla až novela ObčZ provedená zákonem č. 91/1998 Sb., která umožnila snoubencům takto modifikovat své budoucí společné jmění¹⁴⁵.

Pokud se týká otázky způsobilosti uzavřít předmanželskou smlouvu, platí zde zásada „*habilis ad nuptias, habilis ad pacta nuptialia*“, tedy „*kdo má způsobilost uzavřít manželství, ten má způsobilost uzavřít předmanželskou smlouvu*“. Předpoklady uzavření manželství jsou specifikovány v zákoně o rodině, zatímco náležitosti předmanželské smlouvy jsou upraveny jednak v obecných ustanoveních občanského zákoníku o právních úkonech (ust. § 34 ObčZ a násl.), jednak přímo v ustanovení o

---

143 BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha : Linde Praha a.s., 2009, s. 95 – 96.

144 Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22.8.2011, sp.zn. 22 Cdo 3242/2009.

145 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 189 – 190.

předmanželské smlouvě (ust. § 143a odst. 3 ObčZ)¹⁴⁶.

Občanský zákoník v ustanovení § 143a odst. 3 vyžaduje pro uzavření předmanželské smlouvy kvalifikovanou formu, a to formu notářského zápisu.

Předmanželská smlouva a uzavření manželství na sebe časově navazují, k účinnosti předmanželské smlouvy dochází až uzavřením manželství. Předmanželská smlouva tedy musí být vždy uzavřena před uzavřením manželství. Neplatnost jednoho z těchto úkonů ale nemá vliv na platnost druhého. Je-li neplatná předmanželská smlouva, nemá tato skutečnost žádný vliv na platnost manželství. Stejně tak prohlášením manželství za neplatné nezaniká ani účinnost, ani platnost předmanželské smlouvy. Jestliže je obsahem předmanželské smlouvy úprava vlastnického režimu k nemovitostem, nemůže dojít k zápisu relevantních skutečností do katastru nemovitostí před uzavřením manželství. Před uzavřením manželství je možno předmanželskou smlouvu změnit, nahradit či odvolat, přičemž účinek těchto úkonů nastává rovněž uzavřením manželství. V případě, kdy předmanželská smlouva byla uzavřena, ale manželství nakonec nevzniklo, lze usuzovat, že i předmanželská smlouva zaniká, nejspíše pro nemožnost plnění dle ust. § 575 ObčZ. Pokud by byla předmanželská smlouva uzavřena ve stejný den jako manželství, bylo by nutno prokázat, že k jejímu uzavření došlo ještě před souhlasným prohlášením snoubenců o uzavření manželství. I kdyby ale bylo zjištěno, že předmanželská smlouva byla uzavřena až po vzniku manželství, nemuselo by to nutně znamenat její neplatnost, pokud by obsahově mohlo jít o smlouvu dle ust. § 143a odst. 1 nebo 2 ObčZ. Po uzavření manželství již nelze uzavřít předmanželskou smlouvu, ale je možno modifikovat společné jmění manželů dle obecných ustanovení o jeho modifikaci (ust. § 143a ObčZ)¹⁴⁷.

Co se týče obsahu předmanželské smlouvy, uplatňuje se autonomie vůle snoubenců, je tedy pouze na nich, co ve své předmanželské smlouvě upraví. Je ale nutno zdůraznit, že předmanželská smlouva slouží pouze k úpravě majetkoprávních vztahů mezi budoucími manžely a k úpravě společného bydlení, je v ní možno také eliminovat vznik společného nájmu bytu manžely¹⁴⁸.

---

146 Tamtéž, s. 190, 195.

147 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 190 – 191, 195.

148 ŠTASTNÁ, J., *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 18.

Uzavření předmanželské smlouvy je žádoucí zejména v případě, vstupují-li do manželství partneri s určitým majetkem a snaží se smluvně ošetřit, aby se příjmy z tohoto majetku nestaly součástí SJM, a dále případy, kdy jeden z partnerů očekává vyšší příjmy či závazky v budoucnu, zejména v souvislosti s podnikáním. Účelem předmanželské smlouvy je zejména usnadnit vypořádání majetku po případném zániku manželství, eliminovat negativní dopady podnikatelských rizik či předejít nechtěnému dědění majetku potomkem jen jednoho z manželů¹⁴⁹.

7.2 Modifikace SJM v novém občanském zákoníku

V novém občanském zákoníku je modifikaci společného jmění manželů věnován mnohem větší prostor než v právní úpravě dosavadní. Nový občanský zákoník rovněž upravuje modifikaci SJM dohodou a rozhodnutím soudu. Zákon je ale od dosavadní úpravy strukturován odlišně – nejprve obsahuje ustanovení o smluveném majetkovém režimu, za kterými bezprostředně následují ustanovení o správě ve smluveném režimu. Stejně tak za ustanoveními o režimu založeném rozhodnutím soudu se nacházejí ustanovení o správě v režimu založeném rozhodnutím soudu.

7.2.1 Smluvený režim

Právní úprava smluveného režimu se nachází v ust. § 716 a násl. nového občanského zákoníku.

Dle ust. § 716 odst. 1 NObčZ si snoubenci a manželé mohou ujednat manželský majetkový režim odlišný od zákonného režimu. Ujednají-li si smluvený režim manželé, upraví zpravidla své povinnosti a práva týkající se již existujícího společného jmění. Ujednají-li se pro smluvený režim zpětný účinek, nepřihlíží se k tomu. Dle ust. § 716 odst. 2 NObčZ vyžaduje smlouva o manželském majetkovém režimu formu veřejné listiny.

V ustanovení § 717 odst. 1 NObčZ je uvedeno, v čem může smluvený režim spočívat. Jednak se může jednat o režim oddělených jmění, režim vyhrazující vznik společného jmění ke dni zániku manželství, jakož i režim rozšíření či zúžení rozsahu společného jmění v zákonném režimu. Ustanovení o režimu oddělených jmění se

---

¹⁴⁹ ŠTASTNÁ, J., *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 18 – 19.

použijí obdobně v režimu vyhrazujícím vznik společného jmění ke dni zániku manželství. Dle odstavce 2 téhož ustanovení zákona lze smluvený režim změnit dohodou manželů nebo rozhodnutím soudu; taková změna vyžaduje dohodu manželů nebo rozhodnutí soudu o součástech společného jmění v dosavadním režimu.

Obsahu smlouvy se týká ust. § 718 NObčZ. Dle odstavce 1 tohoto ustanovení zákona může smlouva obsahovat jakékoli ujednání a týkat se jakékoli věci, ledaže to zákon zakazuje; může se týkat zejména rozsahu, obsahu, doby vzniku režimu společného jmění v rozsahu stanoveném zákonem nebo jiném, jednotlivých věcí i jejich souborů. Smlouvou lze změnit zařazení již existujících i upravit zařazení budoucích součástí jmění rozdílně od zákonného režimu. Dle ustanovení § 718 odst. 2 NObčZ lze smlouvou rovněž uspořádat majetkové poměry pro případ zániku manželství; jedná-li se o uspořádání pro případ zániku manželství smrtí, považuje se v této části smlouva za smlouvu dědickou, má-li její náležitosti. Jak vyplývá z důvodové zprávy k návrhu NObčZ, aby měla taková smlouva kvalitu dědické smlouvy, je podmínkou, aby byly splněny všechny náležitosti stanovené dědickým právem. Dle ust. § 718 odst. 3 NObčZ smlouvou nelze vyloučit ani změnit ustanovení o obvyklém vybavení rodinné domácnosti, ledaže jeden z manželů opustil trvale domácnost a odmítá se vrátit. Smluvní volnost manželů v určení obsahu smlouvy je limitována ustanovením § 719 NObčZ, dle jehož prvního odstavce smlouva o manželském majetkovém režimu nesmí svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu. Dle ust. § 719 odst. 2 nového občanského zákoníku se smlouva o manželském majetkovém režimu nesmí svým obsahem nebo účelem dotknout práv třetí osoby, ledaže by se smlouvou souhlasila; tato smlouva uzavřená bez souhlasu třetí osoby nemá vůči ní právní účinky.

Dle ustanovení § 720 odst. 1 NObčZ smlouva snoubenců o manželském majetkovém režimu nabývá účinnosti uzavřením manželství. Týká-li se smlouva již existující věci zapsané do veřejného seznamu, lze provést do tohoto seznamu zápis změny až po uzavření manželství. Dle § 720 odst. 2 NObčZ týká-li se smlouva manželů o manželském majetkovém režimu již existující věci zapsané do veřejného seznamu, nabývá smlouva v této části účinky vůči třetím osobám zápisem do seznamu, ledaže tento zákon stanoví jinak.

Dle ustanovení § 721 odst. 1 NObčZ se smlouva o manželském majetkovém

režimu zapíše do veřejného seznamu, je-li to v ní ujednáno; jinak na žádost obou manželů. Do seznamu se zapíše vše, co mění zákonný majetkový režim manželů.

Dle ust. § 721 odst. 2 NObčZ provede zápis ten, kdo smlouvu sepsal, a není-li to možné, ten, kdo seznam vede. Dle důvodové zprávy k návrhu nového občanského zákoníku bylo toto ustanovení do zákona vtěleno z důvodu ochrany třetích osob a vychází rovněž z právních úprav jiných evropských států. Podrobnosti o veřejném seznamu má upravit zvláštní zákon, zejména půjde o určení, kdo veřejný seznam povede, zda soud či jiné registrační místo, a jakým způsobem bude zápis proveden. Bude-li smlouva zapsána do seznamu, budou změny ujednané manžely účinné vůči třetím osobám. Bude ovšem na stranách smlouvy, chtějí-li tyto účinky vyvolat. Proto se vyžaduje, aby smlouva obsahovala výslovné ujednání, že zápis smlouvy bude do seznamu proveden. Chybí-li takové ujednání ve smlouvě, popř. nedoplní-li manželé v tomto smyslu následně smlouvu dodatkem, bude možné smlouvu do seznamu zapsat, pokud o to oba manželé požádají. Důraz se klade na shodu vůle obou manželů, k podání žádosti o zápis může být ovšem i jeden z manželů druhým manželem zmocněn ve smlouvě i mimo ni. Pokud smlouva o manželském majetkovém režimu nebude do veřejného seznamu zapsána, budou se manželé moci jejího obsahu vůči třetí osobě dovolat, jen byla-li se smlouvou seznámena. Než bude zákon o veřejném seznamu přijat, je třeba vyžadovat pro manželské smlouvy formu veřejné listiny, konkrétně notářského zápisu¹⁵⁰.

Jak již bylo řečeno výše, v novém občanském zákoníku se za ustanoveními o smluveném majetkovém režimu nacházejí ustanovení o správě ve smluveném režimu. V ustanovení § 722 odst. 1 NObčZ je stanoveno, že snoubenci i manželé mohou uzavřít smlouvu o správě toho, co je součástí společného jmění, která se odchyľuje od ustanovení § 713 a 714 NObčZ; ustanovení § 719 a 720 NObčZ platí i pro tuto smlouvu. Dle ust. § 722 odst. 2 NObčZ smlouva podle odstavce 1 téhož ustanovení zákona obsahuje ujednání o tom, který manžel bude spravovat společné jmění nebo jeho součást, a jakým způsobem.

Dle ustanovení § 723 odst. 1 NObčZ manžel, který spravuje společné jmění, právně jedná v záležitostech týkajících se společného jmění samostatně, a to

150 ŠTASTNÁ, J., *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 70.

i v soudním nebo jiném řízení, ledaže je dále stanoveno jinak. Dle ustanovení § 723 odst. 2 NObčZ manžel, který spravuje všechno společné jmění, může právně jednat jen se souhlasem druhého manžela jednak při nakládání se společným jměním jako celkem, jednak při nakládání s obydlím, v němž je rodinná domácnost manželů, je-li toto obydlí součástí společného jmění, nebo které je obydlím jednoho z nich, anebo obydlím nezletilého dítěte, které nenabylo plné svéprávnosti a o něž manželé pečují, jakož i při ujednání trvalého zatížení nemovité věci, která je součástí společného jmění. Dle odst. 3 téhož ustanovení zákona zde ust. § 714 odst. 2 NObčZ platí obdobně, tedy jedná-li právně manžel bez souhlasu druhého manžela v případě, kdy souhlasu bylo zapotřebí, může se druhý manžel dovolat neplatnosti takového jednání.

7.2.2 Komparace úpravy smluvní modifikace SJM v ObčZ a NObčZ

Obě právní úpravy připouštějí možnost smluvní modifikace společného jmění manželů, která může spočívat v zúžení či rozšíření rozsahu SJM nebo ve vyhrazení vzniku SJM ke dni zániku manželství. Pro všechny tyto smlouvy je vyžadována forma veřejné listiny, občanský zákoník hovoří výslovně o formě notářského zápisu. Nový občanský zákoník připouští ještě jednu formu smluvní modifikace SJM, a to režim oddělených jmění. Pro tento režim platí stejná pravidla jako pro modifikaci SJM vyhrazením doby vzniku SJM ke dni zániku manželství. V občanském zákoníku z roku 1964 tato možnost modifikace SJM výslovně připuštěna není. Nový občanský zákoník na rozdíl od úpravy současné stanoví zásadu, že se nepřipouští zpětný účinek modifikačních smluv. Tato zásada rovněž v ObčZ stanovena není, dá se však dovodit výkladem. Nový občanský zákoník dále v § 717 odst. 2 stanoví, že smluvený režim lze změnit dohodou manželů nebo rozhodnutím soudu, přičemž taková změna vyžaduje dohodu manželů nebo rozhodnutí soudu o součástech společného jmění v dosavadním režimu. Obdobné ustanovení se v občanském zákoníku rovněž nevyskytuje.

Co se týče obsahu smlouvy, v obou zákonech je shodně stanoveno, že smlouva se může týkat majetku i závazků, jednotlivých věcí či jejich souborů, stejně jako věcí již existujících či těch, které teprve vzniknou v budoucnu. V nové právní úpravě je ale výslovně stanoveno, že smlouvou lze uspořádat majetkové poměry pro případ zániku manželství, stejně jako pro případ zániku manželství smrtí, a taková smlouva by se

považovala za smlouvu dědickou, měla-li by její náležitosti. Obdobné ustanovení se v občanském zákoníku nenachází. Pokud se týká smlouvy, kterou jsou uspořádány majetkové poměry pro případ zániku manželství, s touto možností souhlasím. Je jistě přínosné majetkové poměry pro případ zániku manželství upravit v době, kdy ještě manželství existuje a oba manželé jsou ochotní se dohodnout. V době po zániku manželství, kdy jsou leckdy vztahy mezi manžely vyhrocené, může být dohoda velmi obtížně realizovatelná. Co se týče smlouvy týkající se uspořádání pro případ zániku manželství smrtí, nedokáži jednoznačně říci, zda se mi toto ustanovení jeví přínosným. Je otázkou, zda tato dohoda až příliš nepřesahuje rámec majetkového práva manželského a až příliš nezasahuje do problematiky práva dědického. Odpověď přinese až praxe.

V občanském zákoníku se navíc nachází ustanovení o nemovitostech, a to ust. § 143a odst. 1, kde je stanoveno, že pokud je předmětem smlouvy nemovitost, která již náleží do SJM nebo do výlučného majetku jednoho z manželů, nabývá smlouva účinnosti vkladem do katastru nemovitostí. V nové právní úpravě se podobné ustanovení nenachází, nejspíš proto, že zákonodárce považoval za nadbytečné tuto zásadu zdůrazňovat v ustanoveních o smluvní modifikaci SJM.

Stejně jako občanský zákoník, i nový občanský zákoník limituje možnost modifikovat rozsah společného jmění manželů na hranici obvyklého vybavení společné (rodinné) domácnosti. Rozsah společného jmění manželů tedy nemůže být změněn tak, že se tato změna bude týkat i věcí, které tvoří obvyklé vybavení společné (rodinné) domácnosti. Nový občanský zákoník možnost jít za hranici obvyklého vybavení rodinné domácnosti připouští, ale pouze v případě, kdy jeden z manželů trvale opustil společnou domácnost a odmítá se vrátit. Účelem tohoto ustanovení je nejspíše posílení postavení toho manžela, který v rodinné domácnosti setrvává. Pokud by modifikace SJM byla v takovém případě připuštěna pouze na hranici věcí tvořících obvyklé vybavení rodinné domácnosti, tyto věci by i nadále zůstávaly v režimu SJM, i přesto, že by je druhý z manželů de facto vůbec nepoužíval. Možnost modifikace SJM v rozsahu, který překračuje hranici obvyklého vybavení rodinné domácnosti, je v tomto případě důvodná. Přesto je nutno podotknout, že samotné uzavření modifikační smlouvy by v případě, kdy jeden z manželů trvale opustí společnou domácnost, mohlo být v praxi

velmi obtížně realizovatelné.

Ustanovením, které v občanském zákoníku nemá obdoby, je ust. § 719 odst. 1 NObčZ, dle kterého smlouva o manželském majetkovém režimu nesmí vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu. Dle důvodové zprávy je účelem zařazení této úpravy do textu zákona přiblížení se právním úpravám jiných států, neboť obdobné ustanovení se ve většině právních úprav nachází. Naproti tomu oba zákony obsahují ustanovení týkající se právní ochrany třetích osob, a to ust. § 143a odst. 4 ObčZ a ust. § 719 odst. 2 NObčZ. Dle ObčZ se mohou manželé vůči jiné osobě na modifikační smlouvu odvolat jen tehdy, je-li jí obsah této smlouvy znám. Nová právní úprava podmínky zpřísňuje, a to tak, že modifikační smlouva se může svým obsahem nebo účelem dotknout práv třetí osoby jen tehdy, pokud třetí osoba se smlouvou souhlasila. Z důvodové zprávy k návrhu nového občanského zákoníku vyplývá, že dokud nebude zákonem založena zvláštní evidence smluv o manželském majetkovém režimu, vyžaduje se pro modifikační smlouvu i pro souhlas třetí osoby s touto smlouvou forma notářského zápisu. Jak je patrné z výše uvedeného, nový občanský zákoník výrazně posiluje ochranu rodiny a ochranu třetích osob.

Jak již bylo uvedeno výše, nový občanský zákoník předpokládá přijetí zákona, kterým bude upraven vznik a vedení veřejného seznamu o manželských majetkových smlouvách. Dle ust. § 720 odst. 2 NObčZ týká-li se smlouva o manželském majetkovém režimu již existující věci zapsané do veřejného seznamu, nabývá smlouva v této části účinky vůči třetím osobám zápisem do tohoto seznamu, ledaže zákon stanoví jinak. I tímto ustanovením nového občanského zákoníku je tedy zaručena ochrana práv třetích osob.

Co se týče modifikace správy SJM dohodou manželů, v občanském zákoníku je tato možnost připuštěna v ust. § 147, kde je stručně konstatováno, že manželé mohou smlouvou uzavřenou ve formě notářského zápisu upravit správu svého společného jmění odchylně od zákona. Nový občanský zákoník stejnou zásadu zakotvuje v ust. § 722 odst. 1 a konkretizuje ji odkazem na ust. § 719 a 720 NObčZ, tedy že ani taková smlouva nesmí vyloučit schopnost manžela zabezpečit rodinu a nesmí se dotknout práv třetích osob, aniž by třetí osoba s takovou smlouvou vyslovila souhlas. Nový občanský zákoník ale obsahuje podstatně širší úpravu modifikace správy SJM

smlouvou - výslovně stanoví, že smlouva musí obsahovat ujednání o tom, který z manželů bude spravovat společné jmění nebo jeho součást a jakým způsobem.

Dle ust. § 723 NObčZ tento z manželů pak právně jedná v záležitostech týkajících se SJM samostatně, a to i v soudním a jiném řízení, ledaže je v zákoně stanoveno jinak. Manžel, který spravuje SJM, může ale právně jednat jen se souhlasem druhého manžela při nakládání se SJM jako celkem a při nakládání s obydlím, v němž je rodinná domácnost manželů, je-li toto obydlí součástí SJM, nebo které je obydlím jednoho z nich, anebo obydlím nezletilého dítěte, které nenabylo svéprávnosti a o něž manželé pečují, jakož i při ujednání trvalého zatížení nemovitosti, která je součástí SJM. Ustanovení § 723 odst. 3 NObčZ odkazuje na ust. § 714 odst. 2 NObčZ, tedy na případ, kdy by jeden z manželů jednal bez souhlasu druhého a tohoto souhlasu by bylo zapotřebí. Tehdy by se druhý z manželů mohl dovolat neplatnosti takového jednání.

Jak je patrné z výše uvedeného, nový občanský zákoník upravuje modifikaci SJM dohodou manželů podstatně širším způsobem než činí právní úprava dosavadní. Inspirace právními řády jiných evropských států je zřejmá. Z mého pohledu se nové právní úpravě v oblasti smluvní modifikace společného jmění manželů nedá nic zásadního vytknout.

7.2.3 Režim založený rozhodnutím soudu

Společné jmění manželů lze rovněž modifikovat soudním rozhodnutím. Dle ustanovení § 724 odst. 1 NObčZ je-li pro to závažný důvod, soud na návrh manžela společné jmění zruší nebo zúží jeho dosavadní rozsah. Zákon v odstavci druhém téhož ustanovení dále uvádí, jaká skutečnost je považována za závažný důvod. Je jím vždy skutečnost, že manželův věřitel požaduje zajištění své pohledávky v rozsahu přesahujícím hodnotu toho, co náleží výhradně tomuto manželu, dále že manžela lze považovat za marnotratného, jakož i to, že manžel soustavně nebo opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika. Jako závažný důvod může být dle ust. § 724 odst. 2 NObčZ shledáno i to, že manžel začal podnikat nebo se stal neomezeně ručícím společníkem právnické osoby. Dle důvodové zprávy k návrhu nového občanského zákoníku ale mezi závažné důvody nepatří existence vymahatelného dluhu, který svým rozsahem přesahuje hodnotu výhradního jmění manžela.

Dle ust. § 725 NObčZ lze režim založený rozhodnutím soudu změnit smlouvou uzavřenou mezi manžely nebo rozhodnutím soudu.

Dle ustanovení § 726 NObčZ soud může společné jmění poté, co je zrušil, obnovit; soud tak rozhodne zejména pomínou-li důvody zrušení společného jmění. To platí i v případě, že manžel navrhne, aby společné jmění, jehož rozsah byl zúžen, bylo rozšířeno do zákonného rozsahu. Z dikce zákona vyplývá, že je na uvážení soudu, zda zrušené společné jmění manželů obnoví, či ne. Dle odst. 2 téhož ustanovení zákona zaniklo-li společné jmění manželů na základě zákona, soud jej na návrh manžela obnoví, pokud je to v zájmu obou manželů. Soud tedy v tomto případě nemá prostor pro uvážení a společné jmění obnovit musí, jsou-li pro to splněny zákonné podmínky.

Možnost změnit rozsah SJM rozhodnutím soudu je dle ust. § 727 odst. 1 NObčZ rovněž limitována. Dle tohoto ustanovení zákona nelze rozhodnutím soudu vyloučit ani změnit ustanovení upravující obvyklé vybavení rodinné domácnosti. Rozhodnutí soudu o změně, zrušení nebo obnovení společného jmění rovněž nesmí dle ust. § 727 odst. 2 NObčZ svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu a nesmí se obsahem nebo účelem dotknout práv třetí osoby, ledaže by s rozhodnutím souhlasila.

Za ustanoveními o režimu založeném rozhodnutím soudu se nachází ustanovení § 728 NObčZ, upravující správu v režimu založeném rozhodnutím soudu. Dle tohoto ustanovení zákona jedná-li manžel při správě společného jmění způsobem, který je ve zřejmém rozporu se zájmem druhého manžela, rodiny nebo rodinné domácnosti, a snoubenci nebo manželé neuzavřeli smlouvu o správě toho, co je součástí společného jmění, může soud na návrh druhého manžela rozhodnout, jakým způsobem bude společné jmění spravováno. Dle důvodové zprávy k návrhu nového občanského zákoníku musí soud v takovém případě přesně stanovit pravidla výkonu správy, přičemž by nemělo být rozhodné, jaká je v konkrétním případě podoba společného jmění, podstatné je pouze, zda společné jmění manželů v daném případě existuje.

7.2.4 Komparace úpravy modifikace SJM rozhodnutím soudu v ObčZ a NObčZ

Právní úprava modifikace SJM rozhodnutím soudu v novém občanském zákoníku se od právní úpravy stávající v řadě věcí odlišuje. Zatímco v ust. § 148 odst. 1 ObčZ má soud prostor pro uvážení, zda při existenci závažných důvodů společné jmění

manželů zruší či ne, v ust. § 724 odst. 1 NObčZ soud tento prostor k uvážení nemá a jsou-li dány závažné důvody, musí soud společné jmění manželů zúžit.

Nová právní úprava připouští dokonce i možnost SJM ze závažných důvodů zrušit, což dle občanského zákoníku připuštěno není. Dle ustanovení § 727 NobčZ ale nelze rozhodnutím soudu vyloučit ani změnit ustanovení upravující obvyklé vybavení rodinné domácnosti. Zákon tedy sice hovoří o zrušení, ale v zásadě jde o zúžení až k hranici obvyklého vybavení společné domácnosti. Jde tedy pouze o změnu názvosloví a obě právní úpravy umožňují modifikovat SJM rozhodnutím soudu v zásadě stejným způsobem. Nový občanský zákoník na rozdíl od občanského zákoníku přímo specifikuje, jaká skutečnost je závažným důvodem vždy a jakou skutečnost lze za závažný důvod považovat.

Občanský zákoník v § 148 odst. 2 stanoví, že soud zúží SJM až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti v případě, že jeden z manželů získal oprávnění k podnikatelské činnosti nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti nebo družstva. Je-li po takovém rozhodnutí soudu vykonávána podnikatelská činnost podnikatelem společně nebo za pomoci manžela, který není podnikatelem, rozdělí se mezi ně dle ust. § 148 odst. 3 ObčZ příjmy z podnikání v poměru stanoveném písemnou smlouvou; nebyla-li smlouva uzavřena, rozdělí se příjmy rovným dílem. Nový občanský zákoník stejnou zásadu zakotvuje v ust. § 730, týkajícím se režimu oddělených jmění. Oba zákoníky tedy upravují ochranu nepodnikajícího manžela shodně.

Občanský zákoník v ust. § 148 odst. 4 připouští rozšíření zúženého SJM do jeho původního rozsahu pouze rozhodnutím soudu vydaným na návrh jednoho z manželů. Dle ust. § 725 nového občanského zákoníku lze režim založený rozhodnutím soudu změnit smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu. Nová úprava tak výrazně posiluje oprávnění manželů o svém společném jmění samostatně rozhodovat.

Nový občanský zákoník stanoví, že soud může SJM poté, co je zrušil, obnovit, pominou-li důvody zrušení společného jmění. To platí i v případě, kdy manžel navrhne, aby společné jmění, jehož rozsah byl zúžen, bylo rozšířeno do zákonného rozsahu. Tato varianta byla do nového občanského zákoníku pravděpodobně zařazena pro případ, kdyby se manželé nebyli schopni dohodnout a nebylo by možné o obnovení SJM

uzavřít smlouvu dle ust. § 725 NObčZ. Z toho důvodu je nezbytné stanovit v zákoně záruku, že se může ten z manželů, který si přeje obnovit rozsah zúženého SJM, obrátit se svým návrhem na soud.

Dle ust. § 726 odst. 2 NObčZ zaniklo-li SJM na základě zákona, soud jej na návrh manžela obnoví, pokud je to v zájmu obou manželů. Zánikem SJM na základě zákona je v tomto případě pravděpodobně myšlen zánik SJM dle insolvenčního zákona a trestního zákoníku (příslušná ustanovení obou zákonů budou podrobně popsána v kapitole 8.1.8 a 8.1.9). Dá se konstatovat, že společné jmění manželů ze zákona zaniká pouze ze závažných důvodů, je proto namístě, aby o obnovení SJM rozhodoval soud a bral přitom v potaz, zda je na obnovení SJM dán zájem obou manželů.

Dle ustanovení § 727 NObčZ nesmí rozhodnutí soudu o změně, zrušení nebo obnovení SJM svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu a nesmí se obsahem dotknout práv třetí osoby, ledaže by s rozhodnutím souhlasila. Je pozitivní, že nový občanský zákoník limituje uvážení soudu při rozhodování o modifikaci SJM zásadou, že tato modifikace nesmí vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu. Stejně tak je vhodné výslovně zdůraznit ochranu třetí osoby. Občanský zákoník tak v ustanovení o modifikaci SJM soudním rozhodnutím nečiní, což v praxi může způsobit problémy. Je příznivé, že nový občanský zákoník tuto nejistotu odstranil a zásada, že se rozhodnutí soudu o modifikaci SJM nesmí svým účelem nebo obsahem dotknout práv třetí osoby bez jejího souhlasu, je přímo obsažena v ustanoveních zákona o modifikaci SJM.

Občanský zákoník žádným způsobem neupravuje správu SJM, které bylo zúženo rozhodnutím soudu. *Per analogiam* se tedy použijí obecná ustanovení o správě SJM.

Nový občanský zákoník v § 728 stanoví, že jedná-li manžel při správě společného jmění způsobem, který je ve zřejmém rozporu se zájmem druhého manžela, rodiny nebo rodinné domácnosti, a snoubenci nebo manželé neuzavřeli smlouvu o správě toho, co je součástí SJM, může soud na návrh druhého manžela rozhodnout, jakým způsobem bude společné jmění spravováno. Rovněž z tohoto ustanovení vyplývá silný důraz, kladený na ochranu rodiny a domácnosti před neuváženým jednáním jednoho z manželů. Stejně tak jako v ust. § 726 odst. 1 NObčZ je nutno ocenit, že možnost druhého manžela obrátit se na soud, je výslovně stanovena zákonem.

Jak vyplývá z výše uvedeného, nová právní úprava věnuje modifikaci SJM rozhodnutím soudu mnohem větší prostor než právní úprava stávající. Navíc odstraňuje mnohé nedostatky, která jsou úpravě v občanském zákoníku vytýkány.

7.2.5 Režim oddělených jmění

V předchozím výkladu bylo stanoveno, že jedním ze způsobů, jak dle dosavadní právní úpravy mohou manželé své společné jmění modifikovat, je režim oddělených jmění. Občanský zákoník ale o režimu oddělených jmění nepojednává. Naproti tomu nový občanský zákoník tuto formu modifikace SJM zná a upravuje.

Dle ustanovení § 729 nového občanského zákoníku v režimu oddělených jmění smí manžel nakládat se svým majetkem bez souhlasu druhého manžela. Dle ust. § 730 NObčZ podnikají-li v režimu oddělených jmění manželé společně nebo jeden z manželů podniká s pomocí druhého manžela, rozdělí si příjmy z podnikání, jak si v písemné formě ujednali; jinak se příjmy rozdělí rovným dílem. Jak již bylo stanoveno výše, jedná se v podstatě o doslovný přepis ust. § 148 odst. 3 ObčZ, jen jde o ustanovení obecnější, které se na rozdíl od úpravy v ObčZ netýká pouze situace po rozhodnutí soudu. Z důvodové zprávy k návrhu nového občanského zákoníku vyplývá, že ani nový občanský zákoník neodstranil určitou nejistotu ve výkladu pojmu „s pomocí“. Je otázkou, zda tento výraz vykládat tak, že jde o spolupracující osobu dle daňových předpisů, či zda se jedná o formu nějakého „full servisu“, tedy obstarávání veškerých záležitostí tak, aby se podnikající manžel mohl plně věnovat svému podnikání. Výklad tohoto pojmu je tedy třeba ponechat soudní praxi.

7.2.6 Předmanželská smlouva

Nový občanský zákoník, stejně jako občanský zákoník stávající, termín „předmanželská smlouva“ nepoužívá. O možnosti upravit budoucí společné jmění ještě před uzavřením manželství ale zákon na několika místech hovoří.

V kapitole o smluveném režimu, konkrétně v § 716 NObčZ je stanoveno, že snoubenci, stejně jako manželé, si mohou ujednat manželský majetkový režim odlišný od zákonného režimu.

Dle ustanovení § 720 NObčZ smlouva snoubenců o manželském majetkovém režimu nabývá účinnosti uzavřením manželství. V občanském zákoníku podobné

ustanovení chybí. Je sice pravdou, že lze z logiky věci snadno dovodit, přesto si myslím že zařazení této zásady do zákona nemůže být na škodu.

Z ustanovení § 722 odst. 1 NObčZ vyplývá, že snoubenci mohou uzavřít smlouvu o správě toho, co je součástí SJM, která se odchyluje od zákonných ustanovení.

Z výše uvedeného je zřejmé, že ustanovení o předmanželské smlouvě se v obou zákonech příliš neliší. Zajímavostí je, že nový občanský zákoník z všeobecně používaného pojmu „*snoubenci*“ vytvořil pojem právní. Toto označení je mnohem výstižnější než dosavadní, poněkud kostrbaté „*muž a žena, kteří chtějí uzavřít manželství.*“

7.2.7 Ochrana třetích osob

Jak již bylo několikrát zdůrazněno výše, nový občanský zákoník se ochraně třetích osob věnuje na několika místech a podrobněji, než činí právní úprava dosavadní.

Speciální ustanovení o ochraně třetích osob se nacházejí v § 731 – 734 NObčZ. Zákon tak upravuje určité zásady, které dříve bylo možné dovodit pouze výkladem či za pomoci judikatury.

Dle ustanovení § 731 NObčZ vznikl-li dluh jednoho z manželů za trvání společného jmění, může se věřitel při výkonu rozhodnutí uspokojit i z toho, co je ve společném jmění. Při výkonu rozhodnutí vzniká v praxi řada problémů související se společným jměním manželů. Toto ustanovení zákona dává odpověď na otázku, jaký majetek lze při výkonu rozhodnutí, kdy povinným je pouze jeden z manželů, postihnout.

Dle ust. § 732 NObčZ vznikl-li dluh jen jednoho z manželů proti vůli druhého manžela, který nesouhlas projevil vůči věřiteli bez zbytečného odkladu poté, co se o dluhu dozvěděl, může být společné jmění postiženo jen do výše, jíž by představoval podíl dlužníka, kdyby bylo společné jmění vypořádáno dle ust. § 742 NObčZ. To platí i v případě povinnosti manžela plnit výživné nebo jde-li o dluh z protiprávního činu jen jednoho z manželů nebo v případě, že dluh jen jednoho z manželů vznikl ještě před uzavřením manželství. Dle důvodové zprávy k návrhu nového občanského zákoníku má toto ustanovení za cíl vyvažovat ochranu věřitele a ochranu společného jmění manželů, resp. druhého manžela, resp. rodiny.

Dle ustanovení § 733 NObčZ zavázal-li se jeden z manželů v době, od které do změny nebo vyloučení zákonného majetkového režimu, ať smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu, uplynulo méně než šest měsíců, může být pohledávka jeho věřitele uspokojena ze všeho, co by bylo součástí společného jmění, kdyby ke smlouvě manželů nebo k rozhodnutí soudu nedošlo.

Dle ustanovení § 734 NObčZ je-li smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu, kterými byl zákonný majetkový režim změněn nebo vyloučen, dotčeno právo třetí osoby, zejména věřitele, může tato osoba své právo uplatnit u příležitosti vypořádání toho, co bylo dříve součástí společného jmění, stejně jako by ke smlouvě manželů nebo k rozhodnutí soudu nedošlo; přitom se použije ust. § 742 NObčZ.

Jak vyplývá z důvodové zprávy k návrhu nového občanského zákoníku, obě tato ustanovení – § 733 a 734 NObčZ – mají za cíl chránit postavení věřitele, i když každé z jiného aspektu. Zatímco ustanovení § 733 NObčZ je možné do jisté míry dovodit i za současného právního stavu, ustanovení § 734 NObčZ možnosti uspokojení práv třetí osoby, zejména věřitele, nadále zvyšuje. Obě ustanovení napříště vyrovnávají důsledky opatření provedených soudem a manžely samotnými.

8 Zánik a vypořádání společného jmění manželů

8.1 Zánik a vypořádání SJM dle občanského zákoníku

8.1.1 Zánik SJM

Občanský zákoník v § 149 odst. 1 stanoví, že společné jmění manželů zaniká zánikem manželství. Tuto formulaci je vhodné upřesnit tím způsobem, že SJM zaniká *nejpozději* zároveň se zánikem manželství¹⁵¹. Existuje tedy možnost, že společné jmění manželů zanikne, i když manželství dosud trvá, ale pouze v případech stanovených zákonem. Zánik SJM za trvání manželství na základě smlouvy zákon neumožňuje. Prvním případem zániku SJM za trvání manželství je zánik SJM dle ustanovení § 268 odst. 1 insolvenčního zákona, dle kterého prohlášením konkursu zaniká společné jmění dlužníka a jeho manžela; byl-li vznik společného jmění dlužníka a jeho manžela vyhrazen ke dni zániku manželství, má prohlášení konkursu stejné majetkoprávní účinky jako zánik manželství. Dle ustanovení § 276 InsZ po dobu trvání účinků prohlášení konkursu nemůže vzniknout nové společné jmění manželů; uzavře-li dlužník nové manželství, odkládá se vznik společného jmění manželů ke dni zániku těchto účinků. Druhý případ zániku SJM za trvání manželství je spojen s trestem propadnutí majetku dle ust. § 66 odst. 4 trestního zákoníku. Společné jmění manželů v tomto případě zaniká dnem nabytí právní moci rozsudku o propadnutí majetku manžela. SJM zaniká i v případě uložení trestu částečného propadnutí majetku. Výrok o propadnutí majetku se vztahuje na majetek, který je ve vlastnictví odsouzeného ke dni, kdy rozsudek o propadnutí majetku nabytí právní moci¹⁵².

Zaniklo-li společné jmění manželů za trvání manželství, může být dle ust. § 151 občanského zákoníku obnoveno jen rozhodnutím soudu vydaným na návrh jednoho z manželů. Soud návrhu na obnovení SJM nemusí vyhovět, je tedy dáno soudu na uvážení, zda shledá neexistenci důvodů, které vedly k zániku SJM. Vyhoví-li soud návrhu a obnoví SJM, účinky obnovy nastávají *ex nunc*, tedy dnem právní moci rozsudku, kterým byla obnova SJM vyslovena¹⁵³. Nabyli-li manželé společně majetek

151 ŠTASTNÁ, J., *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 35.

152 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 197 – 198.

153 BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha : Linde

v době od zániku jejich SJM do právní moci rozhodnutí soudu o obnovení SJM, nachází se tento majetek v jejich podílovém spoluvlastnictví. Pokud některý z manželů v této době sám nabytí majetek, je tento majetek jeho výlučným vlastnictvím. Obnovit SJM s účinky *ex tunc*, tedy jakoby nezaniklo, je možné pouze pokud došlo k prohlášení manžela za mrtvého rozsudkem soudu a tento rozsudek byl posléze soudem zrušen; ovšem jen za předpokladu, že druhý manžel mezitím neuzavřel nové manželství¹⁵⁴.

Běžnější než zánik SJM za trvání manželství ale bude případ, kdy společné jmění zaniká se zánikem manželství. Dle ust. § 22 a 23 zákona o rodině zaniká manželství smrtí nebo prohlášením jednoho manžela za mrtvého, anebo rozvodem. Byli-li manžel prohlášen za mrtvého, dle ust. § 22 odst. 1 ZoR manželství zaniká dnem, kdy rozhodnutí o prohlášení manžela za mrtvého nabude právní moci. Den zániku manželství, tj. den smrti, popř. den právní moci rozhodnutí o prohlášení za mrtvého, a den právní moci rozsudku o rozvodu manželství, je i dnem zániku SJM. Pokud bylo prohlášení za mrtvého zrušeno, zaniklé manželství a stejně tak i zaniklé SJM se obnoví, a to ke dni svého dřívějšího zániku. Manželství ani SJM se ale neobnoví, pokud druhý z manželů mezitím uzavřel manželství nové, bez ohledu na to, zda toto manželství stále trvá nebo již zaniklo (viz ust. § 22 odst. 2 ZoR)¹⁵⁵.

8.1.2 Obecně o vypořádání SJM

Dle ustanovení § 149 odst. 2 občanského zákoníku se po zániku společného jmění manželů provede jeho vypořádání. Obdobně se postupuje i v případě, kdy došlo k zúžení rozsahu SJM smlouvou nebo soudním rozhodnutím. Pojem „vypořádání“ společného jmění znamená jeho rozdělení mezi manžely, tedy rozdělení jak majetku, tak i závazků, které do společného jmění spadaly v den jeho zániku, přičemž v případě rozvodu manželství bude rozhodující den právní moci rozsudku o rozvodu¹⁵⁶.

Dle judikatury se pro právní režim zaniklého, ale dosud nevypořádaného společného jmění manželů analogicky použijí ustanovení o společném jmění manželů. Dle rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 1.8.2008, sp.zn. 28 Cdo 2593/2008, 28

Praha a.s., 2009, s. 138.

154 ŠTASTNÁ, J., *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 54

155 Tamtéž, s. 35.

156 KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., SALAČ, J. *Občanské právo hmotné I*. Praha : Wolters Kluwer, a.s., 2009, s. 351.

Cdo/2594/2008, tvoří přírůstky a výnosy z majetku, který byl ve společném jmění manželů v okamžiku jeho zániku, součást společného jmění i v případě, kdy k jejich získání došlo po zániku SJM. Dle některých názorů je toto rozhodnutí Nejvyššího soudu sporné v tom, že po zániku SJM již nelze masu SJM rozšiřovat a pokud ze stávajícího společného jmění vzniknou nějaké výnosy, připadají spíše do podílového spoluvlastnictví¹⁵⁷. Jiní odborníci zdůrazňují, že zaniklá masa společného jmění manželů se už nerozmnožuje a neroste, může se jen udržovat, nabývat přírůstkem, obměňovat se ekonomicky¹⁵⁸.

Majetek v SJM, které zaniklo zánikem manželství rozvodem, lze použít na úhradu pohledávky vzniklé vůči jednomu z bývalých manželů, jen jde-li o pohledávku vzniklou za trvání manželství. Pokud se ale jedná o pohledávku vzniklou až po rozvodu manželství, nelze k uspokojení takové pohledávky použít majetek v SJM bývalých manželů, bez zřetele k tomu, že pohledávka vznikla sice po rozvodu manželství, ale předtím, než bylo zaniklé SJM vypořádáno¹⁵⁹.

Zaniklo-li manželství smrtí nebo prohlášení za mrtvého, vypořádává se společné jmění manželů v řízení dědickém dle ust. § 460 a násl. občanského zákoníku. V případě zániku manželství rozvodem se společné jmění vypořádává dle obecných zásad pro vypořádání dle ust. § 149 a násl. občanského zákoníku. Den zániku manželství má význam pro určení rozsahu SJM, rovněž se k tomuto dni posuzuje faktický stav majetku, který tvoří předmět SJM¹⁶⁰. Z toho vyplývá, že předmětem vypořádání se stává veškerý majetek, který tvoří předmět SJM.

Komplikovaná je situace při vypořádání členského podílu manželů jako členů bytového družstva. Řízení o vypořádání SJM, tedy i hodnoty členského podílu, a řízení o určení, který z manželů bude nadále byt jako člen družstva užívat, nemusejí časově spadat v jedno. Nejlepším řešením je, že se manželé napřed dohodnou na osudu užívání družstevního bytu a teprve pak přistoupí k vypořádání svého SJM. Při vypořádání SJM je pak možno vzít do úvahy i hodnotu, které se dostalo tomu z manželů, který bude

---

157 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 199.

158 BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha : Linde Praha a.s., 2009, s. 140.

159 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 199 – 200.

160 Tamtéž, s. 200 – 201.

družstevní byt nadále užívat. Pokud ale nedojde po zrušení práva společného nájmu družstevního bytu manžely k vypořádání hodnoty členského podílu ani dohodou, ani rozhodnutím soudu, může se manžel, který se nestal členem družstva po uplynutí doby k podání návrhu na vypořádání rozhodnutím soudu, domáhat na druhém manželovi, aby mu vyplatil polovinu hodnoty členského podílu¹⁶¹.

Občanský zákoník zná tři způsoby vypořádání společného jmění manželů, a to vypořádání dohodou manželů, rozhodnutím soudu a uplatněním zákonné domněnky. Ze zákona vyplývá, že se tyto možnosti uplatní postupně: Pokud se manželé nedohodnou, provede vypořádání SJM soud, pokud nedojde ani k dohodě, ani k vypořádání SJM rozhodnutím soudu, uplatní se zákonná domněnka vypořádání SJM. Způsoby vypořádání je možno kombinovat, např. manželé uzavřou dohodu týkající se vypořádání jen části jejich SJM, o zbytku tedy musí rozhodnout soud, a v případě, že nerozhodne, dojde k uplatnění zákonné domněnky¹⁶².

Pro všechny tři způsoby vypořádání platí, že se nárok na vypořádání nepromlčuje, jelikož jde o nárok vyplývající z výkonu vlastnického práva (viz ust. § 100 odst. 2 ObčZ). Dále se vypořádání SJM provádí vždy s účinky *ex tunc*, tedy k okamžiku zániku společného jmění¹⁶³.

8.1.3 Vypořádání SJM dohodou

Ze starší judikatury vyplývalo, že dohodu o vypořádání SJM mohou uzavřít pouze manželé. Pokud tedy manželství zaniklo smrtí nebo prohlášením za mrtvého jednoho z manželů, nebylo již možno takovou dohodu uzavřít. Dle novější judikatury je ale v současné době možné, pokud v době smrti rozvedeného manžela nebránila žádná právní překážka vypořádání zaniklého SJM, aby do takového práva zůstavitele vstoupili jeho dědicové; těmto dědicům ani rozvedené manželce/manželovi nic nebrání uzavřít dohodu o vypořádání zaniklého SJM¹⁶⁴.

Co se formálních náležitostí dohody o vypořádání SJM týče, občanský zákoník

---

161 ŠTASTNÁ, J., *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 36.

162 Tamtéž, s. 37.

163 BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha : Linde Praha a.s., 2009, s. 143 – 144.

164 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 203.

v § 150 odst. 1 stanoví požadavek písemné formy dohody. V případě nedodržení písemné formy by byla dohoda dle ust. § 40 ObčZ neplatná. Dle téhož ustanovení zákona náleží-li do společného jmění manželů nemovitost, nabývá dohoda účinnosti vkladem do katastru nemovitostí.

Co se týče obsahových náležitostí dohody, občanský zákoník v § 150 odst. 2 stanoví, že dohodou manželů nesmí být dotčena práva věřitelů. Podle soudní praxe se dohoda dotýká práva věřitele tehdy, jestliže vede ke zmenšení majetku dlužníka a jestliže v jejím důsledku věřitel nemůže dosáhnout uspokojení své pohledávky z majetku dlužníka, ačkoli – nebýt takové dohody – by se z majetku dlužníka uspokojil. Jedná se především o ty případy, kdy v důsledku dohody manželů případně rozhodující část společného majetku tomu z manželů, který není dlužníkem. Otázku, jaké jsou právní důsledky dohody, kterou je dotčeno právo věřitele, zodpověděl Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 27.9.2007, sp.zn. 20 Cdo 2085/2006. V odůvodnění předmětného rozhodnutí Nejvyšší soud uvedl, že zásah do práv věřitelů dohodou o vypořádání SJM nezpůsobuje neplatnost, nýbrž tzv. „relativní bezúčinnost“ této dohody. Znamená to, že dohoda o vypořádání SJM vyvolá sledované právní následky, ale ve vztahu k osobám, vůči nimž byla bezúčinnost nastolena, se na dohodu hledí tak, jakoby její právní účinky nenastaly. Bezúčinnost nastává přímo ze zákona, není tedy nutno se domáhat vyslovení neúčinnosti soudem dle ust. § 42a ObčZ. Pokud práva věřitelů dotčena nejsou, mohou manželé uzavřít i takovou dohodu, kdy jeden z nich nabude převážnou část společného majetku nebo i veškerý společný majetek. Taková dohoda by nebyla v rozporu se zákonem a možnost takovou dohodu uzavřít je výrazem dispozitivnosti právní úpravy. Dohoda manželů se také nemusí týkat celého společného majetku, ale jen jeho části. Ohledně zbytku majetku mají manželé možnost podat návrh na vypořádání soudním rozhodnutím dle ust. § 150 odst. 3 ObčZ. Pokud takový návrh manželé nepodají, nastupuje zákonná domněnka vypořádání SJM dle ust. § 150 odst. 4 ObčZ¹⁶⁵.

Jelikož zákon o obsahových náležitostech dohody kromě požadavku ochrany práv věřitelů nic bližšího nestanoví, o obsahu dohody o vypořádání SJM platí obecná ustanovení občanského zákoníku o náležitostech právních úkonů (ust. § 34 a násl. ObčZ). Zejména je vhodné zdůraznit, že dohoda o vypořádání SJM nesmí být v rozporu

¹⁶⁵ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M., a kolektiv. *Občanský zákoník I, II. 2.* vydání, Praha : C. H. BECK, 2009, s. 1007.

s dobrými mravy (ust. § 39 a § 3 odst. 1 ObčZ)¹⁶⁶.

Je připuštěna i možnost, aby v rámci dohody o vypořádání SJM bývalí manželé uzavřeli smlouvu ve prospěch třetí osoby. Mohou tedy na třetí osobu, například na své, i nezletilé, dítě, převést část společného majetku¹⁶⁷.

Významným důsledkem vypořádání SJM dohodou v oblasti bytového práva může být vznik vlastnictví bytové jednotky, mají-li bývalí manželé ve svém zaniklém společném jmění budovu. Tuto možnost upravuje ust. § 5 odst. 2 zákona č. 72/1994 Sb., *zákon o vlastnictví bytů*, a v praxi dochází k tomu, že budova přestává být součástí SJM a manželé se stávají výlučnými vlastníky bytové jednotky či jednotek v této budově. Smyslem této právní úpravy je zjednodušení procesu přeměny tak, aby nemuselo docházet nejprve k přeměně zaniklého SJM na podílové spoluvlastnictví budovy a teprve pak k jeho přeměně na vlastnictví jednotek. Postup při vypořádání je takový, že nejprve bývalí manželé učiní prohlášení o vymezení jednotek v budově dle ust. § 4 zákona o vlastnictví bytů, a poté se dohodnou o vypořádání zaniklého SJM k budově tak, že se určí, kdo se stane vlastníkem které jednotky. Dle ust. § 5 odst. 4 zákona o vlastnictví bytů je s nabytím vlastnictví jednotky spojen vznik spoluvlastnictví společných částí domu¹⁶⁸.

K uzavření dohody o vypořádání SJM nemusí vždy dojít až po zániku manželství. Platná právní úprava dnes umožňuje, aby byla taková dohoda uzavřena i před zánikem manželství. Ustanovení § 24a odst. 1 zákona o rodině, které upravuje rozvod manželství bez zjišťování příčin rozvratu, připouští, aby soud manželství rozvedl, jsou-li mu mj. předloženy písemné smlouvy s úředně ověřeným podpisem účastníků upravující pro dobu po tomto rozvodu vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práva a povinnosti společného bydlení a případnou vyživovací povinnost. Vypořádáním vzájemných majetkových vztahů lze rozumět právě dohodu o vypořádání SJM. Smlouva dle ust. § 24a odst. 1 zákona o rodině manželům umožňuje, aby v jejím rámci upravili do budoucna vzájemné majetkové vztahy v jiném rozsahu, než v rozsahu

---

166 ŠTASTNÁ, J., *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 38.

167 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 210.

168 ŠTASTNÁ, J., *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 39.

vymezeném společným jměním manželů. Soudní praxe dovodila, že smlouva o vypořádání vzájemných majetkových vztahů manželů, kterou zákon podmiňuje rozvod dohodou manželů bez zjišťování příčin rozvratu, je ale účinná pouze v případě, o němž bylo rozhodnuto dle ust. § 24a zákona o rodině¹⁶⁹.

Dohoda o vypořádání společného jmění manželů musí být uzavřena do tří let od zániku manželství, tj. do tří let ode dne, kdy rozsudek o rozvodu manželství nabyl právní moci. Pokud k uzavření dohody v této lhůtě nedojde, uplatní se zákonná domněnka vypořádání SJM dle ust. § 150 odst. 4 ObčZ. Byla-li předmětem dohody nemovitost, návrh na vklad do katastru nemovitostí musí být katastrálnímu úřadu rovněž podán ve lhůtě tří let od zániku manželství. Pokud sice byla dohoda o vypořádání SJM uzavřena v tříleté lhůtě od zániku manželství, avšak návrh na vklad do katastru nemovitostí byl podán až po uplynutí této lhůty, katastrální úřad musí takový návrh zamítnout (viz stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28.6.2000, sp.zn. Cpjn 38/98). V tomto případě se ohledně vypořádání SJM rovněž uplatní zákonná domněnka vypořádání dle ust. § 150 odst. 4 ObčZ¹⁷⁰.

V souvislosti s výše uvedeným je nutno zmínit závěry vyplývající z rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9.3.2011, sp.zn. 31 Cdo 1038/2009, jelikož jde o rozhodnutí v jistém smyslu průlomové. Dle odůvodnění tohoto rozhodnutí v případě, že před uplynutím tříleté lhůty ode dne zániku SJM je podán návrh na vypořádání SJM, nemůže se po dobu, ve které řízení probíhá, uplatnit vůči věcem, které jsou předmětem vypořádání, zákonná domněnka vypořádání SJM. Proto lze ohledně těchto věcí provést v době, kdy řízení probíhá, vypořádání mimosoudní dohodou, a to i po uplynutí tří let od zániku SJM. Protože účastníci mohou v rámci smluvní volnosti disponovat i s věcmi ze zaniklého SJM, které již připadly do výlučného majetku některého z nich (například na základě částečné dohody o vypořádání SJM), nic jim nebrání zahrnout do dohody o vypořádání SJM i tyto věci, resp. některé z nich.

Nejvyšší soud se tímto rozhodnutím od výše zmiňovaného stanoviska

---

169 ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M., a kolektiv. *Občanský zákoník I, II. 2.* vydání, Praha : C. H. BECK, 2009, s. 1007 – 1008.

170 ŠTASTNÁ, J., *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství.* Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 41.

občanskoprávního a obchodního kolegia neodchyluje. Odchyluje se ale od právního názoru vyjádřeného ve starší judikatuře, dle kterého po uplynutí tří let od zániku SJM nelze platně uzavřít mimosoudní dohodu o vypořádání SJM, a to ani když probíhá soudní řízení o vypořádání SJM.

8.1.4 Vypořádání SJM rozhodnutím soudu

V § 150 odst. 3 občanského zákoníku je stanoveno, že neprovede-li se vypořádání SJM dohodou, provede je na návrh některého z manželů soud. Ze zákona vyplývá, že návrh na vypořádání SJM rozhodnutím soudu musí být podán ve tříleté lhůtě ode dne zániku manželství. Pokud tato lhůta dodržena nebude, nastoupí zákonná domněnka vypořádání dle § 150 odst. 4 ObčZ. Soud však může rozhodnout ve věci i po uplynutí tříleté lhůty¹⁷¹.

Soud není podaným návrhem vázán, neboť z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky (ust. § 153 odst. 2 OSŘ). To ovšem neznamena, že by soud nebyl vůbec vázán žalobním návrhem, může totiž vypořádat jen ty části majetku, ohledně kterých účastníci vypořádání navrhli. Jak již bylo stanoveno výše, způsoby vypořádání SJM lze kumulovat, proto by o těch položkách, které nebyly zahrnuty do návrhu na vypořádání SJM soudem, platila zákonná domněnka vypořádání dle ust. § 150 odst. 4 ObčZ. Řízení o vypořádání společného jmění manželů je řízením, ve kterém mají účastníci na obou stranách sporu jak postavení navrhovatele, tak postavení odpůrce, jde o tzv. *iudicium duplex*. Každý z účastníků tedy může označit majetek, který je třeba vypořádat, aniž by šlo o vzájemnou žalobu a podá-li jeden z bývalých manželů návrh na vypořádání SJM, je tím konzumováno i žalobní právo druhého účastníka, který již žalobu nemůže podat. Stejně tak zpětvzetí žaloby není možné bez souhlasu obou účastníků¹⁷².

Předmětem vypořádání jsou jednak věci, přičemž podmínkou jejich vypořádání je, aby v době rozhodnutí soudu skutečně existovaly a tvořily součást SJM, dále práva a závazky tvořící součást SJM¹⁷³. Při určení ceny věci může soud vycházet ze shodných

---

171 ŠTASTNÁ, J., *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 41.

172 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 213, 216.

173 Tamtéž, s. 221.

tvrzení účastníků. Pokud se účastníci na určení ceny věci nedohodnou, musí soud tuto cenu zjistit, zpravidla pomocí znaleckého posudku. Při stanovení ceny věci se vychází z ceny věci v době vypořádání, ale ze stavu věci v době zániku, popř. zúžení SJM. Toto pravidlo se uplatní zejména v případech, kdy věc je přikazována do vlastnictví tomu z účastníků, který ji užívá, nebo pokud ji užívají oba z účastníků a nedošlo k jejímu nadměrnému opotřebení či poškození. Pokud k takovému nadměrnému opotřebení došlo, například u rodinného domu vlivem klimatických podmínek a jeho neudržováním či neužíváním účastníky, a tím došlo k poklesu jeho hodnoty, musí tento pokles hodnoty postihnout oba účastníky, ledaže by tento stav zavínil výlučně jeden z nich. V případech, kdy věc užívá jeden z účastníků a věc je následně přikázána do vlastnictví druhého z účastníků, je namístě ji ocenit podle stavu v době rozhodování¹⁷⁴.

Stejně tak jedná-li se o vypořádání SJM manželů – bývalých společných nájemců družstevního bytu a společných členů bytového družstva, jehož předmětem je vypořádání hodnoty práv a povinností spojených s užíváním tohoto bytu, nelze vycházet ze zůstatkové hodnoty, ani z hodnoty vypořadacího podílu. Jde o majetková práva, jejichž cena se pro účely uvedeného řízení stanoví cenou obvyklou, tj. cenou, kterou by bylo možno za převod těchto členských práv a povinností v rozhodné době a místě dosáhnout¹⁷⁵.

V rozhodovací praxi soudů dochází k problémům, jak ocenit věc, která byla pořízena na leasing. V praxi často docházelo k postupu, kdy soud samotný leasing nevypořadával, vypořadával však vztah z leasingu stejně, jakoby by šlo o vlastnické právo k jeho předmětu, tedy vycházel z ceny věci a jako aktivum ji přidal na stranu toho, kdo bude v leasingu pokračovat. Při řešení tohoto problému je nutno se přiklonit k názoru, že při ocenění ceny práva vyplývajícího z leasingové smlouvy nelze vycházet pouze z ceny věci a výše splátek zaplacených a těch, které je třeba zaplatit. Je nutno ocenit samotné právo vyplývající z leasingové smlouvy¹⁷⁶.

Při vypořádání SJM rozhodnutím soudu se uplatňují zásady dle ust. § 149 odst. 2 ObčZ. Dříve se mělo zato, že tato pravidla se obecně vztahují na vypořádání SJM

---

174 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 224 – 226.

175 Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21.8.2000, sp.zn. 22 Cdo 717/99.

176 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 231 – 232.

jakýmkoliv způsobem. V poslední době se ale množí názory, že se tato pravidla používají pouze při vypořádání SJM soudem, jelikož při vypořádání SJM dohodou si v souladu se zásadou smluvní volnosti a autonomie vůle mohou bývalí manželé sjednat i něco jiného, než stanoví zákon¹⁷⁷. Soud se při vypořádání SJM řídí těmito zásadami:

a) zásada rovnosti podílů

Dle ust. § 149 odst. 2 se při vypořádání SJM vychází z toho, že podíly obou manželů na majetku patřícím do jejich společného jmění jsou stejné. Stejně tak se vychází z toho, že závazky obou manželů vzniklé za trvání manželství jsou manželé povinni splnit rovným dílem.

Zásada rovnosti podílů ale neplatí bezvýjimečně a soud může s přihlédnutím ke konkrétní situaci stanovit i jiné než stejné podíly. Důvodem pro snížení podílu může být vyšší než obvyklé utrácení peněz za alkohol, gamblerství, apod., ale i činnosti jinak nezávadné, např. nákladné záliby jednoho z manželů. Soud může naopak podíl jednoho z manželů zvýšit, například v situaci, kdy zvýšené úsilí jednoho z manželů zajistilo nabytí a udržení majetku značné hodnoty. Při stanovení výše podílů je nutno přihlédnout i k tomu, že jeden z manželů bude pečovat o více dětí či o dítě zdravotně postižené. Samotné svěřením dětí do péče jednoho z manželů ale automaticky neznamená zvýšení podílu tohoto manžela¹⁷⁸. Dle rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14.12.2011, sp.zn. 22 Cdo 3272/2010, mohou k odklonu od rovnosti podílů obou manželů (tzv. disparita podílů) vést mimo jiné i potřeby nezletilých dětí. Z odůvodnění předmětného rozhodnutí vyplývá, že jde o otázku, kterou dosavadní judikatura neřešila. V soudní praxi se potřeby nezletilých dětí dosud zohledňovaly zejména při stanovení, které konkrétní věci mají být přikázány manželu, který o děti pečuje, nikoli při stanovení výše podílu. V posuzovaném případě byly nezletilé děti svěřeny do výchovy jednoho z manželů a tomuto byla soudem snížena částka, kterou měl vyplatit druhému manželu na vyrovnání vypořádacího podílu, s odůvodněním, že obě děti jsou ve věku blízkém dospělosti, a tudíž jejich životní potřeby dosahují výše životních potřeb dospělých osob. Nejvyšší soud se s těmito závěry ztotožnil a rozhodl, že s přihlédnutím

177 ŠTASTNÁ, J., *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 43.

178 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 239 – 242.

k potřebám nezletilých dětí mohou být skutečně stanoveny jiné než stejné vypořádací podíly.

Dle judikatury se ale při stanovení výše podílů nepřihlíží k důvodům rozpadu manželství, a to ani tehdy, byl-li zjevnou příčinou rozvratu manželství mimomanželský vztah jednoho z manželů¹⁷⁹.

b) vnosy a zápočty

Problematika tzv. vnosů a zápočtů je upravena rovněž v ust. § 149 odst. 2 ObčZ, dle kterého je každý z manželů oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno to, co ze svého vynaložil na společný majetek, a je povinen nahradit, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek. Realizace této kompenzace ale nemusí probíhat reálně, stačí, že se vzájemné závazky započítají.

Předmětem zápočtu nemůže být to, co bylo vynaloženo ze společného jmění manželů ve prospěch jednoho z manželů, avšak nikoliv na jeho majetek. Tak se předmětem zápočtu nemůže stát výživné, které jeden z manželů platí na dítě z předchozího vztahu, stejně tak částky vynaložené na osobní potřeby jednoho z manželů, platby na pojištění manžela nebo částky zaplacené na pokuty či náhradu škody¹⁸⁰.

Soudní praxe zdůrazňuje obtíže při vyčíslení toho, co by měl podnikající manžel nahradit ve prospěch společného jmění. Lze se přiklonit k závěru, že podnikající manžel je povinen nahradit do SJM takovou částku, jež se rovná kladnému rozdílu mezi aktivy a pasivy jeho podnikání ke dni zániku SJM, což je zpravidla cena jeho podniku (pokud nebyl vytvořen i vynaložením oddělených prostředků podnikajícího manžela). V případě, že by hodnota byla záporná, není v daném případě co do společného jmění manželů nahrazovat¹⁸¹.

Při realizaci zápočtů platí princip redukce, to znamená, že se výše vynaložených nákladů snižuje úměrně ke snížení hodnoty věci, na kterou byly vynaloženy.

Dle soudní praxe je-li v době vypořádání hodnota věci nižší, než byla její

---

179 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 244.

180 Tamtéž, s. 234 – 235.

181 ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M., a kolektiv. *Občanský zákoník I, II*. 2. vydání, Praha : C. H. BECK, 2009, s. 994 – 995.

původní hodnota, je třeba k tomu přihlídnout a náklady, které na ni jeden z manželů vynaložil, se nebudou hradit v plné výši, ale ve výši redukované podle poměru, v němž došlo ke snížení hodnoty věci. Pokud by byla hodnota věci v době vypořádání vyšší než původní hodnota, pak by se k tomuto zvýšení při stanovení náhrady nákladů vynaložených z prostředků jen jednoho z manželů nepřihlíželo. Byly-li prostředky ze SJM vynaloženy na věc ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů, která již neexistuje, není důvod pro neprovedení zápočtu. Jde-li ale o investice z výlučného majetku na majetek v SJM, který již neexistuje, nelze zápočet realizovat¹⁸².

V případech, kdy majetek ze SJM byl vynaložen na výlučný majetek jednoho z manželů, soud uloží povinnost k náhradě i bez návrhu. V opačném případě, tedy pokud manžel žádá nahrazení toho, co bylo z jeho výlučného majetku vynaloženo na pořízení majetku do SJM, musí o náhradu požádat, jinak mu ji soud nepřizná¹⁸³.

c) zřetel na potřeby nezletilých dětí

Občanský zákoník v § 149 odst. 3 stanoví, že se při vypořádání přihlédne především k potřebám nezletilých dětí. Jak již bylo stanoveno výše, soud při vypořádání SJM přihlíží k tomu, kterému z manželů byly děti svěřeny do výchovy. Tato skutečnost ale sama o sobě neznamená zvýšení podílu tohoto manžela. Potřeby nezletilých dětí mohou rovněž vést k odklonu od principu rovnosti podílů (viz výše). Věci, které jsou majetkem dětí, ale nikdy nesmějí být do předmětu vypořádání SJM zahrnuty¹⁸⁴.

d) zřetel na péči o rodinu a princip zásluhovosti

Dle ustanovení § 149 odst. 3 ObčZ se při vypořádání SJM přihlédne především k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu a k tomu, jak se zasloužil o nabytí a udržení SJM. Při určení míry přičinění je třeba vzít též na zřetel péči o děti a obstarávání společné domácnosti. Předmětné ustanovení má za cíl chránit toho z manželů, který sice nepřináší společné domácnosti peněžní příjmy ze svého povolání, ale přesto má vlastním přičiněním nezanedbatelný vliv na prosperitu domácnosti a péči

---

182 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 236 – 237.

183 KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., SALAČ, J. *Občanské právo hmotné 1*. Praha : Wolters Kluwer, a.s., 2009, s. 352.

184 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 243.

o děti. Jedná se především o ženy, které se věnovaly výchově dětí a potřebám rodiny na úkor svého pracovního zařazení.

Soud zpravidla rozhodne tak, že jednotlivé kusy majetku, které jsou předmětem vypořádání, rozdělí mezi účastníky. Hlediskem příkázání věci do vlastnictví manžela je dle konstantní judikatury především účelnost, tedy věc se přikáže do vlastnictví toho z manželů, který ji účelněji využije. Lze rovněž přihlídnout k tomu, který z účastníků věc po rozvodu užíval a v jehož držení došlo k její amortizaci¹⁸⁵. Soud může rozhodnout i tím způsobem, že určitou věc přikáže do vlastnictví jednoho z manželů s tím, že tento manžel bude povinen se s druhým manželem finančně vyrovnat. Není vyloučeno, aby soud rozhodl tak, že všechny věci budou ve vlastnictví jednoho z manželů, kterému bude uloženo proplatit celý podíl druhého manžela v penězích¹⁸⁶. Rozhodne-li soud o povinnosti finančního vyrovnání, dle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 17.1.2001, sp.zn. 22 Cdo 2433/99, musí být jednoznačně zřejmé, jak soud k této částce dospěl a výpočet této částky musí být natolik přehledný, aby se mohl kdokoli přesvědčit o její správnosti. Soudní praxe se při vypořádávání SJM dlouhodobě řídí zásadou, že věci ze zaniklého SJM se mají mezi manžely rozdělit tak, aby částka, kterou má jeden z manželů zaplatit na vyrovnání druhému, byla co nejnižší¹⁸⁷.

Při vypořádání nemovitosti není výjimkou ani rozhodnutí soudu o příkázání nemovitosti do podílového spoluvlastnictví bývalých manželů. Lze konstatovat, že by ovšem takové rozhodnutí musely odůvodňovat okolnosti konkrétního případu a rozhodně by jím neměly být obcházeny obtíže soudce při rozhodování o tom, kterému z manželů má věc být přikázána. Pokud se totiž manželé nejsou schopni dohodnout na vypořádání SJM a věc by byla přikázána do jejich podílového spoluvlastnictví, znamenalo by to de facto nutnost řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví¹⁸⁸.

Stejně jako při vypořádání SJM dohodou, i při vypořádání SJM rozhodnutím

---

185 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 245 – 246.

186 Tamtéž, s. 246.

187 ŠTASTNÁ, J., *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 46 – 47.

188 Tamtéž, s. 47.

soudu může být důsledkem vypořádání vznik vlastnictví bytové jednotky dle ust. § 5 odst. 2 zákona o vlastnictví bytů, vypořádává-li se budova (viz str. 101).

Rozsudek o vypořádání SJM je závazný pouze pro účastníky a práva třetích osob jím nejsou dotčena¹⁸⁹.

8.1.5 Zákonná domněnka vypořádání SJM

Nedošlo-li k vypořádání společného jmění dohodou bývalých manželů ani nebyl-li ve tříleté lhůtě ode dne zániku jejich manželství podán návrh na vypořádání SJM rozhodnutím soudu, uplatní se zákonná domněnka vypořádání SJM dle ustanovení § 150 odst. 4 občanského zákoníku.

Po uplynutí zákonem stanovené lhůty platí ohledně movitých věcí, že se manželé vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich věci ze společného jmění manželů užívá výlučně jako vlastník pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti.

O ostatních movitých věcech a nemovitých věcech platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví a že podíly obou spoluvlastníků jsou stejné. Vznik tohoto podílového spoluvlastnictví se zapíše do katastru nemovitostí záznamem i na základě ohlášení jednoho z bývalých manželů doloženého pravomocným rozhodnutím soudu o rozvodu manželství a potvrzením tohoto soudu, že do uplynutí tří let od zániku manželství nebyla podána žaloba na soudní vypořádání SJM, ani neproběhlo nebo neprobíhá řízení o vypořádání zaniklého SJM¹⁹⁰.

O ostatních majetkových právech, pohledávkách a závazcích manželům společných rovněž platí totéž co výše, tedy že jsou v podílovém spoluvlastnictví bývalých manželů a jejich podíly jsou stejné.

Význam této zákonné domněnky je spatřován v nastolení právní jistoty do majetkových vztahů jak mezi manžely navzájem, tak mezi manžely a třetími osobami. Po uplynutí lhůty tří let od zániku manželství již mezi manžely neexistuje žádné nevypořádané jmění¹⁹¹.

---

189 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 220.

190 KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., SALAČ, J. *Občanské právo hmotné I*. Praha : Wolters Kluwer, a.s., 2009, s. 357.

191 Tamtéž, s. 358.

8.1.6 Vypořádání SJM při jeho modifikaci

Dle ustanovení § 149 odst. 4 občanského zákoníku se použijí předchozí odstavce téhož ustanovení zákona i v případech uvedených v ust. § 143a odst. 1 a § 148 odst. 1 ObčZ. Tedy v případě, že bylo společné jmění manželů zúženo či rozšířeno smlouvou anebo rozhodnutím soudu, je nutno majetek, který přestane tvořit předmět SJM, vypořádat. Tento majetek se vypořádává podle stejných zásad, jaké obecně platí při vypořádání SJM. Nedojde-li k vypořádání tohoto majetku dohodou ani rozhodnutím soudu, uplatní se rovněž právní domněnka vypořádání SJM dle ust. § 150 odst. 4 ObčZ¹⁹².

8.1.7 Vypořádání SJM po smrti jednoho z manželů

I po smrti jednoho z manželů je nutno společné jmění vypořádat. Může ale nastat několik případů.

Zemřel-li jeden z manželů za trvání manželství, je nutno vypořádat společné jmění, které měl s pozůstalým manželem. Toto vypořádání se provádí v řízení o dědictví dle ustanovení § 175l občanského soudního řádu, dle něhož soud rozhodne o obvyklé ceně majetku v době smrti zůstavitele a podle zásad uvedených v občanském zákoníku určí, co z tohoto majetku patří do dědictví a co náleží pozůstalému manželovi. Při určení ceny obvyklé může soud vycházet z určení ceny věci samotnými účastníky (dědicové nebo pozůstalý manžel), pokud se tito na ceně shodnou a jejich odhad není zjevně nepřiměřený hodnotě věci. V opačném případě soud ustanoví znalce, který provede odhad ceny nemovitostí a movitých věcí¹⁹³. Závisí-li rozhodnutí soudu na skutečnosti, která zůstala mezi pozůstalým manželem a některým z dědiců sporná, postupuje soud dle ust. § 175k odst. 3 OSŘ, tedy omezí se pouze na zjištění jejich spornosti a při vypořádání společného jmění k ní nepřihlíží. Účastníci se pak mohou domáhat svých práv k tomuto majetku nebo ohledně těchto dluhů žalobou mimo řízení o dědictví. Smyslem vypořádání je určit, které z věcí, práv nebo majetkových hodnot náležejících do společného jmění, popř. jaká jejich část, tvoří předmět dědictví a které z nich, popř. jejich část, připadají pozůstalému manželovi.

---

192 Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23.2.2011, sp.zn. 20 Cdo 653/2009.

193 ŠTASTNÁ, J., *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 49.

Případný rozdíl je třeba vyrovnat tzv. „náhradovou pohledávkou“, která se zařadí do soupisu aktiv nebo pasiv dědictví. Při tomto určení se upřednostňuje rozdělení jednotlivých věcí, práv a jiných majetkových hodnot mezi dědictví a pozůstalého manžela před příkazováním podle ideálních podílů na těchto věcech či jiných majetkových hodnotách. Smyslem je zabránit nežádoucímu podílovému spoluvlastnictví mezi dědici a pozůstalým manželem a případným sporům, které by z vypořádání podílového spoluvlastnictví mohly vzniknout. O vypořádání SJM soud rozhodne usnesením. Je-li to účelné a hospodárně, může soud ovšem rozhodnout o vypořádání SJM až v usnesení o dědictví¹⁹⁴. Dle ustanovení § 1751 odst. 2 OSŘ zjistí-li soud dříve než je dědické řízení pravomocně skončeno, další majetek ve společném jmění, rozhodne o něm dodatečně podle odst. 1 téhož ustanovení zákona, přičemž vychází z původního rozhodnutí.

Při vypořádání SJM po smrti jednoho z manželů musí být přihlédnuto k tomu, že určitá práva přecházejí na stanovené subjekty přímo *ex lege*. To se týká zejména členského podílu v bytovém družstvu, pokud bylo právo na družstevní byt nabyto za trvání manželství. Dle § 707 odst. 2 ObčZ se členem družstva stává pozůstalý manžel a jemu náleží členský podíl. K této skutečnosti soud v řízení o dědictví přihlédne, což znamená, že hodnota práv a povinností přešlých na pozůstalého manžela se započte na jeho podíl ze SJM¹⁹⁵.

Dalším z případů, které mohou nastat, je situace, kdy SJM zanikne za života obou manželů a před jeho vypořádáním jeden z manželů zemře. Zaniklo-li SJM ještě za života zůstavitele (např. rozvodem manželství) a nebylo-li za života zůstavitele vypořádáno, avšak byl již podán návrh na vypořádání SJM rozhodnutím soudu, soud v dědickém řízení vyčká výsledku již zahájeného soudního řízení o vypořádání SJM a do dědictví zařadí to, co z tohoto majetku připadlo podle pravomocného rozsudku soudu zemřelému manželovi. Složitější je případ, kdy SJM zaniklo rozvodem manželství a za života obou manželů nebyl návrh na vypořádání SJM podán, načež jeden z manželů zemřel. V tomto případě soud při vyhotovování soupisu aktiv a pasiv

---

194 BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. díl. 7.vydání. Praha : C. H. BECK, 2006, s. 836.

195 ŠŤASTNÁ, J., *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 50.

dědictví vychází z dohody o vypořádání společného jmění, kterou po smrti zůstavitele uzavřeli dědicové s rozvedeným manželem zůstavitele, nebo z rozhodnutí soudu o vypořádání společného jmění, které bylo vydáno v řízení podle Části třetí OSŘ na návrh dědiců nebo rozvedeného manžela. Do doby, než bude o návrhu dědiců nebo rozvedeného manžela rozhodnuto, je možné řízení o dědictví přerušit¹⁹⁶.

8.1.8 Zánik a vypořádání SJM dle insolvenčního zákona

Je-li dlužník v úpadku (viz ust. § 3 insolvenčního zákona), rozhodne insolvenční soud o způsobu řešení úpadku. Insolvenční zákon (dále „*InsZ*“) zná čtyři způsoby řešení úpadku, a to konkurs, reorganizaci, oddlužení a zvláštní způsoby řešení úpadku, které tento zákon stanoví pro určité subjekty nebo pro určité druhy případů. Pro společné jmění manželů mají význam zejména první dva způsoby řešení úpadku, a to konkurs a reorganizace¹⁹⁷.

a) konkurs

Dle ust. § 268 odst. 1 *InsZ* prohlášením konkursu zaniká společné jmění dlužníka a jeho manžela. Byl-li vznik SJM dlužníka a jeho manžela vyhrazen ke dni zániku manželství, má prohlášení konkursu stejné majetkoprávní účinky jako zánik manželství. Po prohlášení konkursu se dle ustanovení § 268 odst. 2 *InsZ* provede vypořádání SJM, které zaniklo prohlášením konkursu nebo zaniklo do prohlášení konkursu, ale dosud nebylo vypořádáno, anebo bylo zúženo smlouvou nebo rozhodnutím soudu a do prohlášení konkursu nebylo vypořádáno. Dle ust. § 268 odst. 3 *InsZ* se v posledních dvou případech prohlášením konkursu staví tříletá lhůta k vypořádání SJM stanovená dle *ObčZ*, jestliže má skončit nejpozději do 6 měsíců od prohlášení konkursu.

Ustanovení § 269 insolvenčního zákona zakotvuje neplatnost některých smluv uzavřených mezi manžely po podání insolvenčního návrhu dlužníkem, a jde-li o insolvenční návrh věřitele poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, a to mimo jiné dohody o vypořádání SJM včetně soudně schváleného smíru.

---

196 BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. díl. 7.vydání. Praha : C. H. BECK, 2006, s. 837 – 838.

197 ŠTASTNÁ, J., *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 50.

Tyto dohody se stávají neplatnými prohlášením konkursu. Dle ust. § 269 odst. 2 InsZ pokud v době prohlášení konkursu již uplynula lhůta pro vypořádání SJM dle ObčZ, aniž byla uzavřena dohoda o vypořádání SJM, nastanou účinky spojené s uplynutím lhůty k vypořádání, tj. zákonná domněnka vypořádání SJM dle ust. § 150 odst. 4 občanského zákoníku, až po 6 měsících od prohlášení konkursu. Do té doby lze uzavřít novou dohodu o vypořádání SJM nebo podat návrh na jeho vypořádání rozhodnutím soudu, přičemž práva třetích osob nabytá v dobré víře tím nejsou dotčena.

Dle § 246 odst. 1 InsZ prohlášením konkursu přechází na insolvenčního správce oprávnění nakládat s majetkovou podstatou, stejně jako výkon práv a plnění povinností souvisejících s majetkovou podstatou, které přísluší dlužníku¹⁹⁸. Tak dle ust. § 270 odst. 1 InsZ prohlášením konkursu přechází na insolvenčního správce oprávnění uzavřít dohodu o vypořádání SJM dlužníka a jeho manžela nebo navrhnout jeho vypořádání u soudu. Dohody o vypořádání SJM uzavřené dlužníkem po prohlášení konkursu jsou neplatné. Dle odst. 2 téhož ustanovení zákona spadá část SJM, kterou dlužník použil se souhlasem manžela k podnikání, při vypořádání SJM vždy do majetkové podstaty.

Co se týče dohody o vypořádání SJM uzavřené insolvenčním správcem, tato je dle ust. § 271 odst. 1 InsZ účinná, jakmile ji schválí insolvenční soud. Dle ust. § 271 odst. 2 InsZ ji soud neschválí, je-li v rozporu s právními předpisy nebo jestliže s ní nesouhlasí věřitelský výbor. Insolvenčním soudem schválená dohoda má dle odst. 3 téhož ustanovení zákona účinky pravomocného rozsudku. Pro zrušení rozhodnutí o schválení dohody platí obdobně ustanovení OSŘ o zrušení usnesení o schválení smíru.

Rozhodnutí o tom, zda insolvenční soud schvaluje dohodu, doručí dle ust. § 272 odst. 1 InsZ soud účastníkům dohody a věřitelskému výboru, a to zvlášť. Dle ust. § 272 odst. 2 InsZ proti rozhodnutí o schválení této dohody není odvolání přípustné, zatímco proti rozhodnutí, kterým soud tuto dohodu neschválí, se mohou odvolat pouze účastníci dohody.

Dle ust. § 273 odst. 1 InsZ probíhá-li řízení o vypořádání SJM, stává se insolvenční správce prohlášením konkursu účastníkem tohoto řízení namísto dlužníka. Trvají-li účinky rozhodnutí o úpadku, nelze toto řízení skončit soudním smírem. Pokud bylo podáno odvolání proti rozhodnutí, kterým insolvenční soud dohodu o vypořádání

198 ŠTASTNÁ, J., *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 51.

SJM neschválil, dle ust. § 273 odst. 2 InsZ soud přerušil řízení o vypořádání SJM až do rozhodnutí odvolacího soudu.

Dle ustanovení § 274 InsZ nelze-li provést vypořádání SJM proto, že závazky dlužníka, které z něj mohou být uspokojeny, jsou vyšší než majetek, který náleží do SJM, zahrne se celý majetek náležející do SJM do majetkové podstaty.

Dle § 275 InsZ se pohledávka manžela dlužníka vzniklá po prohlášení konkursu vypořádáním SJM považuje za přihlášenou pohledávku a uspokojí se stejně jako tyto pohledávky.

b) reorganizace

Druhý způsob řešení dlužníkového úpadku, který má vliv na společné jmění manželů, je reorganizace. Reorganizací se dle ust. § 316 insolvenčního zákona rozumí postupné uspokojování pohledávek věřitelů při zachování dlužníkového podniku zajištěné opatřeními k ozdravení hospodaření toho podniku podle insolvenčním soudem schváleného reorganizačního plánu s průběžnou kontrolou jeho plnění ze strany věřitelů. Reorganizací lze tedy řešit jen úpadek dlužníka, který je podnikatelem, reorganizace se týká jeho podniku. Povoláním reorganizace společné jmění dlužníka a jeho manžela nezaniká, reorganizace má na SJM vliv v tom smyslu, že k jejímu provedení může být použit majetek v SJM. K použití majetku je třeba souhlasu dlužníkového manžela, přičemž prohlášení o souhlasu musí být vlastnoručně podepsáno, pravost podpisu na něm úředně ověřena a musí být přiloženo k reorganizačnímu plánu (viz ust. § 342 písm. c) InsZ)¹⁹⁹.

8.1.9 Zánik a vypořádání SJM dle trestního zákoníku

Zánik společného jmění manželů je dle trestního zákoníku (dále „TZ“) *ex lege* spojen s trestem propadnutí majetku. Dle ustanovení § 66 odst. 4 TZ společné jmění manželů zaniká výrokem o propadnutí majetku. Trest propadnutí majetku dle ust. § 66 TZ je zásahem do Listinou základních práv a svobod zaručeného práva na ochranu nedotknutelnosti majetku²⁰⁰.

Trest propadnutí majetku může soud uložit dle ust. § 66 odst. 1 TZ vzhledem

---

199 ŠTASTNÁ, J., *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 52 – 53.

200 Tamtéž, s. 53.

k okolnostem spáchaného trestného činu a poměrům pachatele, odsuzuje-li pachatele k výjimečnému trestu anebo odsuzuje-li jej za zvlášť závažný zločin, jímž se pachatel pro sebe nebo pro jiného snažil získat majetkový prospěch. Bez těchto podmínek může soud dle ust. § 66 odst. 2 TZ trest propadnutí majetku uložit pouze v případě, že to trestní zákon ve své zvláštní části dovoluje; jako samostatný trest může být trest propadnutí majetku uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a k osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.

Trest propadnutí majetku dle ust. § 66 odst. 3 TZ postihuje celý majetek odsouzeného nebo tu jeho část, kterou soud určí, s výjimkou prostředků či věcí, jichž je nezbytně třeba k uspokojení životních potřeb odsouzeného nebo osob, o jejichž výživu nebo výchovu je odsouzený podle zákona povinen pečovat.

Vlastníkem propadlého majetku se dle ust. § 66 odst. 5 TZ stává stát.

Společné jmění manželů zaniká právní mocí rozsudku, jímž byl uložen trest propadnutí majetku a do práv odsouzeného manžela vstupuje stát, který může uzavřít dohodu o vypořádání SJM s druhým manželem. Společné jmění manželů zaniká jen za předpokladu, že nezaniklo již dříve z jiného důvodu, nebylo zrušeno za trvání manželství a manželé si nevyhradili vznik svého společného jmění ke dni zániku manželství. SJM také zaniká, jestliže byl uložen trest propadnutí majetku vztahující se jen k části majetku pachatele. Ustanovení § 66 odst. 4 TZ o zániku SJM se netýká zániku jiných společných práv manželů, např. společného nájmu bytu, společného členství v bytovém družstvu či společných autorských práv, může mít však vliv na trvání těchto práv, např. na společné členství v bytovém družstvu a na společný nájem družstevního bytu manžely, protože na zánik SJM navazuje vypořádání zůstatkové hodnoty družstevního podílu patřícího do něj²⁰¹.

8.2 Zánik a vypořádání SJM dle nového občanského zákoníku

8.2.1 Obecně o vypořádání SJM

Vypořádání společného jmění manželů jsou v novém občanském zákoníku věnována ustanovení § 736 – 742.

---

201 ŠŤASTNÁ, J., *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010, s. 53 – 54.

Nový občanský zákoník nejprve pojednává obecně o vypořádání SJM, dále upravuje vypořádání SJM dohodou, rozhodnutím soudu, uplatněním zákonné domněnky a na závěr specifikuje zásady ovládající proces vypořádání SJM.

Dle ustanovení § 736 NobčZ je-li společné jmění zrušeno nebo zanikne-li, anebo je-li zúžen jeho stávající rozsah, provede se likvidace dosud společných povinností a práv jejich vypořádáním. Dokud zúžené, zrušené nebo zaniklé společné jmění není vypořádáno, použijí se pro ně ustanovení o společném jmění přiměřeně.

Dle ust. § 737 odst. 1 NobčZ nesmí být vypořádáním SJM dotčeno právo třetí osoby. Bylo-li její právo vypořádáním dotčeno, může se třetí osoba domáhat, aby soud určil, že je vypořádání vůči ní neúčinné. Dle odst. 2 téhož ustanovení zákona má vypořádání dluhů účinky jen mezi manžely.

8.2.2 Komparace obecných ustanovení o vypořádání SJM v ObčZ a NObčZ

Co se stávající právní úpravy týče, občanský zákoník v podstatě obsahuje pouze jediné obecné ustanovení ohledně vypořádání SJM, tedy ust. § 149 odst. 1, kde je stanoveno, že SJM zaniká zánikem manželství. V dalších odstavcích téhož ustanovení zákona se hovoří o zásadách, které proces vypořádání SJM ovládají, a které, jak již bylo stanoveno výše, jsou použitelné zejména při vypořádání SJM rozhodnutím soudu.

Nový občanský zákoník naproti tomu pojednává o vypořádání SJM širěji. Jednak zdůrazňuje, že vypořádání SJM se provádí nejen po jeho zániku, ale také po jeho zrušení či zúžení. Jinak řečeno, vypořádání může být pouze dílčí. Nový občanský zákoník tím dle důvodové zprávy k návrhu nového občanského zákoníku pružně reaguje na fakt, že k podobným situacím v praxi běžně dochází. Jeví se naprosto adekvátním zdůraznit zásadu, že se vypořádání provádí i po zúžení SJM, přímo v zákoně.

Novinkou, kterou nový občanský zákoník přináší a kterou je nutno ocenit především, je zásada, že se pro zúžené, zrušené či jinak zaniklé, avšak dosud nevypořádané SJM, použijí ustanovení o SJM přiměřeně. Tato zásada je dosud dovozována pouze výkladem anebo analogií dle ust. § 853 ObčZ. Tím, že nový občanský zákoník tuto zásadu obsahuje, přispívá k nastolení právní jistoty a je důkazem, že zákon reaguje na potřebu určité zásady, dosud dovozované z judikatury, výslovně stanovit a tím předejít problémům v praxi.

Nový občanský zákoník dále přímo v kapitole o vypořádání SJM znovu zdůrazňuje ochranu třetích osob, a to tak, že vypořádáním SJM nesmí být právo třetí osoby dotčeno. V opačném případě se může třetí osoba domáhat určení, že vypořádání SJM je vůči ní neúčinné. Dle důvodové zprávy k návrhu nového občanského zákoníku zde zákonodárce úmyslně zvolil sankci relativní bezúčinnosti, tedy nikoliv neplatnosti, s odůvodněním, že sankce neplatnosti, a to i relativní, se jeví jako nevhodná pro svůj absolutní dopad – působení vůči všem, který v tomto případě nelze považovat za žádoucí. Obdobu ustanovení, že vypořádání dluhů má účinky pouze mezi manžely, občanský zákoník rovněž neobsahuje.

Jak je patrné z výše uvedeného, nový občanský zákoník v obecných ustanoveních o vypořádání SJM pamatuje na zásady dovozované dosud pouze z judikatury. Pokud se týče rozvržení kapitoly o vypořádání, v novém občanském zákoníku je problematika vypořádání SJM systematicky řazena podobně, jako je tomu v občanském zákoníku.

8.2.3 Vypořádání SJM dohodou

Vypořádání společného jmění manželů dohodou se v novém občanském zákoníku nachází v ust. § 738 – 739.

Dle ust. § 738 odst. 1 NObčZ má dohoda o vypořádání vždy účinky ke dni, kdy společné jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, bez ohledu na to, zda dohoda byla uzavřena před anebo po zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění. Je-li však předmětem vypořádání věc, která se zapisuje do veřejného seznamu, nabývá dohoda právních účinků v části týkající se této věci zápisem do veřejného seznamu. Dle ust. § 738 odst. 2 NObčZ platnosti dohody o vypořádání nebrání, týká-li se jen části společných majetkových povinností a práv.

V § 739 odst. 1 NObčZ je stanoveno, že dohoda o vypořádání vyžaduje písemnou formu, pokud byla uzavřena za trvání manželství nebo pokud je předmětem vypořádání věc, u které vyžaduje písemnou formu i smlouva o převodu vlastnického práva. Dle ust. § 739 odst. 2 NObčZ nevyžaduje-li dohoda o vypořádání písemnou formu a požádá-li o to jeden z manželů, doručí mu druhý z manželů potvrzení, jak se vypořádali.

8.2.4 Komparace úpravy vypořádání SJM dohodou v ObčZ a NObčZ

Dle důvodové zprávy k návrhu nového občanského zákoníku vyvstala nutnost upravit otázku toliko nejasných a rovněž zřejmě nejednotných účinků vypořádání. Z toho důvodu NObčZ v § 738 odst. 1 stanoví, že má dohoda o vypořádání SJM vždy účinky ke dni zúžení, zrušení nebo zániku SJM. Totéž se týká i nemovitostí a přestože zákon vyžaduje pro účinnost dohody zápis do veřejného seznamu, tento zápis má pouze deklaratorní účinky.

Nový občanský zákoník rovněž v ust. § 738 odst. 2 zdůrazňuje, že vypořádání SJM dohodou může být toliko dílčí.

Obě právní úpravy se liší z hlediska požadavků na formální stránku dohody. Občanský zákoník v ust. § 150 odst. 1 vyžaduje pro dohodu o vypořádání SJM bezvýjimečně písemnou formu. Naproti tomu nový občanský zákoník stanoví, že dohoda o vypořádání SJM vyžaduje písemnou formu pouze tehdy, byla-li uzavřena za trvání manželství nebo je-li předmětem vypořádání věc, u které vyžaduje písemnou formu i smlouva o převodu vlastnického práva. Dle mého názoru by dohoda o vypořádání SJM měla mít písemnou formu, přikláním se tedy spíše k úpravě v občanském zákoníku. Nevyžaduje-li zákon pro dohodu o vypořádání SJM písemnou formu, je možné, že v praxi bude docházet ke sporným momentům, navíc bude existence dohody obtížně prokazatelná. Co lze hodnotit kladně, je obsah ustanovení § 739 odst. 2 NObčZ, tedy že nevyžaduje-li dohoda písemnou formu a požádá-li o to jeden z manželů, doručí mu druhý manžel potvrzení o tom, jak se vypořádali.

8.2.5 Vypořádání SJM rozhodnutím soudu

Vypořádání společného jmění manželů upravuje ust. § 740 a 742 nového občanského zákoníku.

Dle ust. § 720 NObčZ nedohodnou-li se manželé o vypořádání, může každý z nich navrhnout, aby rozhodl soud. O vypořádání rozhoduje soud podle stavu, kdy nastaly účinky zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění.

Dle ustanovení § 742 NObčZ nedohodnou-li se manželé nebo bývalí manželé jinak nebo neuplatní-li se ustanovení § 741, použijí se pro vypořádání společného jmění manželů tato pravidla:

- podíly obou manželů na vypořádávaném jmění jsou stejné,
- každý z manželů nahradí to, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho výhradní majetek,
- každý z manželů má právo žádat, aby mu bylo nahrazeno, co ze svého výhradního majetku vynaložil na společný majetek,
- přihlédne se k potřebám nezaopatřených dětí,
- přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, zejména jak pečoval o děti a o rodinnou domácnost,
- přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění.

Dle ust. § 742 odst. 2 NObčZ hodnota toho, co ze společného majetku bylo vynaloženo na výhradní majetek manžela, stejně jako hodnota toho, co z výhradního majetku bylo vynaloženo na společný majetek, se při vypořádání společného jmění započítává zvýšená nebo snižená podle toho, jak se ode dne vynaložení majetku do dne, kdy společné jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, zvýšila nebo snížila hodnota té součásti majetku, na niž byl náklad vynaložen.

8.2.6 Komparace úpravy vypořádání SJM rozhodnutím soudu v ObčZ a NObčZ

Co se týče vypořádání SJM rozhodnutím soudu, obě právní úpravy shodně stanoví, že tato forma vypořádání připadá v úvahu až ve chvíli, kdy se manželé na vypořádání svého společného jmění nedohodnou. Nový občanský zákoník navíc výslovně stanoví, že se SJM vypořádává ve stavu, kdy nastaly účinky zrušení, zúžení nebo zániku společného jmění. Jak již bylo stanoveno v kapitole o vypořádání SJM rozhodnutím soudu dle občanského zákoníku, zásada, že se jednotlivé kusy majetku ze SJM vypořádávají ve stavu ke dni zániku manželství, ale v ceně v době rozhodování soudu o vypořádání SJM, platí i dle současné právní úpravy. Opět je ale tato zásada dovozována pouze z judikatury a v občanském zákoníku obsažena není.

Obě právní úpravy obsahují určité zásady, kterými se vypořádání SJM řídí. V občanském zákoníku jsou tyto zásady vymezeny jako zásady, které obecně ovládají vypořádání SJM, tedy jakýkoli způsob vypořádání. Jak již bylo stanoveno, při vypořádání SJM dohodou se manželé mohou dohodnout téměř jakkoli, nemusí být tedy

dodržena ani zásada rovnosti podílů, ani zásady ostatní. I za současné právní úpravy lze dovodit, že zásady se vztahují především na vypořádání SJM rozhodnutím soudu. Nový občanský zákoník naproti tomu stanoví, že se pravidla pro vypořádání uplatní tehdy, nedohodnou-li se manželé či bývalí manželé, a neuplatní-li se zákonná domněnka vypořádání dle ust. § 741 NObčZ.

Výčet jednotlivých zásad se v obou předpisech téměř neliší. Dle obou právních úprav tedy platí při vypořádání SJM soudem zásada rovnosti podílů obou manželů, zásada, že každý z manželů nahradí to, co bylo ze SJM vynaloženo na jeho výlučný majetek a naopak každý z manželů má právo žádat, aby mu bylo nahrazeno, co ze svého výhradního majetku vynaložil na majetek v SJM. Dále soud při vypořádání přihlíží k potřebám nezletilých dětí (nový občanský zákoník používá širšího pojmu „*nezaopatřených dětí*“), k tomu, jak se který z manželů staral o rodinu (dle NObčZ o „*děti a rodinnou domácnost*“) a jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do SJM. Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku tato pravidla upřesňuje v tom smyslu, že je třeba je vykládat tak, aby dosavadní solidarita závazků nebyla rušena. Jinými slovy, ani zákonem, ani rozhodnutím soudu a ani dohodou manželů (ledaže by šlo o dohodu s věřitelem) nelze již jednou založenou solidaritu obou manželů zrušit.

Ustanovení § 742 odst. 2 NObčZ se týká problematiky tzv. vnosů, zápočtů a investic, tedy problematiky, která je dosud rovněž řešena pouze judikaturou. Může se totiž stát, že se hodnota určité věci ze SJM v mezidobí od zániku SJM do doby rozhodování soudu o jeho vypořádání může změnit. Sníží-li se hodnota této věci, dle konstantní judikatury se hradí náklady, které jeden z manželů na věc vynaložil, ve výši redukované podle poměru, v němž došlo ke snížení hodnoty věci. Došlo-li ale v mezidobí ke zvýšení této hodnoty, pak by se k tomuto zvýšení při stanovení náhrady nákladů vynaložených z prostředků jen jednoho z manželů nepřihlíželo²⁰². Nový občanský zákoník s judikaturou v tomto směru nekoresponduje a stanoví povinnost přihlídnout i ke zvýšení ceny věci v mezidobí ode dne zániku manželství do dne rozhodování soudu o vypořádání SJM. Dle důvodové zprávy k návrhu nového občanského zákoníku je tato výslovná úprava v dnešní době, kdy jsou charakteristické

202 DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 236 – 237.

výkyvy cen oběma směry, vyžadována.

Z obou právních předpisů vyplývá, že se výše uvedené zásady použijí rovněž v případě modifikace SJM dohodou a rozhodnutím soudu.

8.2.7 Vypořádání SJM uplatněním zákonné domněnky

Dle ustanovení § 741 NObčZ nedojde-li do tří let od zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění k vypořádání toho, co bylo dříve součástí společného jmění, ani dohodou, ani nebyl podán návrh na vypořádání rozhodnutím soudu, platí, že se manželé nebo bývalí manželé vypořádali tak, že:

- hmotné věci movité jsou ve vlastnictví toho z nich, který je pro potřebu svou, své rodiny nebo domácnosti výlučně jako vlastník užívá,
- ostatní hmotné věci movité a věci nemovité jsou v podílovém spoluvlastnictví obou; jejich podíly jsou stejné,
- ostatní majetková práva, pohledávky a dluhy náleží společně oběma; jejich podíly jsou stejné.

8.2.8 Komparace úpravy vypořádání SJM uplatněním zákonné domněnky v ObčZ a NObčZ

Právní úprava vypořádání SJM uplatněním zákonné domněnky je v obou předpisech téměř shodná. Jediným rozdílem je, že dle občanského zákoníku je tento způsob vypořádání SJM možný až po uplynutí tří let od zániku SJM, kdežto nový občanský zákoník používá formulaci širší, tedy uplynutí tří let od zúžení, zrušení či zániku SJM.

Pokud se týká vypořádání SJM po smrti jednoho z manželů, dle ust. § 764 NObčZ zanikne-li manželství smrtí jednoho z manželů, posoudí se jednotlivé povinnosti a práva bývalých manželů v rámci řízení o dědictví, podle toho majetkového režimu, který existoval mezi manžely, popřípadě i podle pokynů, které zemřelý manžel ještě za svého života ohledně svého majetku pro případ smrti učinil; jinak se použijí pravidla uvedená v § 742 NObčZ, s výjimkou odst. 1 bodu c) (*„každý z manželů má právo žádat, aby mu bylo nahrazeno, co ze svého výhradního majetku vynaložil na společný majetek“*), ledaže se pozůstalý manžel dohodne s dědici o vypořádání jinak.

Nový občanský zákoník obsahuje i možnost obnovení SJM, systematicky je toto ustanovení ovšem řazeno do režimu založeného rozhodnutím soudu, konkrétně ust. § 726 odst. 2, dle kterého zaniklo-li společné jmění na základě zákona, soud jej na návrh manžela obnoví, pokud je to v zájmu obou manželů.

9 Závěr

Má rigorózní práce nese název „*Společné jmění manželů*“. V občanském zákoníku č. 40/1964 Sb. je této problematice věnováno pouze několik stručných ustanovení. Jde ale o poměrně složitou problematiku, proto k ní existuje četná judikatura a literatura. Jak jsem již nastínila v úvodu, vlivem společenských změn a rovněž současné úrovně občanského zákoníku z roku 1964 došlo postupem času k nutnosti tento právní předpis nahradit předpisem jiným. Nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb. je právním předpisem revolučním, který přináší do občanského práva řadu změn a bude jistě obtížné se s ním podrobně seznámit. Z toho důvodu byla stanovena poměrně dlouhá legisvakační doba, kdy zákoník má nabýt účinnosti až 1.1.2014.

Nový občanský zákoník mění celou řadu ustanovení, přináší několik nových pojmů a institutů. Přesto se ale dá konstatovat, že změny v oblasti majetkových vztahů mezi manžely nejsou nijak přelomové a zásadní. Nespornou výhodou je lepší orientace v této problematice, kdy ustanovení o manželství a rodině, manželském majetkovém právu a společném bydlení manželů po sobě následují, tudíž usnadňují pochopení jednotlivých institutů. I přesto, že se objevují kritické ohlasy proti zařazení rodinného práva do občanského zákoníku, dá se konstatovat, že celá materie je upravena tak přehledně, že není podle mého názoru nezbytné bezpodmínečně trvat na úpravě rodinného práva v samostatném právním předpise.

Nyní se pokusím o ohlédnutí za jednotlivými podkapitolami věnovanými komparaci jednotlivých institutů v občanském zákoníku a novém občanském zákoníku a o zdůraznění případných rozdílů v obou právních úpravách.

Hlavním rozdílem nové právní úpravy oproti úpravě předchozí je, že jsou v ní obsaženy mnohé judikatorní závěry, dosud v textu zákona nezakotvené, avšak takové, o nichž ani doposud nebylo sporu. Pro případ lze uvést pravidlo, že zisk z výlučného majetku jednoho z manželů se stává součástí společného jmění manželů nebo že do SJM nespadá nárok na mzdu jednoho z manželů, ale pouze mzda skutečně vyplacená. V oblasti modifikace SJM je nutno připomenout zásadu zákazu zpětného účinku modifikačních smluv. Pokud jde o vypořádání SJM, nový občanský zákoník výslovně stanoví, že vypořádání SJM může být pouze dílčí a nemusí k němu docházet až po

zániku manželství, a dále že pro zaniklé, avšak dosud nevypořádané SJM, platí ustanovení o SJM obdobně. Je-li společné jmění vypořádáno dohodou, má tato dohoda vždy účinky ke dni zúžení, zániku, či zrušení SJM, stejně tak při vypořádání SJM rozhodnutím soudu se vychází ze stavu věci v okamžiku, kdy nastaly účinky zúžení, zániku či zrušení SJM.

Jedním z hlavních rozdílů oproti předchozí právní úpravě je ale skutečnost, že nový občanský zákoník přináší řešení otázek, ohledně kterých panuje mezi odbornou veřejností rozpor a kde ani judikatura nepřinesla jednoznačný závěr. Pro příklad uvádím problém, zda je možné nabýt věc do společného jmění manželů darem. V současné době převládá názor, že to možné je, nový občanský zákoník ovšem veškeré spekulace vyvrací a v § 709 odst. 1 písm. b) stanoví, že věc lze nabýt do SJM darováním, ledaže dárce projevil jiný úmysl.

Nový občanský zákoník ale upravuje určité otázky odlišně než občanský zákoník dosud účinný, například souhlas jednoho z manželů s použitím majetku v SJM k podnikání druhého manžela je stále vyžadován, ale pouze v případě, jde-li o použití takové majetkové hodnoty, která přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů. Rozdílná je rovněž nová úprava modifikace společného jmění manželů dohodou, kdy je možno překročit hranici obvyklého vybavení společné domácnosti jakožto určitého limitu, který by při modifikaci SJM neměl být překročen, a to v případě, kdy jeden z manželů opustil trvale společnou domácnost o odmítá se vrátit. Další novinkou je, že smlouva o modifikaci SJM může mít rovněž kvalitu smlouvy dědické a dále zásada, že smlouva o manželském majetkovém režimu ani rozhodnutí soudu o změně, zrušení nebo obnovení společného jmění manželů nesmí svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečit rodinu. V oblasti modifikace společného jmění manželů soudním rozhodnutím je rozdílem oproti stávající právní úpravě, že soud při existenci závažných důvodů musí společné jmění manželů zrušit nebo zúžit jeho stávající rozsah, nemá tedy prostor pro uvážení, zda tak učiní. V oblasti vypořádání společného jmění dohodou manželů je hlavním rozdílem oproti stávající právní úpravě, že pro dohodu o vypořádání SJM není předepsána písemná forma vždy, ale pouze v případech stanovených zákonem. Dalším z rozdílů při vypořádání SJM je ten, že při vypořádání soudním rozhodnutím se přihlíží nejen ke snížení hodnoty věci v

mezidobí od zániku SJM do jeho vypořádání, ale rovněž ke zvýšení hodnoty věci.

Za velký přínos je nutno považovat definování určitých, dříve nedefinovaných pojmů, například pojmu „*obvyklé vybavení rodinné domácnosti*“. V mnoha případech rovněž nový občanský zákoník nahrazuje dřívější, často neurčité výrazy, mnohem výstižnějšími. Například místo termínu „*míra přiměřená majetkovým poměrům manželů*“ je v novém občanském zákoníku termín „*obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny*“, termín „*muž a žena, kteří chtějí uzavřít manželství*“ je nahrazen termínem „*snoubenci*“.

Rovněž důraz, který klade nový občanský zákoník na ochranu rodiny, domácnosti a třetích osob, nelze přehlédnout.

Po zhodnocení a srovnání právní úpravy společného jmění manželů v obou kodexech lze konstatovat, že nová právní úprava jednoznačně obstála a nelze jí nic zásadního vytknout. Může se zdát, že jí stále není věnován příliš velký prostor, já se však domnívám, že je dostačující. V oblasti majetkových vztahů mezi manžely skutečně postačuje upravit v zákoně pouze základní instituty. Možností uzavírat modifikační smlouvy před i po uzavření manželství mají manželé dostatečnou záruku, že si mohou v danou chvíli zvolit takový majetkový režim, jaký jim bude nejvíce vyhovovat. Závěrem je třeba zdůraznit, že uzavírání předmanželských smluv lze jednoznačně doporučit a bylo by jistě vhodné, kdyby se stalo běžnou praxí jejich uzavírání před uzavřením manželství. Při současné vysoké míře rozvodovosti by se při existenci majetkové smlouvy předmanželské proces vypořádání společného jmění manželů po rozvodu manželství zásadním způsobem zjednodušil.

Seznam nejčastěji používaných zkratk

BSM - bezpodílové spoluvlastnictví manželů

důvodová zpráva - důvodová zpráva k vládnímu návrhu nového občanského zákoníku

InsZ, insolvenční zákon - zákon č. 182/2006 Sb., *o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*, ve znění pozdějších předpisů

ObčZ - zákon č. 40/1964 Sb., *občanský zákoník*, ve znění pozdějších předpisů

ObchZ - zákon č. 513/1991 Sb., *obchodní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů

OSŘ - zákon č. 99/1963 Sb., *občanský soudní řád*, ve znění pozdějších předpisů

OZO - *všeobecný občanský zákoník z r.1811*

NObčZ - zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*

notářský řád – zákon České národní rady č. 358/1992 Sb., *o notářích a jejich činnosti (notářský řád)*, ve znění pozdějších předpisů

SJM - společné jmění manželů

TZ - zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů

zákon o vlastnictví bytů - zákon č. 72/1994 Sb., *kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů)*, ve znění pozdějších předpisů

ZoPR – zákon č. 265/1949 Sb., *o právu rodinném*, ve znění pozdějších předpisů

ZoR - zákon č. 94/1963 Sb., *o rodině*, ve znění pozdějších předpisů

Seznam použité literatury

Knížní publikace:

- BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha : Linde Praha a.s., 2009.
- BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. díl. 7.vydání. Praha : C. H. BECK, 2006.
- DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011.
- ELIÁŠ, K., a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. Praha : Linde Praha a.s., 2008.
- ELIÁŠ, K., ZUKLÍNOVÁ, M. *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. Praha : Linde Praha a.s. - Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořinkové a Jana Tuláčka, 2001.
- FRANCOVÁ, M., DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 2. aktualizované vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010.
- KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M., *Římské právo*. Praha: C. H. BECK, 1995.
- *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl pátý. Zpracovali a uspořádali: Dr. František Rouček a Dr. Jaromír Sedláček a kruh spolupracovníků, Praha 1935 - 1937. Reprint původního vydání vydalo nakladatelství CODEX Bohemia, s.r.o., Praha: 1998.
- KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., SALAČ, J. *Občanské právo hmotné 1*. Praha : Wolters Kluwer, a.s., 2009.
- MALÝ, K. a kolektiv. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 2. upravené vydání, Praha : LINDE Praha, a.s., 1999.
- RADVANOVÁ, S., ZUKLÍNOVÁ, M., *Kurs občanského práva, Instituty rodinného práva*. Praha : C.H. Beck, 1999.
- ŠŤASTNÁ, J., *Majetkoprávní důsledky rozvodu manželství*. Univerzita Karlova

v Praze, Právnická fakulta : Diplomová práce, 2010.

- ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., a kol. *Občanské právo hmotné I*. Praha: Wolters Kluwer ČR a.s., 2009.
- ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M., a kolektiv. *Občanský zákoník I, II*. 2. vydání, Praha : C. H. BECK, 2009.

Odborné články:

- HULEŠ, J. *Bude nový občanský zákoník opravdu „sexy“?* Právní rozhledy 17/2008.
- FRINTA, O., TÉGL, P. *O návrhu nového občanského zákoníku a jeho kritice (a taky o kontinuitě a diskontinuitě)*. Právní rozhledy 14/2009.
- KRÁLÍČKOVÁ, Z. *Vypořádání společného jmění manželů a obecná výkladová pravidla a zásady právní*. Bulletin advokacie 10/2006.
- LAVICKÝ, P. *Kritické poznámky ke koncepci návrhu občanského zákoníku*. Právní rozhledy 23/2007.
- ŠVESTKA, J., ZOULÍK, F., KNAPPOVÁ, M., MIKEŠ, J. *Nad vývojem i současným stavem rekonstrukce českého soukromého práva*. Acta Universitatis Carolina. Iuridica 1 – 2/2003. Univerzita Karlova v Praze : Nakladatelství Karolinum, 2003.
- ZUKLÍNOVÁ, M. *Budoucí občanský zákoník a rodinné právo (Několik malých zamyšlení de lege ferenda)*. Acta Universitatis Carolina. Iuridica 1 – 2/2003. Univerzita Karlova v Praze : Nakladatelství Karolinum, 2003.

Judikatura:

- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26.9.2000, sp.zn. 30 Cdo 1803/2000.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21.8.2000, sp.zn. 22 Cdo 717/99.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17.1.2001, sp.zn. 22 Cdo 2433/99.

- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 3.9.2002, sp.zn. 22 Cdo 264/2001.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 4.9.2002, sp.zn. 22 Cdo 479/2001.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16.3.2004, sp.zn. 22 Cdo 1731/2003.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20.7.2004, sp. zn. 22 Cdo 700/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29.6.2005, sp.zn. 20 Cdo 1642/2004.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30.8.2005, sp.zn. 29 Odo 162/2005.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30.8.2005, sp.zn. 29 Odo 398/2005.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27.9.2007, sp.zn. 20 Cdo 2085/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8.1.2008, sp.zn. 22 Cdo 2793/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18.6.2008, sp.zn. 29 Odo 963/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 1.8.2008, sp.zn. 28 Cdo 2593/2008, 28 Cdo/2594/2008.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29.4.2010, sp.zn. 22 Cdo 3942/2008.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24.11.2010, sp.zn. 21 Cdo 5015/2008.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23.2.2011, sp.zn. 20 Cdo 653/2009.
- Rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9.3.2011, sp.zn. 31 Cdo 1038/2009.

- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29.6.2011, sp.zn. 20 Cdo 4291/2010.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22.8.2011, sp.zn. 22 Cdo 3242/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23.8.2011, sp.zn. 22 Cdo 4709/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14.12.2011, sp.zn. 22 Cdo 3272/2010.
- Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28.6.2000, sp.zn. Cpjn 38/98.
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28.11.2002, sp.zn. 20 Cdo 211/2002.
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29.6.2011, sp.zn. 20 Cdo 9/2010.

Internetové portály:

www.juristic.cz

www.justice.cz

<http://obcanskyzakonik.justice.cz>

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/obecne-o-zakoniku.html>

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/uvodni-stranka.html>

www.nsoud.cz

www.slv.cz

Zákony:

- ústavní zákon č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky*, ve znění pozdějších předpisů.
- ústavní zákon č. 2/1993 Sb., *Listina základních práv a svobod*, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 265/1949 Sb., *o právu rodinném*.

- zákon č. 6/1952 Sb., *o vynálezech a zlepšovacích návrzích*, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 94/1963 Sb., *o rodině*, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 99/1963 Sb., *občanský soudní řád*, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 40/1964 Sb., *občanský zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 131/1982 Sb., *kterým se mění a doplňuje občanský zákoník a upravují některé další majetkové vztahy*.
- zákon č. 403/1990 Sb., *o zmírnění následků některých majetkových křivd*, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 87/1991 Sb., *o mimosoudních rehabilitacích*, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 229/1991 Sb., *o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku*, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 509/1991 Sb., *kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník*.
- zákon č. 513/1991 Sb., *obchodní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 264/1992 Sb., *kterým se mění a doplňuje občanský zákoník, zrušuje zákon o státním notářství a o řízení před státním notářstvím (notářský řád) a mění a doplňují některé další zákony*.
- zákon České národní rady č. 358/1992 Sb., *o notářích a jejich činnosti (notářský řád)*, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 72/1994 Sb., *kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů)*, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 91/1998 Sb., *kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů*.
- zákon č. 26/2000 Sb., *o veřejných dražbách*, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 182/2006 Sb. *o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*.

Abstrakt

Tato rigorózní práce nese název „Společné jmění manželů.“ Cílem práce je s ohledem na rekodifikaci soukromého práva přinést srovnání problematiky společného jmění manželů v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb. a novém občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. Práce je rozčleněna do devíti kapitol, z nichž první je úvodem a poslední závěrem. V úvodu provádím vytyčení cíle rigorózní práce. Každá z následujících kapitol přináší nejprve vymezení určitého aspektu problematiky společného jmění manželů v občanském zákoníku z roku 1964, vymezení této problematiky v novém občanském zákoníku, a srovnání obou předpisů. Druhá kapitola je věnována historickému vývoji majetkových vztahů mezi manžely, a to od dob římského práva do dneška. Třetí kapitola se zabývá vymezením pojmu „společné jmění manželů.“ Čtvrtá kapitola je věnována vzniku společného jmění manželů a kapitola pátá jeho předmětu. Šestá kapitola se týká obsahu společného jmění manželů a sedmá kapitola pojednává o modifikaci společného jmění manželů. Osmá a nejobsáhlejší kapitola je věnována zániku a vypořádání společného jmění manželů po rozvodu manželství. V závěru provádím zhodnocení platné a navrhované právní úpravy a zdůraznění rozdílů mezi nimi.

Abstract

The topic of this thesis is „Community property of spouses“. The purpose of the thesis is to compare the current legislation, contained in the Civil Code from 1964 with the legislation, contained in the New Civil Code from 2012. I have chosen this topic because of the recodification of the civil law. The thesis is composed of nine chapters. Chapter One defines the purpose of this thesis. Chapter Two illustrates the conception of property relationships between spouses in the past. Chapter Three defines the term „community property of spouses“. Chapter Four deals with the creation of community property of spouses and Chapter Five deals with the object of community property. Chapter Six and Chapter Seven focus on the subject and the modification of community property of spouses. Chapter Eight deals with the settlement of community property of spouses after a divorce of their marriage. Conclusions are drawn in Chapter Nine.

Resumé

The topic of this thesis is „Community property of spouses.“ This legislation is now contained in the Civil Code from 1964. But because of social changes and a lot of novelisation this code is going to be replaced by the New Civil Code from 2012. The purpose of this thesis is to compare the current legislation contained in the Civil Code with the legislation contained in the New Civil Code and to focus on the main differences between them.

This thesis is divided into nine Chapters. Each chapter consists of three subchapters. First subchapter describes some aspect of the community property of spouses in the Civil Code, second subchapter describes that aspect in the New Civil Code and the last subchapter compares the both codes.

Chapter One is introductory and defines the purpose of this thesis. Chapter Two illustrates the conception of property relationships between spouses from the Roman legislation until today. Chapter Three defines the term „community property of spouses.“

Chapter Four focuses on the creation of community property of spouses. Chapter Five deals with the object of community property of spouses. The purpose of Chapter Six is to define the subject of community property of spouses. Chapter Seven focuses on the modification of community property by an agreement of spouses and by the court decision.

The most extensive and one of the most important chapters is Chapter Eight. It deals with the methods of settlement of community property of spouses after their divorce. The three main methods how community property may be settled after a divorce of a marriage are: an agreement between spouses, a court decision and a legal fiction. Conclusions are drawn in Chapter Nine. I agree that the current legislation needs to be changed. The New Civil Code is more systematic and it brings solution of some problems which are not solved by the current legislation.

Název práce v anglickém jazyce: Community property of spouses

Klíčová slova – Key-words

společné jmění manželů – community property of spouses

majetek – property

občanský zákoník – the Civil Code